



۱

رشد

معلم

ماهنامه آموزشی، تحلیلی و اطلاع‌رسانی
برای معلمان، دانشجو معلمان و
کارشناسان وزارت آموزش و پرورش
دوره ۴۳ | شماره پیاپی ۳۶۳
مهر ماه ۱۴۰۳ | ۴۸ صفحه

ISSN: 1606-9129

www.roshdmag.ir

ای که

می‌پرستی

نشان عشق

چیست

عشق

چیزی جز

ظهور مهر نیست





ماه ربیع الاول
میلاد نبی اکرم، پیامبر اعظم ﷺ
و امام جعفر صادق علیہ السلام
مبارک

بسم الله الرحمن الرحيم

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ وَعَجِّلْ فَرَجَهُمْ

وزارت آموزش و پرورش
سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی
دفتر انتشارات و فناوری آموزشی

مجله رشد

www.roshdmag.ir

ماهنامه آموزشی، تحلیلی و اطلاع رسانی برای معلمان،
دانشجو معلمان و کارشناسان وزارت آموزش و پرورش | دوره ۴۳
شماره پی در پی ۳۶۳ | مهرماه ۱۴۰۳

خانواده مجلات رشد همه تلاش خود را کرده است تا این مجلات
در دسترس عموم جامعه آموزشی و تربیتی کشور قرار گیرد و همه
مخاطبان در میهن عزیز اسلامی مان امکان تهیه آن را داشته باشند.
قیمت: ۱۸۰۰۰۰ ریال

مدیر مسئول: محمد صالح مذنبی
سردبیر: عباسعلی مظفری
شورای برنامه ریزی:
دکتر حامد عباسی
دکتر لیلا میرزایی
دکتر منوچهر فضل‌خانی
مونس بازوکی
مرجان هداوند
مدیر داخلی: شهلا فهیمی
ویراستار: کبری محمودی
مدیر هنری: کوروش پارسائزاد
طراح گرافیک: مجتبی زند
دبیر عکس: اعظم لاریجانی

نشانی دفتر مجله:

تهران، ایرانشهر شمالی، پلاک ۲۷۰
صندوق پستی ۱۵۸۷۵/۶۵۸۶
تلفن: ۰۲۱-۸۸۴۹۰۲۳۲
نمابر: ۰۲۱-۸۸۳۰۱۴۷۸
پایک: ۳۰۰۰۸۹۵۲۰

وبگاه: www.roshdmag.ir
رایانامه: moallem@roshdmag.ir
نشانی امور مشترکین:
تهران، صندوق پستی ۱۵۸۷۵/۳۳۳۱
امور مشترکین:
۰۲۱-۸۸۸۶۷۳۰۸
پایک: ۰۲۱-۸۸۴۹۰۲۳۳
چاپ و توزیع: شرکت افست



نشانی کانال مجله رشد
تلگرام: @roshd_moallem



وبگاه نظر سنجی
مجلات رشد

یادداشت سردبیر / قطره دریاست، اگر باد ریاست / عباسعلی مظفری * ۲

پای درس استاد / به پیامبر اقتدا کنیم / حکیمه امینی * ۴

رویکرد تربیتی / او فرزند ماست / جعفر چراغیان * ۶

تربیت گفت و گویی: راهنمای عمل / دکتر محمد حسینی * ۲۶

چرخش های تحولی / دکتر منوچهر فضل‌خانی * ۳۰

پرما در کلاس درس / دکتر مرتضی فاضل * ۴۰

نقد و نظر / از قوچان تا بهارستان / اصغر محمدی * ۱۰

مهارت های معلمی / ظاهر شما حرف می زند! / دکتر لیلا سلیقه دار، فاطمه امامقلی * ۱۳

مدیریت کلاس پرسر و صدا / دکتر محمد نیرو * ۲۰

فناوری های نوین / هوش مصنوعی، فرصت ها و تهدیدها / دکتر حامد عباسی، حمیده عباسی * ۱۶

ادب در مدرسه / معجزه ای به نام مهر / مرجان هداوند * ۲۳

سبک زندگی / سفره سلامت / شیما مظفری، متینا قهرمانی * ۲۴

راهنمایی و مشاوره / یک تهدید واقعی / جعفر اکبری * ۲۸

بارها بافتگان / اشتباه منتقل نکنیم! / انلدار محمدزاده صدیق * ۳۴

مثل مسواک زدن، هر روز باید ورزش کنیم / مریم ظفرمند * ۴۳

نمادهای تربیتی / الهام از طبیعت / سیدعلی عبداللهی حسینی، دکتر عذرا بیگم هژبری * ۳۸

یادها و خاطره ها / تقویم مهر / دکتر لیلا میرزایی * ۴۶

کافه کتاب / آسیب شناسی جامع فضای سایبر / محمد پورنوروز * ۴۸

قابل توجه نویسندگان و مترجمان

مقاله هایی که برای درج در مجله می فرستید، باید با اهداف و رویکردهای آموزشی، تربیتی و فرهنگی این مجله مرتبط باشند و قبلاً در جای دیگری چاپ نشده باشند. مقاله های ترجمه شده باید با متن اصلی هم خوانی داشته باشند و متن اصلی نیز همراه آن ها باشد. چنانچه مقاله را خلاصه می کنید، این موضوع را قید بفرمایید. حجم مطالب ارسالی حداکثر ۱۰۰۰ کلمه باشد. اثر مقاله باید روان و از نظر دستور زبان فارسی درست باشد و در انتخاب واژه های علمی و فنی دقت لازم مبذول شود. محل قرار دادن جدول ها، شکل ها و عکس ها در متن مشخص شود. شماره تماس و نشانی الکترونیکی نویسنده حتماً نوشته شود. مجله در رد، قبول، و پرايش و تلخیص مقاله های رسیده مختار است. آرای مندرج در مقاله حاضر و تأمین نظر دفتر انتشارات و فناوری آموزشی نیست و مسئولیت پاسخ گویی به پرسش های خوانندگان با خود نویسنده یا مترجم است.



برای اشتراک مجلات رشد
پوش کنید

قطره دریا است

اگر با دری

اهمیت نقش شورای معلمان به عنوان «مغز و قلب هر مدرسه» در ترسیم فرایند صحیح آموزش و تربیت مطلوب، پرداختن به آن در اولویت قرار دارد و همواره بر آن تأکید می‌شود.

بنابراین، شورای معلمان به منظور کیفیت بخشی و اثرگذاری فعالیت‌های آموزشی و تربیتی مدرسه و در راستای تسهیل فرایند یاددهی یادگیری و تربیت دانش آموزان و ایجاد زمینه هم افزایی و مشارکت معلمان در امور مدرسه، با شرکت همه معلمان، معاونان، مربیان و مشاوران تشکیل می‌شود. این شورا:

- / بهترین فرصت تصمیم سازی و تصمیم گیری برای نیل به اهداف تعلیم و تربیت است؛
- / با تصمیم های مدیرانه، زمینه خلق محیطی آرام، بانشاط و پویا را بین معلمان و دانش آموزان فراهم می کند؛
- / فرصت برابر اظهار نظر، ارائه اندیشه ها و ایده ها در مسیر رشد و شکوفایی همه جانبه است؛
- / زمینه ساز افزایش انگیزه، تقویت روحیه و تلطیف روابط است.

تعامل، مشارکت و هم افزایی فکری و علمی در اداره امور مدرسه، در پویایی نظام های آموزشی نقش برجسته ای دارد و زمینه ساز رشد و تحول در ابعاد آموزشی و پرورشی می شود. افتخار بسیاری از مدرسه های موفق به چگونگی بهره مندی شان از ظرفیت های معلم ها، دانش آموزان، شوراها و انجمن های موجود است که کیفیت بخشی، تحول آفرینی و بهبود فرایند یاددهی یادگیری را در پی دارند.

تحولات در نظام تربیت رسمی و عمومی کشور ما شامل تغییرات هماهنگ و منظمی است که بر اساس یافته های مطالعات نظری باید تمامی عناصر، مؤلفه ها، فرایندها و روابط درون و بیرون نظام تربیت رسمی و عمومی و عملکرد ارکان و عوامل سهیم و مؤثر را در برگیرد. این سلسله تغییرات منظم تحت عنوان «چرخش از وضع موجود به سمت وضع مطلوب» قلمداد می شود.

یکی از مؤلفه های مهم و تأثیرگذار در عرصه تعلیم و تربیت «مشارکت و مسئولیت پذیری» ارکان و عوامل سهیم و مؤثر است و مدرسه با تکیه بر اجزای تشکیل دهنده و ارکان آن شامل مدیر، شورای معلمان، شورای مدرسه، انجمن اولیا و مربیان، و شورای دانش آموزی، قادر است با هم فکری، هم افزایی و تعامل این ارکان با همدیگر، به عنوان یکی از مهم ترین نهادهای تربیتی و اجتماعی ایفای نقش کند. این نقش با تکیه بر تدبیر، اندیشه و برنامه ریزی دقیق که حاصل تضارب آرا و هم اندیشی عناصر و مؤلفه های آن است، به نحو مطلوب برای تعلیم و تربیت صحیح و آماده کردن دانش آموزان برای زندگی آینده اجرا می شود. با توجه به

است

**شورای معلمان
به منظور
کیفیت بخشی
و اثرگذاری
فعالیت های
آموزشی و تربیتی
مدرسه و در راستای
تسهیل فرایند
یاددهی یادگیری
و تربیت
دانش آموزان
و ایجاد زمینه
هم افزایی و
مشارکت معلمان
در امور مدرسه،
با شرکت همه
معلمان، معاونان،
مربیان و مشاوران
تشکیل می شود**

* تأملی در وظایف و اختیارات شورا

به دلیل اهمیت و تأثیرگذاری این شورا، وظایف و اختیارات قابل توجهی برای آن در نظر گرفته شده اند که از آن جمله می توان به این موارد اشاره کرد: مشارکت و همکاری مؤثر و کارآمد در اجرای برنامه ها و فعالیت های آموزشی، پرورشی و پژوهشی مدرسه؛ کمک به اجرای طرح های آموزشی و پرورشی برای ارتقا و بهبود مدیریت کلاس درس و تحقق اهداف یادگیری؛ کمک به افزایش نقش تربیتی و مشاوره ای معلمان و مربیان مدرسه؛ تسهیل راه های ارتقای سلامت جسمی و روانی دانش آموزان و

پیشگیری از آسیب های روانی اجتماعی؛ شناسایی، تربیت، هدایت و توانمندسازی دانش آموزان مستعد با توجه به توانمندی و استعداد های متنوع آنان. بسیاری از مدرسه ها چقدر زیبا از این ظرفیت قانونی بهره مند می شوند! گاهی اداره مدرسه به دانش آموزان سپرده می شود و معلمان عزیز در جلسه شورا به دنبال تحقق وظایف، مأموریت ها و اختیارات خود و بررسی و تحلیل رویدادها و وقایع، و بهبود روش های یاددهی یادگیری هستند. زیباتر اینکه بعضی از مدیران و معلمان در جلسه های عصرانه و اردوهای یک روزه، با حضور فعال خود در مدرسه، ضمن تشکیل جلسه، با برپایی مسابقات ورزشی، نشست های علمی و مطالعه گروهی، ساعت های خوشی را سپری می کنند. اهمیت و اثرگذاری شورای معلمان، به خصوص زمانی که با خلاقیت های مدیران و استادان همراه می شود، به اندازه ای است که زبان و قلم از وصف آن ناتوان است.

ما هستیم و یک سال تحصیلی و فرصت های فراوان و دنیایی از خلاقیت ها برای ایجاد امید و نشاط در فرزندان عزیزمان که در همه حال نگران آینده آنان هستیم...

حسنّت به اتفاق ملاحظت جهان گرفت
آری به اتفاق جهان می توان گرفت

(حافظ/غزل ۸۷)*

چهار فصل

حکیمه امینی
معلم قرآن، شهر تهران

اشاره

حجت الاسلام والمسلمین، جناب آقای دکتر ناصر رفیعی محمدی، چند سالی در کسوت معلمی در مدرسه‌ها فعالیت داشته است. ایشان به تازگی در جمع معاونان و مربیان پرورشی، مشاوران و تعدادی از معلمان مدارس استعداد های درخشان سراسر کشور حضور پیدا کرد و به این ترتیب فرصت مغتنمی فراهم شد برای بهره‌مندی دوباره جامعه تربیتی کشور از دیدگاه‌های فرهنگی و تربیتی ایشان. شایسته دیدیم این نکات کاربردی و مفید، با عنوان «۹ فرمان خداوند به پیامبر اعظم (ص)»، که عامل موفقیت آن حضرت بود، ره‌آوردی باشد برای شما. آنچه در ادامه می‌آید، گزیده‌ای از بیانات ایشان (اردیبهشت ۱۴۰۳، در جمع یاوران مهدی جمکران) است. امیدواریم معلمان عزیز با مطالعه و تحقیق پیرامون آن‌ها، زمینه رشد و تربیت دانش‌آموزان عزیز را بیش از پیش فراهم آورند.

* رمز موفقیت پیامبر در تربیت

به راستی، رمز موفقیت پیامبر در حوزه تربیت چه بود؟ حضرت رسول جامعه‌ای جاهل و منحط را تحویل گرفتند. امیر المؤمنین علی، (علیه السلام)، در توصیف جامعه جاهلیت زمان حضرت محمد (صلی الله علیه وآله) در نهج البلاغه می‌فرماید: «جامعه‌ای که نه اقتصاد داشت، نه معیشت، نه سیاست داشت و نه حکومت و نه اعتقادات درست»^۱.

پیامبر (ص) چنین جامعه‌ای را تحویل گرفتند. از غار حرا که پائین آمدند، ناسزا و سنگ‌نارشان شد. دیوانه و مجنون و کاهن و ساحر خطابش کردند. فقط دو نفر به رسول خدا ایمان آوردند؛ امیر المؤمنین (ع) و خدیجه کبری (س). اما طی ۲۳ سال کار به جایی رسید که وقتی برای وداع بالای منبر رفت، همه گریه کردند. یا وقتی وضو می‌گرفت، آب وضویش را به عنوان تبرک می‌بردند. وقتی در حج موی سر مبارک را تراشید، موهایشان را برای تبرک می‌بردند. در صدر اسلام وقتی یاران و اصحاب ایشان شهید می‌شدند، خانواده و اطرافیان می‌گفتند الحمد لله پیامبر (ص) سالم است.

* ۹ اصل هدایت

پیامبر اکرم (ص) درباره رمز موفقیتش چنین می‌فرماید: «پروردگارم مرا به ۹ چیز سفارش کرده است: به اخلاص در نهان و عیان، به عدالت در پسند و ناپسند، به میانه‌روی در بینوایی و توانگری، و به اینکه در گذرم از آن که به من ستم کرده، و بیخشم بدان که از من دریغ داشته، و پیوندم به آنکه از من بریده، و به اینکه خموشی‌ام اندیشه‌کردن باشد، و گویایی‌ام ذکر، و نگرستنم عبرت‌گیری»^۲ این ۹ اصل را می‌توان در سه گروه دسته‌بندی کرد: اصول اعتقادی، اصول اجتماعی و اصول فردی.



سه اصل اعتقادی

۱. اخلاص در آشکار و پنهان: اخلاص شرط موفقیت است. اگر این مهم در زندگی شما اصل باشد، می توانید بچه ها را تربیت کنید، راهنمایی کنید و به سوی خدا هدایت کنید. ابوسعید ابی الخیر می گوید: ای نه دله ده دله هر ده یله کن صراف وجود باش و خود را چله کن یک صبح به اخلاص بیا در بر ما گر کام تو بر نیاید آن گه گله کن

۲. عدالت در پسند و ناپسند: ان الله يأمر بالعدل والاحسان. خداوند به عدل و احسان فرمان می دهد (نحل/ ۹۰).

نباید دانش آموز برای معلم فرق کند. فقیر باشد یا غنی، فرزند رئیس بانک یا فرزند آیت الله، همه باید یکسان باشند.

۳. میانه روی در بینوایی و توانگری: میانه روی و اعتدال داشته باشید و حد وسط را رعایت کنید. میانه روی لازمه کار تربیت است. برای هدایت بچه ها باید اعتدال داشت. مواظب باشیم، افراط و تفریط در تربیت اشتباه است؛ چه رها کردن و چه سخت گیری.

در این خصوص حضرت علی، علیه السلام، می فرمایند: «شیوه مؤمن میانه روی و روشش پیمودن راه راست است»^۳. در هیچ کاری، حتی وضو گرفتن، بی مبالائی و اسراف نکنید. زیاده روی در انفاق هم خوب نیست. کم انفاق کردن هم بد است. و آنان هستند که هنگام انفاق (به مسکینان) اسراف نکرده و بخل هم نورزند، بلکه احسان آن ها در حد میانه و اعتدال باشد (فرقان/ ۶۷).

امام صادق، علیه السلام می فرماید: طواف می کردم. جوان بودم و حال خوشی داشتم. عبادت که تمام می شد، دوباره شروع می کردم. تمام که می شد، برای بار چندم شروع می کردم. عرق کرده بودم. در مسجد الحرام دستی را روی شانهم احساس کردم. برگشتم دیدم پدرم امام باقر، علیه السلام، است، فرمودند، پسرم برو منزل. خودت را اذیت نکن. خداوند به عمل کم هم راضی می شود.^۴

شیخ عباس قمی، در سفینه البحار آورده است: در اقتصاد هم باید میانه روی کنیم. در عبادت هم نباید

زیاده روی کنیم و دنیا را فدا کنیم و برعکس پرداختن زیاد به دنیا هم آخرت را فدا می کند و این هم خوب نیست. ربنا آتنا فی الدنیا حسنه و فی الآخره الحسنه (بقره/ ۲۰۱). مادر حوزه تربیت گاهی افراط و تفریط داریم و به همین دلیل لطمه می بینیم.

سه اصل اجتماعی

آنچه در جلسات آموزش خانواده به زوج های جوان یادآوری می کنم، این سه اصل است که اگر به آن ها عمل کنند، تمام دعاها خاتمه پیدا می کنند. این سه اصل دوم بسیار مهم هستند. خدای رحمان به رسولش فرمود: انک لعلی خلق عظیم (قلم/ ۴). و تو اخلاق عظیم و برجسته ای داری. خلق عظیم این سه اصل است. فرمود به پیغمبر می خواهی موفق شوی، اَنْ اَعْفُو عَمَّنْ ظَلَمْنِیْ وَاَعْطِیْ مَنْ حَرَمْنِیْ وَاَصِلْ مَنْ قَطَعْنِیْ:

۱. وصل شو به کسی که به تو قطع ارتباط کرده: هر خوشاوندی که با تو قطع رابطه کرد، تو برای آشتی و وصل پیش قدم باش. هرگز مقابله به مثل نکن. شکایت نکن. قهر پیشه نکن. من قطعنی، او که قطع کرد، تو وصل کن.

۲. عفو کن کسی را که به تو ظلم کرده: کسی که بد کرده، تو عفو کن، ببخش.

۳. عطا کن به کسی که تو را محروم کرده: کسی که تو را از امری محروم کرد، تو عطا کن. رحمان باش و ببخش مثل پیامبر (ص) در فتح مکه.

سه اصل فردی

۱. سکوت همراه با تفکر باشد: اگر می خواهید مثل پیامبر (ص) موفق باشید، پس بسیار فکر کنید. هر وقت سکوت کردید فکر کنید. بعضی ها در سکوت، در فکر توطئه هستند و به نیرنگ و فریب می اندیشند. در فکر مگردند. این وسوسه است.

۲. منطق تو یاد خدا باشد: سخت یاد خدا باشد. اگر انسان برای خدا حرف بزند، سخنش یاد خداست.

۳. نگاه تو عبرت باشد: عبرت بگیرید. به دریای روید عبرت بگیرید، به صحرا می روید عبرت بگیرید، بهار می شود، عبرت بگیرید، زمستان می شود عبرت بگیرید.

چند توصیه به معلمان

توجه به تفاوت های فردی دانش آموزان. افراد با هم فرق می کنند. یکی ممکن است درون گرا باشد و یکی برون گرا. یکی اجتماعی است و یکی پرحرف. نحوه تعامل مربی پرورشی با دانش آموزان باید فرق کند؛ استعداد افراد متفاوت است. توجه به تفاوت ها مهم است.

من اگر جای مربی مدرسه باشم، در همان ماه اول یک دفتر به این کار اختصاص می دهم و اسم هر دانش آموز را در آن می نویسم و عکسش را در کنار آن می زنم. مشخصات دانش آموز را در آن یادداشت می کنم. مثلاً این دانش آموز درون گراست یا برون گرا. چه جور خانواده ای دارد. چه نیازهایی دارد. آیا نمازخوان است یا خیر؟...

توجه به نیازهای مادی و معنوی هر دانش آموز.

توجه به خانواده ها. مربی و معلم حتماً باید پدر و مادر دانش آموزان را بشناسد. به نوع خانواده ها و فرهنگ آن ها توجه کند. شناسایی استعدادها مهم است.

مقام معظم رهبری یک جایی این شعر صائب تبریزی را خواندند: چون وای نمی کنی گرهی، خود گره مشو/ ابرو گشاده باش چو دست گشاده نیست.



برای شنیدن سخنرانی
رویداد آموزش کنید.

نباید دانش آموز
برای معلم فرق
کند. فقیر باشد
یا غنی، شاگرد یا
معلم همه باید
یکسان باشند



عکاس: اعظم الرحمانی

او

فرزند

پیشگفتار

اگر از مادر باره دورانی که دانش آموز بودیم و مطالبی که به ما آموزش داده می شد سؤال شود، تقریباً چیز زیادی به خاطر نمی آوریم؛ زیرا از فرمول های ریاضی و شیمی و فیزیک، قواعد صرف و نحو عربی و دستور زبان (گرامر) انگلیسی مطلب چندانی در ذهن ما باقی نمانده است. لیکن خاطرات ایام تحصیل، رفتار دبیران و اتفاقات تلخ و شیرین کلاس درس را به خوبی و با ذکر جزئیات به یاد خواهیم آورد. برای نمونه، به خوبی به خاطر دارم، تقریباً ۳۰ سال پیش، دبیر درس عربی دوران راهنمایی، تعدادی از مادران آموزان را به دلیل موفقیت در درس، به صرف کیک فنجانی و نوشابه پرتقالی در بوفه مدرسه دعوت کرد. یا خاطراتی که معلم دوران ابتدایی مان تعریف می کرد و قصه هایی که برایمان می گفت، کاملاً در خاطرمان مانده است.

از این مقدمه، این نتیجه قابل استنتاج است که در کنار صلاحیت های علمی معلم و محتوایی که در کلاس های درس تدریس



بدانید، اگر در طول دوران ۳۰ ساله خدمتتان بتوانید دو نفر را هدایت کنید، برای شما کافی است

/ توجه به انگیزه ها. باید بدانید این دانش آموز با چه انگیزه های به مدرسه آمده است. می خواهد پزشک شود، یا مهندس و یا هدف دیگری دارد، آیا به ارزش ها اعتقاد دارد؟ آیا توجه به نماز دارد؟ آیا سؤالی در ذهنش هست یا نه؟

/ تربیت را غیر از آموزش دیدن. تربیت مستمر و تدریجی است و اندک اندک اتفاق می افتد. شاید ساعت ها زمان لازم باشد تا بتوان یک دانش آموز را نماز خوان کرد!

هشام بن حکم یک جوان منحرف بود. امام صادق، علیه السلام، چند جلسه با او گفت و گو کرد. در او تغییر ایجاد کرد. جوان تغییر کرد و بعد به یکی از یاران وفادار و همراه امام تبدیل شد؛ باور کنید کار مربی پرورشی کادر سازی است، نه انبوه سازی.

/ داشتن صبر و حوصله در تربیت. کار تربیتی کار فله ای نیست. کار آماری نیست. مثل برف پارو کردن نیست، پارو بزنید و بریزید. تربیت کاری ذره ای و تدریجی است. یادآوری می کنم که از مهم ترین الزامات تربیت صبر و حوصله در این کار است.

/ اصلاح خود، قبل از اصلاح دیگران. تازمانی که باور و اعتقاد در خود مان تقویت نشود، نمی توانیم به هدایت دیگران پردازیم. با برق سنج (کنطور) خاموش لامپ روشن نمی شود، با موتور خاموش خودرو روشن نمی شود!

أَفَمَنْ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ أَحَقُّ أَنْ يُتَّبَعَ أَمَّنْ لَا يَهْدِي إِلَّا أَنْ يُهْدَى: آیا کسی که به سوی حق رهبری می کند، سزاوارتر است مورد پیروی قرار گیرد یا کسی که راه نمی نماید مگر آنکه [خود] هدایت شود (یونس/۳۵).

چند توصیه عملی

/ با تمام دانش آموزان چهره به چهره گفت و گو کنید؛ در جلسات فردی و گروهی. در فضای مجازی ارتباط بگیرید و محتوا تولید کنید.

/ از ظرفیت دبیران مدرسه استفاده کنید؛ به ویژه دبیران فیزیک، شیمی، ریاضی و...

/ در کلاس های درسی و برنامه های پرورشی جاذبه ایجاد کنید. کاری کنید این جاذبه در درس های شما با مطالعه تاریخی، با داستان و با شواهد گره بخورد.

/ در دانش آموزان امید و اراده ایجاد کنید. این نکته خیلی مهم است.

بدانید، اگر در طول دوران ۳۰ ساله خدمتتان بتوانید دو نفر را هدایت کنید، برای شما کافی است:
أَنْ يَهْدِيَ اللَّهُ بِكَ رَجُلًا وَاحِدًا خَيْرٌ لَّكَ مِمَّا طَلَعْتَ عَلَيْهِ الشَّمْسُ: اگر یک نفر به دست تو هدایت شود، بهتر است از آنچه خورشید بر آن می تابد.^۵

پی نوشت ها

۱. آلوسی، در بلوغ الادب، داستان شنفری (شاعر معروف جاهلی) را به صورت دقیق آورده است. آنچه در اینجا آمد، خلاصه ای از آن بود (بلوغ الادب، جلد ۲: ۱۴۵).
۲. تحف العقول عن آل الرسول، ج ۳۶: ۲.
۳. آمدی، ابوالفتح، غُرر الحکم و دُرر الکلم: دارالکتاب الاسلامی، ۱۵۰۱.
۴. الکافی: ۵/۸۷/۲.
۵. الکافی: جلد ۵، ص ۳۶.

ما است

نگاهی انسان‌گرایانه در کار معلمی و فرایند تدریس

جعفر چراغیان
دکترای فلسفه تعلیم و تربیت
آموزگار و مدرس دانشگاه فرهنگیان خوزستان

شرمسار می‌شویم؛ زیرا باخبر می‌شویم این فرد نابینا بوده و علت سلام نکردن او معلوم است! با ذکر این مثال می‌توان بهتر درک کرد که منشأ بسیاری از قضاوت‌ها و اقدامات ناصحیح در زندگی، نداشتن آگاهی‌های لازم است. به عنوان نمونه، پزشکی که در خصوص منشأ بیماری، درک و تشخیص درستی نداشته باشد، به طور حتم قادر به درمان بیمار و تجویز مناسب هم نخواهد بود. این حالت در کلاس درس هم وجود دارد و بسیاری از معلمان و چه بسا ناخواسته دچار آن می‌شوند. سال‌ها پیش، در روستایی مرزی معلم بودم. دانش‌آموزی داشتم که برخی روزها بلباس‌های نامرتب و خاک‌آلود بدون آمادگی در درس‌های گذشته به مدرسه می‌آمد. این موضوع برای من، به عنوان معلمی جوان و پرانگیزه، قابل قبول نبود. چه بسا می‌توانست باعث رفتار نادرست‌م شود. عاقبت روزی از دانش‌آموزم علت بی‌نظمی و بی‌توجهی‌اش به درس و تکلیف‌ها را سؤال کردم. چقدر شرم‌مند شدم از اینکه فهمیدم این دانش‌آموز روزهایی از هفته، پیش از آمدن به مدرسه، برای کمک به خانواده، روی زمین

می‌شود، ابعاد دیگری از معلم و هنر معلمی وجود دارند که باید مورد توجه قرار گیرند، زیرا بر ذهن و روح دانش‌آموز، تأثیری عمیق و ماندگار دارند. من این بعد از کار معلمی را بعد انسانی، اجتماعی و تعاملی معلم می‌نامم و در این نوشتار تلاش دارم به شیوه‌های ارتقای انسانیت در فرایند تدریس و هنر معلمی بپردازم. مخاطب مواردی که در ادامه اشاره خواهد شد، بیشتر نومعلمان و دانشجو معلمانی هستند که در ابتدای این مسیرند و به تأمل و تفکر بیشتر در خصوص معلمی، اخلاق و فلسفه معلمی نیاز دارند.

آگاهی و بصیرت در کار معلمی

در موقعیتی فرضی، به تازگی خانواده جدیدی در همسایگی ما ساکن شده‌اند. در اولین برخورد با یکی از فرزندان این خانواده متوجه می‌شویم به ما توجه و سلام نمی‌کند. این رفتار باعث ایجاد کدورت در ما می‌شود و در مورد تربیت صحیح نداشتن فرزندان این خانواده می‌اندیشیم. ولی بعد از مدت کمی، از این فکر



کشاورزی و تراکتور کار می کند و این علت خاکی بودن گاه و بیگاه لباس های او و دلیل انجام ندادن تکلیف های درسی اش بوده است.

این تجربه باعث شد تلاش کنیم اطلاعات خود را در مورد دانش آموزان کلاس هایم بیشتر کنیم. به این نتیجه رسیدیم هر قدر بیشتر از آن ها و شرایط زندگی آن ها بدانیم، کمتر دچار چنین پیش قضاوت ها و چه بسا رفتارهای نادرست خواهیم شد.

راهکار عملی: در ابتدای سال تحصیلی، تا جایی ممکن و پیش از شروع هر کلاس، در مورد دانش آموزان خود در زمینه های خانوادگی، اجتماعی، اقتصادی، سابقه تحصیلی، رفتاری، علاقه، استعداد، روحیه، بیماری احتمالی، هدف، نقاط قوت و ضعف و... اطلاعات به دست آوریم. این اطلاعات را می توان از مسئولان آموزشگاه، معلمان سال های گذشته دانش آموزان، والدین و حتی خود دانش آموزان کسب کرد. در نهایت، تجمیع این اطلاعات به شکل گیری آگاهی و بینش معلم درباره دانش آموزان کلاس منجر خواهد شد. چنین معلمی در مواجهه با هر ناهنجاری رفتاری یا افت تحصیلی دانش آموز، قادر به اتخاذ تصمیم درست و قضاوت صحیح خواهد بود.

* تأثیر علاقه و عاطفه در کلاس درس

هر تعامل، کنش و واکنش اجتماعی، اگر بر مبنای محرک ها و انگیزه های درونی باشد، احتمال کسب موفقیت و نیل به اهداف در آن بیشتر خواهد بود. در این میان، عنصر عشق و علاقه از جمله مهم ترین انگیزه های درونی در افراد است و اگر در کلاس درس وجود داشته باشد و علاقه متقابل میان معلم و دانش آموزان کلاس اتفاق بیفتد، ضامن موفقیت معلم در کلاس داری و عامل مهمی در ارتقای کیفیت آموزش و تربیت در آن است. در واقع می توان ادعا کرد، اگر معلم کلاس به جز ایجاد علاقه هیچ کار دیگری هم انجام ندهد، نیمی از راه را طی کرده است، زیرا دانش آموزان به خاطر عشق و علاقه به معلم خود، در پی کسب رضایت او بر می آیند و با جان و دل در فرایندهای یاددهی یادگیری کلاس مشارکت می کنند. به قول مولانا:

رشته ای برگردنم افکنده دوست

می کشد هر جا که خاطر خواه اوست

احتمالاً این سؤال در ذهن شما هم ایجاد شده است که چگونه می توان علاقه را در دل دانش آموزان ایجاد کرد؟ پاسخ این است که ابتدا معلم کلاس باید قدم اول را بردارد و

دانش آموزانش را دوست بدارد. آن هنگام که دانش آموز این محبت را درک کند و ببیند، به طور متقابل او نیز محبت معلم بر دلش می نشیند. در واقع در اینجا کنش و واکنشی اجتماعی روی می دهد. خود من این موضوع را به دفعات در مدرسه و دانشگاه تجربه کرده ام. یعنی هر گاه دانش آموزان و حتی دانشجویان کلاسی را بیشتر دوست داشته ام، به طرز عجیبی شاهد محبت متقابل آن ها بوده ام و هر وقت به دلایلی در کلاسی، رفتارم رسمی تر و بدون عنصر محبت قلبی بوده، همان رفتار را از جانب مخاطبان در کلاس درس شاهد بوده ام!

راهکار عملی: توصیه من به معلمان این است که مهارت داشتن را تمرین کنید. از همان روز نخست که وارد کلاس می شوید، در رفتار، گفتار و حتی نگاه خود، این علاقه را بیان کنید. محبت همانند کلیدی است که هر قفلی را باز می کند. دانش آموزان در همان جلسه های نخست آن را درک می کنند و پاسخ می دهند. نکته مهم این است که در این خصوص نباید میان دانش آموزان تفاوتی قائل شد.

* دانش آموز به مثابه انسان

یکی از ایده های اساسی کانت (۱۷۹۴)، فیلسوف آلمانی، این بود که انسان ها وسیله و ابزار نیستند و خود انسان باید هدف تلقی شود. وجود این نگرش در کلاس درس ضرورت بسیار دارد. معلمی که به دانش آموزان خود نگاه ابزاری ندارد و آنان را همچون خود، انسان قلمداد می کند، سطح بالایی از موفقیت و کنش های عالی انسانی را تجربه خواهد کرد. در چنین حالتی، دیگر به زبان، قومیت، رنگ، جنسیت، باورها و سطح مالی دانش آموز توجه نمی کند و به جای آن ها، وجود خود او برای او، به عنوان معلم، واجد ارزش خواهد بود. دانش آموز مانند ما و فرزند ما است. اینجاست که می توان پیش بینی کرد، آنچه در کلاس روی می دهد، جلوه هایی از درخشش رفتارهای انسانی و خالصانه خواهد بود. نکته حائز اهمیت این است که معلمان در بسیاری مواقع به طور ناخواسته دچار سوگیری در کلاس درس می شوند و به برخی



اگر معلم کلاس به جز ایجاد علاقه هیچ کار دیگری هم انجام ندهد، نیمی از راه را طی کرده است. زیرا دانش آموزان به خاطر عشق و علاقه به معلم خود، در پی کسب رضایت او بر می آیند و با جان و دل در فرایندهای یاددهی یادگیری کلاس مشارکت می کنند



از دانش آموزان توجه بیشتری می کنند. چنین رویکردی به سرعت باعث حساسیت و واکنش منفی دانش آموزان خواهد شد.

راهکار عملی: مطالعه کتاب، سفر کردن، آشنایی با دیگر جامعه ها و فرهنگ ها، یادگیری زبان دوم، انجام فعالیت هنری، تفکر و در نهایت تمرین برای مهار احساسات و هیجان های منفی می تواند مفید باشد. نتیجه چنین تجربه هایی این است که متوجه می شویم انسان ها با یکدیگر در گوهر انسانی مشترک هستند و کسی بر دیگری برتری ندارد. چنین بینشی باعث می شود در کلاس درس و در تعامل با دانش آموزان شیوه ای انسانی را پیش بگیریم.

* اخلاق در کلاس درس

انسان ها ذاتاً به دنبال کسب منفعت بیشتر هستند. اگر رفتارهای روزمره خود را صادقانه بررسی و قضاوت کنیم، مصداق های فراوانی را از این طبیعت سودگرایانه خود خواهیم یافت. این خصلت آدمی فی نفسه ایرادی ندارد، ولی اگر حالت افراطی پیدا کند و باعث شود از دیگران و منافع و خواسته های آنان غفلت شود، نشانه آن است که دچار بی اخلاقی شده ایم. در واقع، فرد غیر اخلاقی فقط خود را می بیند، ولی انسان اخلاقی در محاسبات خود دیگران را هم در نظر می گیرد و در کنار توجه به منافع شخصی، به دیگران و منفعت آنان هم توجه می کند. به بیان دیگر، انسان اخلاق مدار از خودخواهی فاصله می گیرد و دیگرخواهی در او پررنگ است. با این توضیح، می توان ادعا کرد معلم اخلاقی فقط به

دنبال کسب منفعت شخصی و بهره بیشتر اقتصادی از کلاس درس نیست، بلکه خیر خواه دانش آموزان است و می کوشد بیشترین منفعت را که همان یادگیری با کیفیت است، عاید دانش آموزان کند.

راهکار عملی: پیش نیاز رسیدن به چنین سطحی از اخلاقی بودن، داشتن مهارت «خود را به جای دیگران گذاشتن» است که با کمک گرفتن از «تخیل اخلاقی» صورت می پذیرد. در واقع، مطابق حدیث امام علی (ع) که: «با دیگران به نحوی رفتار کنی که دوست داری با شما رفتار کنند» (اصول کافی، ج ۲، ص ۱۴۶)، معلم اخلاقی خود را به جای دانش آموزان قرار می دهد و از نگاه آنان انتظارا نشان از معلم را با خود مرور می کند. بعد در جایگاه واقعی خود قرار می گیرد و به همان انتظارات عمل می کند. البته کسب چنین مهارتی چندان ساده نیست و به تمرین و ممارست بسیار نیاز دارد.

مثال اول: من دانش آموزی هستم که به دلیل کسالت نتوانسته ام برای آزمون درس ریاضی آمادگی لازم را کسب کنم. می دانم که معلم کلاس در تدریس کوتاهی نکرده است، ولی این انتظار را دارم که مشکل ناخوایسته مرا درک کند و به من فرصت مجدد جبران بدهد. من که خود را به صورت ذهنی به جای این دانش آموز فرض کرده ام، متوجه می شوم انتظار منطقی این دانش آموز چیست و در اینجا اخلاق حکم می کند در حد توانم خواسته او را اجابت کنم و بی تفاوت نباشم.

مثال دوم: سال ها پیش و در دوران کرونا، کلاسی را بر عهده داشتم که برای دانشجویان بسیار حائز اهمیت بود، زیرا شرط فارغ التحصیلی و استخدام آن ها قبولی در این درس قرار داده شده بود. از بد روزگار، یکی از دانشجویان خانم به سختی دچار بیماری کرونا شد و در آزمون نهایی شرکت نکرد. پس از مدتی با من تماس گرفت و در حالی که فشار بیماری و ترس از قبول نشدن کسالت او را تشدید کرده بود، خواهش کرد فرصت دیگری به او بدهم. برای لحظاتی خودم را جای او قرار دادم و احساس فردی بیمار را که فرصت حضور در آزمون را نداشته است، با خود تجربه کردم. به آسانی متوجه شدم نپذیرفتن درخواست آن دانشجو دور از انصاف و انسانیت است.

* اتخاذ تصمیم صحیح در

مواجهه با مشکلات رفتاری و تحصیلی دانش آموزان

معلم انسان گرا نسبت به مشکلات رفتاری و تحصیلی دانش آموزان بی تفاوت نیست. او همواره در پی حل مسائل کلاس درس خود است. زود قضاوت نمی کند

و به سرعت تصمیم نمی گیرد. در ابتدا به دنبال پیشگیری است و سپس درمان را دنبال می کند. حفظ حرمت و شخصیت دانش آموزان برای او اصلی اساسی است. هیچ گاه او را از کلاس منفک نمی کند و راه جبران و بازگشت را برای او باز می گذارد. معلم انسان گرا صبور است و کینه و نفرتی از دانش آموزان خود ندارد.

مثال: سال ها پیش در دانشگاه کلاسی را بر عهده داشتم که بسیار شلوغ بود. بنا به دلایلی، در جلسات ابتدای نیمسال، با دانشجویان دچار اختلاف نظر شدم. در نهایت در یکی از جلسات تدریس، برخی از دانشجویان حرمت کلاس و استاد را زیر پا گذاشتند. با آنکه این رفتار باعث رنجش من شد، ولی در نهایت به حکم انسانیت و اخلاق معلمی، آن ها را بخشیدم و در ارزشیابی نهایی آن ها، دخل و تصرفی نکردم. اکنون که سال ها از آن رویداد می گذرد، برخی از همان دانشجویان، همکار من شده اند و ارتباطی دوستانه میان ما شکل گرفته است. رفتار منطقی من این حسن را داشت که در عمل به دانشجویان درس بخشش و صبر دادم. اطمینان دارم همان دانشجویان که اینک لباس معلمی بر تن کرده اند، در موقعیت های مشابه، رفتاری منطقی و صبورانه در پیش خواهند گرفت.

راهکار کاربردی: نو معلمان از انگیزه و انرژی فراوانی برخوردارند؛ لیکن به دلیل تجربه اندک، احتمال خطای بیشتری هم دارند. یکی از بهترین شیوه ها برای مدیریت رفتار آنان، تمرین برای دوری از رفتار هیجانی و قضاوت و اتخاذ تصمیم سریع است. یعنی تا جای ممکن در مورد دانش آموزان با صبر و حوصله رفتار کنند و تا حد امکان دیرتر تصمیم بگیرند و اقدام کنند. زیرا معلمان نیاز دارند همواره در تفکر باشند و اقدامات و رفتارها و مشکلات و مسائل کلاس را در ذهن خود بررسی کنند. تصمیم هایی که دیرتر اتخاذ شوند، عاقلانه تر و بدون تأثیر پذیری از هیجانات زودگذر خواهند بود و این به انصاف، عقلانیت و همچنین انسانیت نزدیک تر است. *

منابع

۱. امانوئل کانت (۱۳۹۴). بنیاد مابعدالطبیعه اخلاق. ترجمه حمید عنایت. خوارزمی. چاپ دوم. تهران.
۲. نهج البلاغه (۱۳۸۵). ترجمه محمد دشتی. مؤسسه فرهنگی تحقیقاتی امیرالمؤمنین (ع). نامه شماره ۳۱.
۳. کلینی، محمد بن یعقوب. اصول کافی. ترجمه سید راشدی (۱۳۸۸). اجدود. قم.

اشاره

دکتر هادی محمدپور دکترای تخصصی مدیریت آموزشی، مدرس دانشگاه و نماینده مردم گناباد و بجنستان (استان خراسان رضوی) در مجلس شورای اسلامی، ۳۰ سال سابقه فعالیت در آموزش و پرورش و دانشگاه فرهنگیان استان خراسان رضوی دارد. باوی درباره برخی مسائل مبتلا به آموزش و پرورش، از جمله اصلاح فرایند یاددهی یادگیری و هدایت تحصیلی گفت و گویی انجام داده ایم که ماحصل آن در پی می آید.

اصلاح فرایند یاددهی یادگیری یکی از بحث های مهم حوزه تعلیم و تربیت است. با توجه به تجربه هایی که در این زمینه دارید، برای اصلاح این فرایند چه راهکاری پیشنهاد می کنید؟

شروع کار از یاددهی یادگیری نیست. یک مقدمه ای داریم که به نظرم از شناسایی موضوع آغاز می شود. اگر ما از موضوع شناخت نداشته باشیم و نسبت به مسائل و مشکلات کار کارشناسی نشده باشد، حتی مخاطبان ما که دانش آموزان هستند، سردرگم خواهند شد. بنابراین، وقتی مشکلات شناسایی شدند فرایند آغاز می شود.

قبل از اینکه وارد بحث یادگیری بشویم، معتقدم باید به بحث یادپروری توجه کنیم، زیرا یکی از مسائلی که دانش آموزان و حتی خود ما آن را فراموش می کنیم، این است که مطلب را حفظ کرده ایم. دامنه اطلاعاتی که در آموزش و پرورش به سمت مخاطبان و دانش آموزان سرازیر می کنیم، به قدری وسیع است که قدرت تفکر، تمرین و یادگیری را از آن هاسلب می کنیم فقط به آن هازمان می دهیم مطالب را حفظ کنند و در آزمون مربوطه موفق شوند. طبیعی است که مطالب حفظ شده هم به دست فراموشی سپرده می شوند.

تنظیم کننده گفت و گو: اصغر محمدی

از قوچان

به

منظورتان از یادپرووری چیست؟

یادپرووری یعنی مطلب، موضوع یا محتوایی که قرار است درباره آن بحث شود که باید قبلاً کارشناسی و پخته شود تا برای دانش آموزان قابل هضم باشد. اگر مطلب برای مخاطب و دانش آموز قابل هضم نباشد، قاعدتاً قابل به کارگیری هم نیست و در حد همان محفوظات باقی می ماند.

آقای دکتر! خودتان هم در این زمینه مطالعاتی کرده اید؟

بله، من به این نتیجه رسیدم که دایره حفظیات انسان ها خیلی کوتاه مدت و یادگیری هم به تبع آن کوتاه مدت است. دایره یادگیری زمانی بلند مدت می شود که ما آن را پرورش داده باشیم. زمینه جذب مطلب باید مهیا باشد و بعد از آن هم باید زمینه هضم فراهم شده باشد. پس از هضم مطلب، نوبت «به کارگیری» است.

همه این موارد به شناخت کامل مسئله بستگی دارند. این شناخت چه زمانی کامل می شود؟

برای شناخت مسئله باید شش مرحله طی شود: «دانش»، «فهم و درک»، «کاربرد»، «تجزیه و تحلیل»، «ترکیب» و «ارزشیابی و قضاوت». در هر مسئله این شش مرحله کامل شد، یعنی شناخت ما نسبت به آن مسئله و موضوع کامل شده است. باید به دانش آموز اجازه بدهیم اطلاعات قبلی اش را با اطلاعات جدیدی که معلم در اختیارش می گذارد ادغام کند تا یادگیری معنادار شکل بگیرد. هر زمان یادگیری معنادار شکل گرفت، یعنی ما یادپرووری کرده ایم و مطلب را برای دانش آموز پرورش داده ایم. ذهن زمانی پرورش پیدا می کند که از آن کارهای خلاقانه بخواهیم. برای آموزش بهتر دانش آموزان باید از روش معکوس استفاده کنیم و مدام اطلاعات جدید در ذهن بچه نریزیم. برای پرورش ذهن باید کارهای معکوس انجام دهیم. اگر راست دست هستیم، سعی کنیم با دست چپ بنویسیم یا با دست چپ مسواک بزنیم. استفاده معکوس از ذهن، به بازشدن ذهن منجر می شود.

اگر معلم کلاس به جز ایجاد علاقه هیچ کار دیگری هم انجام ندهد، نیمی از راه را طی کرده است. زیرا دانش آموزان به خاطر عشق و علاقه به معلم خود، در پی کسب رضایت او برمی آیند و با جان و دل در فرایندهای یاددهی یادگیری کلاس مشارکت می کنند

در تدریس و آموزش هم باید از روش معکوس استفاده کنیم. نباید مدام اطلاعات جدید به دانش آموزان ارائه بدهیم. باید بدانیم دامنه اطلاعات بچه از کجا شروع می شود تا به او اجازه بدهیم به اطلاعات قبلی خودش بازگردد و آن ها را کامل تر کند و به گام اولیه برسد و بعد کار را شروع کنیم. اگر معلم بیاید سر کلاس و تدریس ریاضی یا تاریخ را شروع کند و فقط به سه عنصر مورد نیاز تدریس یعنی وجود دانش آموز، معلم و محتوا بسنده کند، به یقین ضمانتی وجود ندارد که فرایند آموزش کامل شده باشد! آموزش چندین گام از تدریس فراتر است و زمانی کامل می شود که محتوا در ابعاد ذهنی دانش آموز جا بگیرد و یادگیرنده آمادگی پذیرش مطلب را داشته باشد و خودش را با موضوع مرتبط کند. وقتی دایره شناخت کامل شد، وارد مرحله فراشناخت می شویم و دایره فراشناخت که کامل شد، آن وقت می توان موضوع را در قالب «به کار بستن» به دانش آموز آموزش داد.

یکی از مسائل معلمان سودمند کردن علم است. چه راهکاری پیشنهاد می کنید تا هر آنچه دانش آموز در مدرسه می آموزد، در آینده و زندگی او مفید واقع شود؟

هر وقت دیوارهای مدرسه را برداشتیم، در کار تعلیم و تربیت و نظام آموزشی به وضعیت پایداری می رسیم. منظوری از دیوار، دیوار فیزیکی مدرسه نیست، منظور ارتباط و پلی است که مدرسه با جامعه برقرار می کند. یکی از بزرگترین مشکلات مادر بدنه دانشگاه ها و آموزش و پرورش این است که خودمان به نحوی بی سوادی را رواج می دهیم. منظور از بی سوادی، نداشتن مهارت، ارتباط با جامعه، آینده شغلی و بازار کار است. در آموزش و پرورش به ندرت برای محیط های کاری و شغلی و آینده شغلی دانش آموزان سرمایه گذاری می کنیم. البته در این زمینه برنامه ها و طرح های خوبی داریم. برای مثال، برنامه ملی شهاب خیلی خوب نوشته شده است، اما خیلی خوب اجرایی نشود. طرح های استعدادیابی بسیاری در حوزه های متعدد داریم که قابلیت پیاده سازی و نحوه استفاده از آن ها در آینده بسیار مهم است.

به نظر جناب عالی هدایت تحصیلی تا چه حد می تواند در آینده تحصیلی دانش آموزان مفید واقع شود؟

یکی از عمده مشکلات هدایت تحصیلی این است که خانواده ها و دیگران به جای دانش آموز برای ادامه تحصیل او تصمیم می گیرند و وقتی دانش آموزان خودشان

گفت و گوبا
دکتر هادی محمدپور
نماینده مجلس شورای اسلامی

ارستان



مردم روستا تأثیرگذار است. زمانی که ما دامنه ارتباطی اولیای مدرسه و اولیای دانش آموز را برقرار کنیم و این انسجام شکل بگیرد، مدرسه بهتر می تواند نقش محوری ایفا کند.

تربیت اقتصادی و حرفه‌ای یکی از ساحت‌های شش گانه سند تحول بنیادین است. خلاصه‌ای این است که ضرورت دارد بچه‌ها به‌طور غیرمستقیم در حوزه‌های گوناگون تربیت، به‌ویژه در حوزه اقتصادی، آموزش‌هایی ببینند. لطفاً در این باره نیز توضیح دهید.

به نظر من بازنگری کامل در کتاب‌های درسی ضروری است. آقای کلیفتون معتقد است، ما ۳۴ نوع هوش داریم؛ جدا از هوش‌های گاردنر. شما بررسی کنید آیا افراد ثروتمندی که می شناسید، تحصیلات عالی دارند؟ اکثر تحصیلات عالی ندارند و فقط هوش اقتصادی داشته‌اند. هوش اقتصادی این افراد را کسی در مدرسه شناسایی نکرده است، خودشان به دنبال علاقه‌هایشان رفته‌اند و به ثروت هنگفتی دست یافته‌اند. در بحث هوش اجتماعی هم همین طور. فردی در گوشی تلفن همراهش هزاران شماره تماس دارد. این فرد در هوش اجتماعی و نوع تعاملاتش موفق است. کسی در مدرسه یا دانشگاه در باره هوش اجتماعی با من صحبت نکرده، من خودم در شرایط زندگی به این نتیجه رسیده‌ام که از طریق وسعت دامنه ارتباط با افراد متفاوت می توانم زمینه رشد اجتماعی، اقتصادی و سازمانی را فراهم کنم. بنابراین، ما در بدنه آموزش و پرورش نتوانسته‌ایم این هوش‌ها را برای دانش آموزان تعریف کنیم. برای مثال، آنگاه که بین درس تربیت بدنی و ریاضی فاصله ایجاد کنیم، هوش بچه‌ها را به فراموشی سپرده‌ایم. اگر اجازه دهیم افراد براساس استعدادشان رشد کنند، کار بزرگی انجام داده‌ایم. متأسفانه استعدادها در محیط مدرسه شناسایی نمی شوند و این آسیبی جدی است.

من معتقدم، با توجه به هوش‌های متفاوتی که انسان‌ها دارند، چنانچه پایه و بستر در آموزش و پرورش آماده شود، می توانیم تربیت هوش‌ها را نیز داشته باشیم. قطعاً معلم به عنوان راهبر و هماهنگ کننده نقشی بسیار مهم در این زمینه دارد. البته شاید معلم همه اطلاعات را نداشته باشد، چون معلم کارشناس همه مسائل نیست. معلم می تواند براساس ظرفیت خودش، همکاری و کسانیکه در این زمینه اطلاعاتی دارند، در مدرسه را بر استادان دانشگاه، روحانیان و مفسران علم اقتصاد باز کند و اجازه بدهد این‌ها بیایند برای دانش آموزان در این باره صحبت کنند تا آن‌ها اطلاعات و آگاهی بیشتری در این خصوص کسب کنند.

به سن تصمیم‌گیری می رسند که دیگر نمی توانند کاری انجام بدهند. در شهرهای بزرگ مانند تهران، دانش آموزی که دیپلم تجربی دارد، مقدمه‌ای برایش مهیا خواهد شد که بتواند دیپلم ریاضی بگیرد، اما اگر در شهرستان‌ها بستر تعلیم و تربیت تقریباً رایگان را از دانش آموز بگیریم، محال است بتواند معلوماتش را در رشته‌های تجربی یا ریاضی کامل کند. نباید بدنه آموزش و پرورش را در تهران و مراکز استان‌ها تعریف کنیم! در شهرهای کوچک و روستاها افراد مستعد زیادی هستند که نتوانسته‌ایم به خوبی هدایتشان کنیم و به ناچار فقط دیپلم گرفته‌اند و قاعدتاً نمی توانند تغییر رشته بدهند. در دانشگاه‌ها هم چنین وضعیتی را شاهدیم. بچه خانواده متوسط به بالا می تواند در سرش را رها کند، اما برای دانشجویی که از لحاظ مادی در رده پایین تری قرار دارد، امکان‌پذیر نیست در سرش را رها کند و وارد رشته دیگری بشود.

برای جلوگیری از ادامه چنین وضعیتی چه کار باید کرد؟

باید کتاب‌های درسی را براساس سه شاخص نظر متخصصان، نیاز جامعه و نظر دانش آموز و یادگیرنده بنویسیم. آیا کتاب درسی نوشته شده موجود را متخصص براساس نیاز جامعه نوشته است؟ مادر دانشگاه چقدر کتاب‌های درسی می‌مازد؟ ما از این که قابل استفاده نیستند. چقدر رشته دانشگاهی می‌مازد؟ البته خوشبختانه در دولت سیزدهم آمایش رشته‌های دانشگاهی شروع شد. این کار باید به سرانجام برسد. چقدر واحدهای دانشگاهی تأسیس شده‌اند که عامل بی‌سوادی در جامعه هستند! باز تأکید می‌کنم، از نظر من بی‌سوادی نداشتن مهارت و تسلط در حوزه شغلی و حرفه‌ای است، نه خواندن و نوشتن! بنابراین، تازمانی که ما آینده شغلی دانش آموز را خوب تعریف نکنیم، این دانش آموز براساس هیجان‌های محیط اطرافش، از جمله رسانه‌ها، انتخاب رشته می‌کند.

به موضوع برداشته شدن دیوار بین مدرسه و جامعه اشاره کردید. در اسناد بالادستی مانند سند تحول بنیادین هم به این مهم اشاره و از مدرسه به عنوان کانون محله نام برده شده است. از نظر شما مدرسه چه نقش تأثیرگذاری می‌تواند در جامعه، به‌ویژه مناطق محروم، داشته باشد؟

هر زمان که ما اجبار را از تعلیم و تربیت دور کردیم و به افراد جامعه اختیار دادیم، البته با اطلاع‌رسانی کامل به فرد که تحصیلات چنین زمینه‌ای را برای شما آماده می‌کند، موفق بوده‌ایم. منظورم این است که وقتی ما دانش آموز را از ساعت هفت صبح وارد کلاس درس می‌کنیم و انبوهی از اطلاعات را بر سرش می‌ریزیم و او را با بمباران اطلاعاتی خسته می‌کنیم، این دانش آموز مجدداً انگیزه وارد کلاس درس نمی‌شود. بنابراین، دانش آموز محیط مدرسه را محیطی دردآور در نظر می‌گیرد، در حالی که اگر ما محیط مدرسه را محیط اجتماعی، دوستی و رفاقت، همدلی و هم‌فکری و ارتباط بین خانواده‌ها، تقویت انجمن‌ها و ورش سفیدان و معتمدان و مأمن آرامش آن روستا کنیم، نقش مدرسه کاملاً تأثیرگذار است. نکته بعدی هم نقش سکنانگیزی معلمان در روستاهای دارای مدرسه است. در این شرایط، معلم در روستا راهبر می‌شود، نه معلم صرف، و روی همه

نگاهی به نقش ظاهری معلم در حرفه معلمی

حرفه‌آموزان!

لیلا سلیقه‌دار
دکترای برنامه‌ریزی آموزشی

فاطمه امامقلی
کارشناس ارشد مشاوره

اشاره

سبک زندگی فرد با ایفای درست نقش او در حرفه‌اش ارتباط مستقیم و مؤثر دارد. در این میان، اثرگذاری سبک زندگی معلم صدچندان است، تا جایی که علاوه بر سلامت زندگی خود، برای ایجاد ارتباط با مخاطبان، به‌ویژه دانش‌آموزان، تأثیر دارد و در عین حال الگویی عملی در اختیار آنان قرار می‌دهد. سبک زندگی گستره وسیعی دارد که بخشی از آن ظاهر و ویژگی‌هایی است که در دیدار با فرد قابل مشاهده است. مقصد نوشته پیش رو پرداختن به این بخش از سبک زندگی است که در حرفه معلمی اهمیت و جایگاه ویژه‌ای دارد.

* تجربه‌انگزار!

برای بازدید از کلاسی دعوت شده بودم تا بتوانم به همراه مدیر مدرسه به شناسایی وضع موجود کمک کنم. این مدرسه از جمله مراکز داوطلبی بود که تصمیم داشت ارزشیابی و نظارت ۷۲۰ درجه را در مجموعه خود پیاده کند و به همین علت لازم بود پیش از طراحی گام‌های اجرایی، از شرایط مدرسه اطلاعات دقیق‌تری کسب کنیم. بدیهی است در رابطه با کلاس‌های درس، یکی از بهترین ابزار جمع‌آوری اطلاعات، مشاهده کلاس درس از طریق مراجعه حضوری است.

در اولین مراجعه، این ویژگی ظاهری معلم بود که نظرم را به خود جلب کرد. کودکان پایه سوم ابتدایی از حضور ما شگفت‌زده و در عین حال کمی هیجانی بودند و به این علت، رفتارهای خاصی از خود نشان می‌دادند، اما هیچ‌کدام نمی‌توانست نظرم را از نوع پوشش معلم دور کند.

روپوش معلم مانند لباس بسیاری از کارمندان بانک و ادارات بود که وقتی زمان زیادی روی صندلی می‌نشینند، پلیسه‌های زشت و نامرتبی پیدا می‌کند. با اینکه مدرسه محرم‌سازی شده بود و معلمان اجازه داشتند در کلاس از روسری یا روپوش شاد و مناسب استفاده کنند، اما رنگ و شکل مقنعه و پوشش معلم تیره و



برای مشاهده و تکمیل:
- بهترین معلم شما چه کسی است؟
- تجربه‌های شیرین معلمی.
دکتر لاجورد
روزینه را پوش کنید.



به هم ریخته نشان می‌داد. از آن مهم‌تر اینکه در طول کلاس تنها دو بار لب‌خند او را مشاهده کردیم؛ یکی با ورودمان به کلاس و دیگری موقع خروجمان از کلاس. این بخش از مشاهده مرا به یاد تأییدها و تکرارهای بی‌پایان منابع در فرایند یاددهی یادگیری انداخت که بدون اغراق به ویژگی آراستگی ظاهر معلم و نه لزوماً تجملی بودن و نیز به گشاده‌رویی معلم اشاره می‌کنند.

* ردهای اسناد بالادستی

برنامه درسی ملی در بند اول از تعریف معلم یا مربی، او را فردی معرفی می‌کند که در مسیر راه انبیا و ائمه اطهار (ع) اسوه است. اسوه بودن معلم حیطه بسیار گسترده‌ای دارد. با این حال، یکی از بخش‌های مهم در این زمینه، ظاهر معلمی و رفتارهایی است که در مشاهده اولیه از او دریافت می‌شوند. گزاره‌های پیش‌رو به خودارزیابی حرفه معلمی مربوط است. با تأمل در هر مورد می‌توانید در باره خود به قضاوت بنشینید.

* گزاره‌های ارزیابی ظاهری

برای این منظور، در مقابل هر گزاره، یکی از سطح‌ها را انتخاب کنید و بنویسید:

همیشه (۳)؛ معمولاً (۲)؛ خیلی کم (۱)

همچنین، برای بررسی هر گزاره می‌توانید از مخاطبان خود پرسش کنید، به ویدئوهایی از کلاس توجه کنید، از همکاران خود پرسش کنید و با دقت در رفتار خود تشخیص دهید در چه سطحی از رفتار قرار دارید.

نکته مهم این است که صرفاً توجه به رفتار خود، بدون نیاز به فقه‌های بیشتر، مغز را به فرمان برای انجام آن وظیفه تشویق می‌کند و این تأثیر از شگفتی‌های خودارزیابی است.

لبخند بخش جدایی‌ناپذیر از چهره من در کلاس است. ☐

هر بار قبل از ورود به کلاس خودم را در آینه می‌بینم. ☐

بهترین پوشش من برای مدرسه و کلاس در نظر می‌گیرم. ☐

روی خوش همراه با بوی خوش در کلاس را رعایت می‌کنم. ☐

به تناسب بین لباس و کفش و کیف و ظاهرم برای حضور در کلاس درس توجه دارم. ☐

از کاربرد تجملات و زیورآلات در کلاس پرهیز می‌کنم. ☐

در انتخاب پوشش مناسب کلاس درس، با نگاهی حرفه‌ای، تناسب رنگ و مدل را با توجه به دوره سنی دانش‌آموزانم در نظر می‌گیرم. ☐

در مدرسه لباس هایم اتوکشیده و مرتب هستند. ☐

برای تغییر شکل ظاهری و نوع پوشش در کلاس و مدرسه برنامه منظمی دارم. ☐

با ترفندهای گوناگون، حتی با امتناع از خوردن برخی مواد، مراقب بوی ناخوشایند دهان و بدنم هستم. ☐

پاکیزگی را اساس حضورم در مدرسه می‌دانم و پیش از اطمینان از حصول آن، به حضور در کلاس و مدرسه نمی‌انديشم. ☐

در کلاس به سادگی می‌خندم و از ابراز شادی دانش‌آموزانم استقبال می‌کنم. ☐

پس از تعیین امتیاز خود اعداد را شمارش کنید. برای تفسیر نتیجه، به توضیحاتی که در ادامه آمده است، توجه کنید:

* نمره‌های بین ۳۰ تا ۳۴

اوضاع از نظر شرایط ظاهری معلم و گشاده‌رویی، با ملاک‌های یادشده مناسب است. بر این رفتار خود مداومت داشته باشید و فراموش نکنید ممکن است کمی بی‌توجهی به یک ویژگی خوب، در اثر مرور زمان کم‌رنگ شود و از میان برود. بر این اساس، کتاب‌هایی را که انگیزه معلمی را به شما یادآوری می‌کنند، در اولویت مطالعه قرار دهید؛ کتاب‌هایی مانند «نغمه عشق آموزگار»، اثر جک کنفیلد که در قالب داستان‌هایی، ظرافت‌های معلمی را به تصویر می‌کشند.

* نمره‌های بین ۳۴ تا ۳۰

لازم است در اولین فرصت از کلاس درس خود فیلم تهیه و در فرصت مناسب آن را تماشا کنید و با تأکید بر ویژگی‌های ظاهری و رفتاری خود، دست به بررسی بیشتر و شناسایی نقاط ضعف و قوت در اوضاع ظاهری و رفتاری خود بزنید. هنگام تماشای فیلم می‌توانید از دیگر همکاران‌تان دعوت کنید نظرها و پیشنهادهای خود را ارائه دهند.

همچنین، مطالعه برخی کتاب‌ها برایتان سودبخش و مؤثر است. از آن جمله، کتاب «معلمی و آداب زندگی» نوشته لیلا سلیقه‌دار از انتشارات فاطمی توصیه می‌شود.

* نمره‌های کمتر از ۳۴

در شرایطی قرار دارید که لازم است در خصوص ویژگی‌های معلم ابتدا کتاب‌های مرتبطی مطالعه و نیز با همراهی همکاران‌تان، از کلاس‌های درسشان بازدید کنید. در این بازدید، بر ویژگی‌های رفتاری و ظاهری آن‌ها تمرکز کنید و تلاش کنید تفاوت‌های بین خودتان و دیگر همکاران را، در صورتی که موفقیت‌هایی در این باره دارند، کشف کنید. برای مثال، کتاب «آداب تعلیم و تعلم در اسلام» و دیگر آثار مرتبط در زمینه آداب معلمی را در اولویت قرار دهید.

* نظم، پاکیزگی و آراستگی در کلاس درس

تأکید بر ظاهر معلم، نه تنها به دلایل حرفه‌ای که بنابر نقش الگویی خود تأثیرگذاری را در بر دارد، بلکه به عنوان دستوری دینی حائز اهمیت و توجه است.

در بسیاری از روایات و متون مربوط به دین مبین اسلام، لزوم اهتمام بر پاکیزگی و آراستگی به روشنی و بارعایت چارچوب‌هاییان شده است.

از بین نمونه‌های فراوان، در وسائل الشیعه، به نقل از امام صادق (ع) آمده است:

الْبَسْ وَأَتَجَمَّلْ فَإِنَّ اللَّهَ جَمِيلٌ يُحِبُّ الْجَمَالَ وَلْيَكُنْ مِنْ حَلَالٍ: می‌پوشم و خود را می‌آرایم، زیرا خداوند زیباست و زیبایی را دوست دارد، ولی باید از حلال باشد (ج: ۳، ص: ۳۰۴).

همچنین، آراستگی به معنای تناسب در ظاهر و رعایت نظم در آن است، به گونه‌ای که آشفتنی از آن برداشت نشود. با این نگاه، از سفارش حضرت علی (ع) پیروی شده است، هنگامی که در وصیت خود فرمودند: «من شما دو نفر - حسن (ع) و حسین (ع) - و همه فرزندان و خانواده‌ام و هر کس را که نامه‌ام به او می‌رسد، به تقوای الهی و نظم در کارتان سفارش می‌کنم»

آراستگی در کنار پاکیزگی معنا و جان می‌یابد. در این خصوص خداوند در آیه ۳ از سوره مدثر خطاب به رسولش می‌فرماید: «و ثيابك فطهر» و این گونه است که انبیا نیز پاکیزه و طاهر بودند.

بدون هیچ تردید، آراستگی که در آن نظم ظاهری، پاکیزگی و تناسب مورد توجه باشد و از تجملات دوری گزیند، در مقام مربی برای هر معلمی ضروری و پراهمیت است و میزان علاقه‌مندی و تمایل دانش‌آموزان را به بودن در کنار ایشان و نیز پیروی از وی افزایش می‌دهد؛ ضمن آنکه به نیاز زیبایی دوستی دانش‌آموز پاسخ می‌دهد و برای او الگویی از یک مسلمان به نمایش می‌گذارد.

* تجربه به یادماندنی!

در یکی از بازدیدهای کلاسی، مدیر مدرسه شرح داد که والدین این کلاس ابراز می‌کنند دانش‌آموزان با معلم ارتباط خوبی برقرار نکرده‌اند و گاهی دچار کابوس‌های شبانه نیز می‌شوند. وارد کلاس شدم و مطابق معمول در ردیف انتهایی نشستم. مثل همیشه بچه‌ها بعد از گذشت چند دقیقه حضورم را فراموش کردند و به روال عادی خود رفتار کردند. معلم اما تلاش می‌کرد متفاوت از قبل رفتار کند. این را از نگاه و واکنش‌های دانش‌آموزان متوجه شدم. او چندین بار در میانه کلاس، به موضوعات جالب و خنده‌داری اشاره کرد و خودش هم خندید، اما دانش‌آموزان با تعجب به او نگاه می‌کردند؛ درست مثل اینکه شاهد رفتاری



**ظاهر معلم، در عین
سادگی لازم است
از نظم، پاکیزگی و
آراستگی برخوردار
باشد**



**معلمی که
خوش خلقی و رأفت
را روش خود قرار
می‌دهد، زمینه و
میزان تمایل و جذب
دانش‌آموزان را
به سوی خود و کلاس
بیشتر می‌کند**

مهم‌تر از آن، این الگوی عملی موجب ترغیب دانش‌آموزان به خلق و خوی اسلامی و انسانی می‌شود. این در حالی است که در نقطه مقابل و در کلاس‌هایی که معلم هنوز به این باور نرسیده است که شادی در ماندگاری یادگیری مؤثر است، نمی‌توانیم شاهد چهره‌ای از معلم باشیم که می‌تواند به سادگی و به کرات لبخند را بر چهره خود استوار کند. و این گونه است که درس او در دل و یاد دانش‌آموزان عمر طولانی ندارد. در این باره امام صادق (ع) می‌فرماید: هرگاه عالمی به دانش خود عمل نکند، گفتارش در دل‌ها نفوذی ندارد؛ چنانکه آب باران در کوه صفا نفوذ نمی‌نماید (اصول کافی، ج ۱).

✱ کوتاه‌سخن

هنگامی که به نقش تأثیرگذار رفتار معلم بر دانش‌آموزان توجه می‌شود، او ناگزیر به عنوان الگویی متصور می‌شود که می‌تواند با کلام، پوشش ظاهر، ایما و اشاره، چهره و تمامی آنچه از او در کلاس و توسط دانش‌آموزان قابل مشاهده است، بر رفتار و کردار مخاطبان خود تأثیر بگذارد. از سوی دیگر، بودن در چارچوب و مسیر راه انبیا و اولیای خداوند، شرط اساسی دوری‌گزیدن از انحراف در رفتار است. قراردادن این دو معیار برای معلمی، انتظاراتی پیچیده و در عین حال ممکن را از او ایجاد می‌کند. برای آنکه بتوانیم پیچیدگی متصور را ساده‌سازی کنیم، لازم است به صورت جداگانه به اجزای انتظارات پردازیم تا سادگی امکان انجام آن‌ها محرز شود.

این نگاه کمک می‌کند به لبخند و چهره متبسم معلم که ضرورتی انکارناپذیر برای اوست، به عنوان یکی از راه‌های تحقق نقش الگویی وی در کلاس درس، اشاره شود؛ فعلیتی که انجام آن ساده و در عین حال مؤثر است. در کنار این قبیل رفتارها، پوشش و ظاهر معلم که همچون چهره متبسم وی در اولین نگاه و برخورد دریافت و مشاهده می‌شود، دارای اهمیت بسیاری است که در عین سادگی، نظم، پاکیزگی و آراستگی را تداعی کند. بدیهی است با فراگیری در کلاس درس و در کنار معلم، بسیاری دیگر از رفتارها و باورهای معلم بر روان و ذهن دانش‌آموز تأثیر دارد، اما این بدان معنا نیست که می‌توان از تأثیر ظاهری معلم چشم پوشید. ✱

هستند که تا پیش از این تجربه نکرده‌اند. مسئله اصلی پیدا شده بود. معلم با وجود تسلط بر محتوا، گام و نکته اول را نادیده گرفته بود. دانش‌آموزان جدیت بدون لبخند او را می‌دیدند و به همین دلیل نمی‌توانستند امکان ارتباط مناسبی را تصور کنند.

✱ قلابی به نام لبخند!

از دیگر مواردی که به تعریف معلم به عنوان الگوی رفتاری مربوط و مورد نظر این نوشته است، می‌توان به گشاده‌رویی اشاره کرد. در منابع و متن‌های دینی ما، روی خوش و تبسم نه تنها برای معلم، بلکه برای هر مؤمنی تأکید شده است. برای نمونه از امام صادق (ع) نقل شده است: روی گشاده، زبان نرم، دل مهربان و دست دهنده (امالی طوسی، ص ۶۸۳، ح ۱۴۵۴؛ مجموعه ورام، ج ۲، ص ۹۱).

حال در کلاس درس و از نگاه کودک دوره ابتدایی به معلمی بیندیشید که لبخند زدن برایش کار سختی است و بر همین اساس یادگیری دانش‌آموزان از طریق خنده و شادی عجیب و دور از ذهن و شاید هم بیهوده است. آیا با این توصیف، شرط پیروی از مسیر ائمه اطهار (ع) مورد توجه قرار می‌گیرد و وی برای دانش‌آموزان خود اسوه عملی شایسته‌ای است؟

از بارزترین نشانه‌های روی گشاده تبسم است و در هیچ شرایطی هیچ دلیلی نمی‌تواند توجیه‌کننده چهره بدون لبخند معلم در رویارویی با دانش‌آموز باشد. معلمی که خوش خلقی و رأفت را روش خود قرار می‌دهد، میزان تمایل و جذب دانش‌آموزان را به سوی خود و کلاس بیشتر فراهم می‌آورد. در این شرایط، دغدغه بزرگ معلمانی که به نحوه ایجاد انگیزه در فراگیرندگان خود می‌اندیشند، پاسخ داده می‌شود و احساس آرامش و امنیت روانی آن‌ها موجب همدلی افزون‌تر و در نهایت بازدهی آموزشی بالاتری خواهد بود.

منابع

۱. عاملی، حر (۱۴۱۴ ق)، وسائل الشیعه، قم: آل البیت.
۲. امالی (طوسی) ص ۶۸۳، ح ۱۴۵۴.
۳. ابوالحسن ورام بن ابی‌فراس (۱۳۶۹) مجموعه ورام، آداب و اخلاق اسلام، ترجمه محمدرضا عطانی، آستان قدس رضوی، ج ۲.
۴. کلینی، محمد بن یعقوب، اصول کافی، ترجمه صادق حسن زاده (۱۳۸۵)، ج ۱، تهران: قائم آل محمد.
۵. تقوایی، مریم و نیازیان، ملیحه (۱۳۹۷). رابطه آراستگی ظاهری معلم با ویژگی‌های شخصیت و سبک‌های یادگیری دانش‌آموزان. اولین کنفرانس ملی یافته‌های نوین در حوزه یاددهی و یادگیری.
۶. حمزه‌لو، زهره و نظری، فاطمه (۱۳۹۹). بررسی نحوه پوشش معلم در مدرسه از دریچه نگاه دانش‌آموزان. مجله پیشرفت‌های نوین در روان‌شناسی، علوم تربیتی و آموزش و پرورش. سال سوم، شماره ۲۸.
۷. سلیقه‌دار، لیل (۱۴۰۱). معلمی و آداب زندگی. فاطمی. تهران.
۸. شاه‌محمدی، نیره (۱۳۹۶). چشم‌نوازی ظاهر معلم. رشد آموزش ابتدایی. دوره بیستم، شماره ۸.

جایگاه کلاس درس در تعلیم و تربیت دانش آموزان و نقشی که در یادگیری آن‌ها دارد، با دستگاه‌های آموزشی مبتنی بر فناوری به راحتی جایگزین شدنی نیست. اما معلمان تحول‌گرا با تلفیق فناوری‌های نوین در کلاس خود، شاهد تحولات شگرفی در آموزش و یادگیری هستند که در کلاس‌های سنتی به ندرت به چشم می‌خورد. در کلاس سنتی، به دلیل محدودیت در منابع آموزشی، زمان و مکان تدریس، دانش آموزان اکثر مواقع منفعل هستند و معلمان نیز به همان شکل آن‌ها را می‌پذیرند، چرا که آموزش معلم‌محور در اختیار کامل معلم است. این در حالی است که امروزه استفاده از فناوری‌های نوین آموزشی از جمله هوش مصنوعی، فناوری‌های چندرسانه‌ای آن و سایر موارد می‌تواند این محدودیت‌های معلمان، مواد آموزشی، تجهیزات و سایر منابع موجود در مدل آموزش سنتی را از بین ببرد و راه‌حل مناسبی برای مسائل آموزشی و یادگیری ارائه دهد (Zhang, 2022). اما آیا هوش مصنوعی می‌تواند به‌طور کامل به‌عنوان پدیده‌ای نوظهور و نوکاربرد در آموزش، در تمامی ابعاد خود مفید و مؤثر باشد؟ آیا می‌توان دیدگاهی جامع و کامل بارویکرد مثبت و تعالی‌دهنده به آن داشت؟

دکتر حامد عباسی
پژوهشگر، نویسنده و مدرس تکنولوژی آموزشی

حمیده عباسی
دبیر و کارشناس ارشد فیزیک

هوش مصنوعی

فرصت‌ها

تهدیدها

پاسخ این است که خیر. هر فناوری در ذات خود مجموعه‌ای موارد مثبت و منفی یا فرصت و تهدید دارد و فرصت‌های بسیاری را خلق می‌کند، در حالی که در نهان یا آشکار تهدیدهایی نیز برای کاربران خود دارد. بر همین مبنا، سال گذشته، در چند شماره مجله، هوش مصنوعی را معرفی و برخی کاربردهای آن در آموزش را بیان کردیم. امسال در آغاز سخن به فرصت‌های ایجادشده توسط هوش مصنوعی در آموزش و کلاس درس اشاره می‌کنیم.

امروزه هوش مصنوعی در تمامی امور بشری، از جمله آموزش، جایگاه ویژه‌ای را به خود اختصاص داده است. این فناوری نوین کارکردها و ابزارهای متعددی دارد. یکی از آن‌ها هوش مصنوعی مولد^۱ است که به عنوان یک فناوری امیدوارکننده ظهور کرده است و می‌تواند محتوای اصلی مانند متن، تصویر و صدا تولید کند (Alier, García-Peñalvo & Camb, 2024). کاربرد هوش مصنوعی در آموزش (ای‌آی‌دی)^۲ امروزه به عنوان یک رشته تحقیقاتی در نظر گرفته می‌شود که چگونگی استفاده از هوش مصنوعی در آموزش و یادگیری را بررسی می‌کند. به طور خاص ای‌آی‌دی شامل طراحی، کاربرد و ارزیابی ابزارها، مدل‌های آموزشی، راهبردها و چارچوب‌های آموزشی، پیامدهای اخلاقی و شایستگی‌های معلم در زمینه استفاده از هوش مصنوعی در آموزش است (Lameras & Arnab, 2022) که به لحاظ اهمیت در پیشبرد اهداف آموزشی بیشتر مورد توجه معلمان و پژوهشگران قرار گرفته است.

شاید بعد از مباحث مربوط به مبانی و مفاهیم هوش مصنوعی، و حتی به لحاظ پرکاربرد بودن، اولین موضوعی که در محتوای برنامه درسی معلمان برای آموزش باید گنجانده شود، مفاهیم مربوط به استفاده از چت‌بات‌های (روبات مکالمه) مبتنی بر مدل‌های زبانی بزرگ (ال‌ال‌ام‌اس^۳) و مدل‌های زبانی بزرگ چندوجهی (ام‌ال‌ام‌اس^۴) مانند چت‌جی‌پی‌تی^۵ باشد. از سوی دیگر، دامنه کاربرد و دسترسی به آن‌ها نسبت به بقیه ابزارهای هوش مصنوعی بیشتر است و معلمان به راحتی می‌توانند در آموزش از آن استفاده کنند. مدل‌های زبانی بزرگ نوعی از هوش مصنوعی مولد هستند که از پردازش زبان طبیعی برای درک و پاسخ‌گویی به پرسش‌ها، به شیوه‌ای شبیه انسان، استفاده می‌کنند و به سامانه اجازه می‌دهند پاسخ‌های طولانی مدت و متفاوتی از جمله مقاله، نوشته، فرست (پست) و کدهای برنامه‌نویسی را بنویسد (Koh, Cowling, Jha, & Sim, 2023).

همان‌طور که می‌دانیم، روند تحولات در هوش مصنوعی ادامه دارد و در عملکردهای نوظهور هوش مصنوعی تغییرات قابل توجهی را شاهد خواهیم بود. از این تحولات قابل توجه می‌توان به ظهور مدل‌های چندوجهی بزرگ (ال‌ال‌ام‌اس^۶) اشاره کرد. این مدل‌ها روی انواع داده‌ها مانند متن، تصویر، صدا و ویدئو

طراحی شده‌اند. ایجاد داستان از تصویرها، حل مسئله‌های ریاضی، ایجاد تصویر، ایجاد یا تفسیر نمودار، ایجاد صدا و ویدئو نمونه‌ای از قابلیت‌های متنوع هوش مصنوعی مبتنی بر مدل‌های چندوجهی است. لازم به ذکر است، تفاوت ال‌ال‌ام‌اس با ال‌ال‌ام‌اس در این است که اصل و اساس ال‌ال‌ام‌اس مبتنی بر متن است و چند رسانه‌ای‌ها به آن افزوده شده‌اند، ولی در ال‌ال‌ام‌اس هوش مصنوعی بر چند رسانه‌ای مبتنی است و برای درک و تولید محتوا در چندین حالت مانند متن، تصویر و ویدئو طراحی شده است. این بخش از مدل‌های هوش مصنوعی نیز به لحاظ توانایی تولید چند رسانه‌ای‌های آموزشی می‌تواند برای معلمان بسیار پرکاربرد باشد. ساخته شدن چت‌جی‌پی‌تی بر اساس فناوری ال‌ال‌ام‌اس به سه قابلیت «توانایی به خاطر سپردن اظهارات قبلی یادگیرنده در طول مکالمه، توانایی درک اصلاحات بعدی توسط کاربر و توانایی رد درخواست‌های نامناسب» (Jeon & Lee, 2023) آن را قادر ساخته است مکالمه‌ای مانند انسان را شبیه‌سازی کند و در صورت لزوم به طیف وسیعی از پرسش‌ها پاسخ دهد. مدل‌های زبانی چندوجهی دیگری، از جمله جمنای^۷ و کوپالت^۸ نیز توانسته‌اند طیف وسیعی از فرصت‌ها را برای معلمان به منظور دانش‌افزایی و حتی ارتقای مهارت‌های معلمی ایجاد کنند. پاسخ به سؤال‌های مکرر در سطح‌های گوناگون، نگارش طرح درس، انجام طراحی آموزشی، کمک به نگارش مقاله، طراحی سؤال‌های مفهومی و آزمون از متن یا تصویر بارگذاری‌شده، ترجمه متن، حل تمرین‌ها و مسائل مربوط به ریاضی، فیزیک، شیمی و غیره، رسم نمودار با استفاده از داده‌های جدول، تفسیر جدول آماری، تفسیر نمودار آماری، تحلیل نتایج آماری، تبدیل متن در قالب تصویر به متن یا قابلیت ویرایش، تبدیل صدا به متن، تبدیل متن به صدا، خلاصه کردن متن، استخراج مفاهیم کلیدی از متن (چه به صورت متن قابل ویرایش و چه به صورت متن در قالب تصویر) و ده‌ها مورد دیگر از جمله فرصت‌هایی هستند که مدل‌های زبانی هوش مصنوعی برای معلمان ایجاد کرده‌اند. برای مقایسه عملکرد این گونه از ابزارهای هوش مصنوعی می‌توانید به وبگاه فناوری پیشرفته آموزشی مراجعه کنید^۹. به عنوان مثال، از هوش مصنوعی جمنای خواستم تصویر بارگذاری شده را تفسیر کند که بخش‌هایی از آن تفسیر را در شکل ۱ مشاهده می‌کنید.

از فرصت‌های دیگری که هوش مصنوعی مثل چت‌جی‌پی‌تی برای معلمان ایجاد کرده، کاهش حجم کاری و پیشگیری از فرسودگی شغلی است. پاسخ به سؤال‌ها (با طیف وسیع و سطح‌های متفاوت)، تهیه



شکل ۱

قسمت اول: فرصت‌ها



منابع (طرح درس، محتوای آموزشی، مقاله)، ارائه بازخورد (در قبال انجام تکلیف)، ارائه آموزش شخصی سازی شده (متناسب با پیشرفت یادگیرنده)، کمک به ارزیابی (با ایجاد آزمون)، کمک به امور اداری (برنامه ریزی)، ترجمه متن (به زبان های گوناگون)، از جمله کارهایی هستند که به عنوان دستیار مجازی معلم، یاریگر و کاهنده حجم کار می تواند انجام دهد (Hashem et al., 2024).

همین ویژگی ها باعث شده اند ابزارهای هوش مصنوعی علاوه بر اینکه برای آموزش و یادگیری مناسب و مفید باشند، برای معلمان پژوهشگر نیز ایده ها و روش های تحقیق پیشنهاد کنند و نمونه هایی از مطالعات قبلی ارائه دهند و همان طور که اشاره شد، به تجزیه و تحلیل آماری کمک کنند؛ یعنی به عنوان دستیار پژوهشی هم در خدمت معلمان باشند.

استفاده از منابع آموزشی می تواند توانایی های آموزشی را به صورت تصاعدی بالا ببرد و در عین حال بر پیشرفت روش های آموزشی و کاهش نارضایتی دانش آموزان تأثیر بگذارد (Zhang, 2022). استفاده از هوش مصنوعی مولد در محیط های آموزشی، به ویژه در تولید محتوای الکترونیکی، به طور فزاینده ای محبوب شده و طیف وسیعی از فرصت ها را به وجود آورده است. چراکه ظرفیت های هوش مصنوعی مولد در آموزش بسیار زیادند. هوش مصنوعی علاوه بر تولید محتوا، برای تقویت روش های تدریس سنتی، با ایجاد تجربه های یادگیری تعاملی شده و شخصی سازی یادگیری، به معلمان و یادگیرندگان کمک می کند (Alier, 2024). ربات های هوش مصنوعی می توانند محتوا را متناسب با نیازهای یادگیرندگان تنظیم کنند. روش های آموزشی سنتی را با تجسم بهتر اطلاعات و استفاده از بازی، واقعیت مجازی و غیره کامل کنند. همچنین، تکلیف دانش آموزان را بررسی و ارزیابی کنند و در صورت نیاز به دانش آموز بازخورد و به والدین اطلاع دهند و نقشی کلیدی در ارتباطات ایفا کنند. فراتر از این ها، ربات ها برای اهداف انگیزشی و مشارکتی مفید توصیه شده اند (Wu, Burdina & Gura, 2023). به عنوان نمونه، از چت جی پی تی خواستیم غلط املایی متن را مشخص کند (شکل ۲). متن هم به صورت قابل ویرایش و ارد سامانه شد و هم به صورت تصویر دست نوشته. در هر دو مورد غلط های املایی اصلاح شدند. استفاده از هوش مصنوعی می تواند از اتلاف وقت معلمان در هنگام انجام کارهایی با اولویت کم بکاهد و در زمان صرفه جویی کند تا آن ها زمان بیشتری داشته باشند که روی کارهای مهم تر تمرکز کنند (Wu, Burdina & Gura, 2023). از فرصت های دیگر



دسترسی به انبوهی از منابع و مواد آموزشی جدید و متنوع، برآوردن نیازهای فردی دانش آموزان، به ویژه در افراد با نیازهای ویژه، با کمک ابزارهای هوش مصنوعی، می تواند برای همه، از جمله کسانی که اختلال بینایی یا شنوایی دارند، قابل استفاده باشد

به وجود آمده، توانایی هوش مصنوعی در مدیریت رفتار و یادگیری مستقیم دانش آموزان، بهبود کارایی نظام آموزشی، ارائه یادداشت ها و نقدها، کاهش وابستگی به معلمان، افزایش تجربه یادگیری شخصی، افزایش تعامل اجتماعی، کمک به خودکارسازی وظایف اداری، انجام کارهای مربوط به نمره و ارزشیابی است که می تواند به معلمان امکان بدهد روی مهم ترین وظایف خود مانند برنامه ریزی درسی و مشارکت دانش آموزان تمرکز کنند و به ارائه چشم اندازها کمک کنند تا در بهبود تصمیم گیری ها مؤثر باشند (Al-Tkhayneh, 2023). سفارشی سازی محیط یادگیری و ارائه آموزش تطبیقی، ارتباط و آموزش جداگانه برای هر فرد، کاهش فشارهای روانی، بررسی تکلیف، انجام برخی از وظایف آموزشی بدون دخالت فیزیکی (Karan & Angadi, 2023)، ارائه توصیه های شخصی و هوشمندانه بر اساس عادت های یادگیری دانش آموزان (Zhang, 2022)، اجازه دادن به دانش آموزان برای مدیریت مطالعات خود (Wu, Burdina & Gura, 2023)، فرصت های بی نظیری را برای معلم در کلاس ایجاد می کند که در صورت مهیا بودن شرایط و امکانات، بسیار مفید خواهند بود.

در رابطه با کاربرد و نقش مدل های زبانی، بررسی ها نشان می دهند این ابزار نقش هایی چون هم صحبت یا هم سخن، ارائه دهنده محتوا، دستیار آموزشی و ارزیاب را بازی می کنند. در کنار آن، سه نقش سازمان دهی و معرفی منابع با تصمیم های آموزشی خوب، تبدیل دانش آموزان به پژوهشگران فعال و افزایش آگاهی اخلاقی هوش مصنوعی برای معلمان شناسایی شده است (Jeon & Lee, 2023). برای نمونه،



شکل ۲

از چمنای خواستیم برای تولید محتوای الکترونیکی با هوش مصنوعی کتابی معرفی کند که کتاب نویسنده مقاله را معرفی کرد (شکل ۳).



شکل ۳

دسترسی به انبوهی از منابع و مواد آموزشی جدید و متنوع، بر آوردن نیازهای فردی دانش آموزان، به ویژه در افراد با نیازهای ویژه، با کمک ابزارهای هوش مصنوعی، می تواند برای همه، از جمله کسانی که اختلال بینایی یا شنوایی دارند، قابل استفاده باشد. به عنوان مثال، برخی ابزارها، زمانی که معلم صحبت می کند، گفتار را به متن تبدیل می کنند و به صورت زیر نویس یا روی صفحه نمایش نمایش دستگاه های دیجیتال به ناشنایان نشان می دهند. برای نابینایان نیز ابزارهای هوش مصنوعی متن را قرائت، تصویرها را تشریح و نمودارها را تفسیر می کنند و به شکل صوت به یادگیرنده با نیازهای ویژه ارائه می دهند. علاوه بر این، دسترسی دانش آموزانی را که به دلیل بیماری قادر به حضور در مدرسه نیستند، یا افرادی که به یادگیری در سطح بالا یا موضوع خاصی نیاز دارند و در مدرسه خودشان امکان پذیر نیست، ممکن می سازد.

خلاصه بحث اینکه، پنج جنبه کاربرد هوش مصنوعی در آموزش و یادگیری عبارتند از:

۱. تهیه و انتقال محتوای یادگیری؛
۲. کمک به یادگیرندگان در به کارگیری دانش؛
۳. درگیر کردن دانش آموزان در وظایف یادگیری؛
۴. کمک به یادگیرندگان از طریق ارزیابی و بازخورد؛
۵. کمک به یادگیرندگان برای تبدیل شدن به یادگیرندگان خودتنظیم (Lameras & Arnab, 2022).

در اکثر مطالعات بررسی شده، بر اثر بخشی طراحی آموزشی مبتنی بر هوش مصنوعی در جلب علاقه دانش آموزان و تسهیل درک آن ها از مفاهیم تأکید شده است. بر اساس همین یافته ها، نیاز به همراهی عمیق معلم با هوش مصنوعی به شدت احساس می شود و برای رسیدن به این هدف، تدوین برنامه ها و سیاست های همسو با هوش مصنوعی در آموزش، تدوین برنامه های درسی تلفیقی با هوش مصنوعی، اهمیت دادن به آموزش معلمان برای استفاده از ابزارهای هوش مصنوعی،

فرهنگ سازی در جهت استفاده مطلوب از فناوری های نوین، تجهیز و آماده سازی کلاس ها، اتخاذ برنامه ها و سیاست های تشویقی برای معلمان و مدیران پیشگام، از جمله اقداماتی هستند که باید صورت بگیرند.

به معلمان توصیه می شود از مدل های زبانی بزرگ در تسهیل آموزش و یادگیری به منظور تولید محتوا از جمله تصویرهای آموزشی (که دسترسی و نمایش آن ها با محدودیت هایی روبه روست)، تهیه طرح درس برای درس های گوناگون، تفسیر شکل ها، تسهیل فرایند پژوهش، خلاصه کردن متن یا ترجمه متن به منظور دانش افزایی، از هوش مصنوعی استفاده کنند. در هر کدام از وبگاه های زیر امکان انجام برخی از موارد گفته شده وجود دارد که با داشتن حساب کاربری می توان به صورت رایگان از آن ها استفاده کرد.

<https://www.popai.pro>

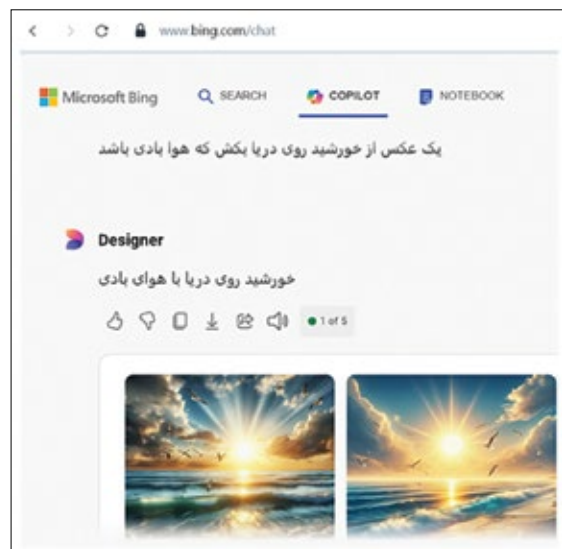
<https://www.bing.com/chat>

<https://chatgpt.com>

<https://gemini.google.com>

<https://eduhightech.com>

نمونه ای از درخواست رسم تصویر با کوپایلت را در شکل ۴ مشاهده می کنید.



در شماره بعد در مورد تهدیدهای هوش مصنوعی در آموزش بحث خواهیم کرد.

پی نوشت ها

1. Generative Artificial Intelligence (GenAI)
2. Artificial Intelligence in Education (AIED)
3. Large Language Models (LLMs)
4. Multimodal Large Language Models (MLLMs)
5. GPT-4
6. Large Multimodal Models (LMMs)
7. Gemini
8. Copilot
9. <https://eduhightech.com>

منابع

1. Alier, M., Garc a-Pealvo, F., & Camba, J. D. (2024). Generative Artificial Intelligence in Education From Deceptive to Disruptive. *International Journal of Interactive Multimedia and Artificial Intelligence*, 8(5). DOI: 10.9781/ijimai.2024.02.011
2. Al-Tkhayneh, K. M., Alghazo, E. M., & Tahat, D. (2023). The advantages and disadvantages of using artificial intelligence in Education. *Journal of Educational and Social Research*, 13(4). <https://doi.org/10.36941/jesr-2023-0094>
3. Hashem, R., Ali, N., El Zein, F., Fidalgo, P., & Khurma, O. A. (2024). AI to the rescue: Exploring the potential of ChatGPT as a teacher ally for workload relief and burnout prevention. *Research & Practice in Technology Enhanced Learning*, 19(23). <https://doi.org/10.58459/rptel.2024.19023>
4. Jeon, J., & Lee, S. (2023). Large language models in education A focus on the complementary relationship between human teachers and ChatGPT. *Education and Information Technologies*, 28(12), 15873-15892. <https://doi.org/10.1007/s10639-023-11834-1>
5. Karan, B., & Angadi, G. R. (2023). Potential Risks of Artificial Intelligence Integration into School Education A Systematic Review. *Bulletin of Science, Technology & Society*, 43(3-4), 67-85. <https://doi.org/10.1177/02704676231224705>
6. Koh, J., Cowling, M., Jha, M., & Sim, K. N. (2023). The Human Teacher, the AI Teacher and the Aled-Teacher Relationship. *Journal of Higher Education Theory & Practice*, 23(17). <https://doi.org/10.33423/jhetp.v23i17.6543>
7. Lamerar, P., & Arnab, S. (2022). Power to the teachers an exploratory review on artificial intelligence in education. *Information*, 13(1), 14. <https://doi.org/10.3390/info13010014>
8. Wu, W., Burdina, G., & Gura, A. (2023). Use of Artificial Intelligence in Teacher Training. *International Journal of Web-Based Learning and Teaching Technologies (IJWLTT)*, 18(1), 1-15. <https://doi.org/10.4048/IJWLTT.331692>
9. Zhang, Y. (2022). Development and application of artificial intelligence multimedia technology based on big data. *Mobile Information Systems*, 2022, 1-10. <https://doi.org/10.1155/2022/2073091>



از دغدغه های اصلی معلمان، هدایت و مدیریت کلاس های پرسروصداست. صدای زیاد در کلاس نه تنها از کیفیت یادگیری می کاهد، بلکه می تواند بر روحیه معلم و دانش آموزان نیز تأثیر منفی بگذارد. وقتی صدای کلاس از حد معمول فراتر می رود، این نگرانی هم به وجود می آید که دیگر معلمان و مسئولان مدرسه فکر کنند کلاس از اختیار خارج شده و شما معلم خوبی نیستید. در این مقاله که با الهام از فیلم آموزشی «چگونه یک کلاس پرسروصد را آرام کنیم»^۱، که آقای اریک در سال ۲۰۲۱ منتشر کرده، نوشته شده است، راهکارهای مؤثر ساکت کردن کلاس و اشتباه های رایجی را که معلمان در این زمینه مرتکب می شوند، بررسی خواهیم کرد.

❁ راهکارهای مؤثر مدیریت کلاس پرسروصدا

/ فریاد نزدن

یکی از بزرگ ترین اشتباه های معلمان هنگام تلاش برای ساکت کردن کلاس، فریاد زدن بر سر دانش آموزان است. این کار نه تنها بر جو کلاس تأثیر منفی دارد، بلکه باعث می شود دانش آموزان، معلم را فردی عصبی و بی ثبات ببینند. به جای فریاد زدن، صدای تان بلند و قاطع باشد و نام دانش آموزان را به کار ببرید. برای مثال، بگویید: «علی آرام باش» یا «زینب لطفاً ساکت باش». این روش باعث می شود دانش آموزان متوجه شوند شما جدی هستید، اما اختیار خود را از دست نداده اید.

/ استفاده از فن «صدای پاسخ»

فن «صدای پاسخ» یکی از مؤثرترین روش های جلب توجه دانش آموزان

دکتر محمد نیرو
دکترای برنامه ریزی درسی

راهکارها و اشتباه های رایج



به جای فریاد زدن، صدایتان بلند و قاطع باشد و نام دانش آموزان را به زبان بیاورید

است. در این روش، معلم یک جمله یا کلمه را می گوید که دانش آموزان باید پاسخ دهند یا درباره آن عملی انجام دهند. او این کار را از ابتدای سال بارها با دانش آموزان تجربه کرده، طوری که به یک روال تبدیل شده است. برای مثال، می توانید بگویید: «یک، دو، سه، چشم به من.» و دانش آموزان پاسخ می دهند «یک، دو، سه، چشم به تو.» یا مثلاً با ریتم های گوناگون بگویید: «کلاس، کلاس، کلاس» و دانش آموزان با همان ریتم پاسخ دهند: «بله، بله، بله.» این فن کمک می کند دانش آموزان به سرعت توجه خود را به معلم معطوف کنند.

/ کف زدن آهنگین (ریتمیک)

یکی دیگر از روش های مؤثر جلب توجه دانش آموزان، کف زدن آهنگین است. معلم می تواند آهنگ خاصی را با کف زدن شروع کند و دانش آموزان باید آن را تکرار کنند. برای مثال، می توانید با سه بار کف زدن شروع کنید. دانش آموزان باید همان الگورا تکرار کنند. این روش نه تنها جذاب است، بلکه باعث می شود توجه دانش آموزان به سرعت به شما معطوف شود.

/ زمان دادن به دانش آموزان برای آرام شدن

بعضی اوقات ما انتظار داریم دانش آموزان بلافاصله ساکت شوند، اما این همیشه ممکن نیست. به جای این کار به آن ها زمان بدهید تا آرام شوند. برای مثال بگویید: «همه باید تا ۲۰ ثانیه دیگر آرام و در صندلی های خود نشسته باشند». این روش به دانش آموزان فرصت می دهد به تدریج آرام شوند و آماده شنیدن مطالب شما شوند.

/ استفاده از فن «به من پنج بده»

این فن راهبری و ونگ معرفی کرده است. او یکی از پراوازه ترین نویسندگان و مشاوران آموزشی در زمینه مدیریت کلاس و فن های آموزشی است. وی بایش از ۳۰ سال تجربه در تدریس و آموزش، یکی از تأثیرگذارترین افراد در حوزه آموزش شناخته می شود. کتاب معروف او به نام «روزهای اول مدرسه»^۲ یکی از پرفروش ترین و معتبرترین منابع در زمینه مدیریت کلاس و آموزش مؤثر شناخته شده است. این فن به این صورت اجرا می شود:

۱. چشمانتان به من نگاه کنند

دانش آموزان باید تمام توجه خود را به معلم معطوف و به او نگاه کنند. این مرحله به آن ها کمک می کند از هرگونه فعالیت جانبی دست بکشند و تمرکز کنند.

۲. گوش هایتان گوش کنند

دانش آموزان باید به دقت به معلم گوش دهند و از هرگونه صدا و گفت و گو پرهیز کنند. این مرحله به آن ها یادآوری می کند گوش دادن فعالانه چقدر مهم است.

۳. دهانتان بسته باشد

سکوت یکی از اجزای مهم این فن است. دانش آموزان باید دهان خود را بسته نگه دارند تا هیچ صدایی از آن ها شنیده نشود و تمرکز کلاس حفظ شود.

۴. دستانتان ثابت باشد

دانش آموزان باید دستان خود را ثابت نگه دارند و از هرگونه حرکت یا بازی با اشیاء پرهیز کنند. این مرحله به کاهش تحریر و انحراف توجه کمک می کند.

۵. پاهایتان آرام باشند

دانش آموزان باید پاهای خود را آرام و ثابت نگه دارند تا صدای مزاحمی از حرکت پاها ایجاد نشود.

این فن به شکل شمارش معکوس عمل می کند و به دانش آموزان زمان می دهد به تدریج آرام شوند و به سکوت و تمرکز برسند. با اجرای منظم و مداوم این فن، دانش آموزان به سرعت به این الگو عادت می کنند و کلاس به محیطی آرام و منظم تبدیل می شود.

/ استفاده از روش های خلاقانه

روش های خلاقانه می توانند به جلب توجه دانش آموزان کمک کنند. مثلاً بگویید: «آب، آب، آب»، دانش آموزان باید مثل آب جریان بیابند. سپس بگویید: «یخ، یخ، یخ»، آن ها باید ثابت بایستند. این روش ها باعث می شوند دانش آموزان به سرعت توجه خود را به شما معطوف کنند.

همچنین می توانید از بازی های ساده مانند «سامان می گوید» استفاده کنید. این بازی یکی از بازی های ساده و محبوب است که می تواند در کلاس های درس، اردو و جمع های کودکان و نوجوانان، برای تقویت مهارت های شنیداری، توجه و واکنش سریع مورد استفاده قرار گیرد.

به دانش آموزان نشان دهید شمارهبر کلاس هستید و انتظار دارید به قوانین احترام بگذارند



* چگونه، سامان می‌گوید،^۴ را بازی کنیم؟

شروع بازی

یک نفر به عنوان سامان انتخاب می‌شود. سامان می‌تواند معلم، یک دانش آموز یا هرکسی باشد که مسئولیت هدایت بازی را بر عهده می‌گیرد.

دستورها

سامان دستورهایی را به سایر بازیکنان می‌دهد که با عبارت سامان می‌گوید شروع می‌شوند. برای مثال، سامان می‌گوید دست هایتان را بالا ببرید. بازیکنان باید فقط زمانی دستور را اجرا کنند که عبارت سامان می‌گوید در ابتدای دستور باشد. اگر سامان بدون گفتن این عبارت دستوری بدهد، بازیکنان نباید آن را اجرا کنند.

حذف بازیکنان

اگر بازیکنی دستوری را که بدون عبارت سامان می‌گوید داده شده است اجرا کند، از بازی حذف می‌شود. همچنین، اگر بازیکنی دستوری را که با عبارت سامان می‌گوید شروع شده است اجرا نکند، از بازی حذف می‌شود.

پایان بازی

بازی تا زمانی ادامه پیدا می‌کند که فقط یک نفر باقی بماند. این نفر برنده بازی خواهد بود و می‌تواند در دور بعدی به عنوان سامان بازی کند.

* اشتباه‌های رایج در مدیریت کلاس

فریاد زدن بر سر دانش آموزان

فریاد زدن بر سر دانش آموزان یکی از بزرگ‌ترین اشتباه‌هاست. این کار نه تنها بی‌تأثیر است، بلکه می‌تواند وضعیت را بدتر کند و دانش آموزان را به چالش بکشد تا ببینند چقدر می‌توانند شما را تحت فشار قرار دهند.

سکوت کردن و درس ندادن

بعضی معلمان وقتی کلاس خیلی پرسروصدا می‌شود، تصمیم می‌گیرند سکوت کنند و تدریس نکنند تا زمانی که کلاس ساکت شود. این روش ممکن است یک بار کار کند، اما به مرور زمان دانش آموزان آن را به عنوان بازی در نظر می‌گیرند و سعی می‌کنند ببینند چقدر می‌توانند شما را تحت فشار قرار دهند.

/ رفتارهای تهاجمی و مبارزه قدرت

معلمان نباید با دانش آموزان درگیر مبارزه قدرت شوند یا رفتارهای تهاجمی نشان دهند. چنین برخوردهایی می‌تواند وضعیت را بدتر کند و موجب بی‌احترامی بیشتر از طرف دانش آموزان شود. به جای این کار، همیشه اختیار را در دست داشته باشید و با آرامش و قاطعیت با مسائل برخورد کنید. به دانش آموزان نشان دهید شما رهبر کلاس هستید و انتظار دارید به قوانین احترام بگذارند.

/ استفاده از دام‌های موقتی

استفاده از روش‌هایی مانند روشن و خاموش کردن چراغ‌ها یا استفاده از زنگ ممکن است در کوتاه مدت کارساز باشد، اما در بلندمدت تأثیری ندارد. به جای این روش‌ها، روی ایجاد عادت‌های خوب و روال‌های مؤثر در کلاس تمرکز کنید.

/ دادن مسئولیت و قدرت به دانش آموزان

مشکل ساز

بعضی معلمان به دانش آموزان مشکل ساز نقش یا اختیار می‌دهند تا آن‌ها را مشغول نگه دارند. این کار ممکن است در کوتاه مدت مؤثر باشد، اما در بلندمدت باعث می‌شود سایر دانش آموزان از شما ناراحت شوند و دانش آموزان مشکل ساز دوباره به مشکلات جدید دست بزنند. به جای این کار، مهارت‌های مدیریت کلاس خود را بهبود دهید و قدرت خود را به دانش آموزانی که لیاقت آن را ندارند، ندهید.



مدیریت کلاس‌های پرسروصدا نیازمند راهبردهای مؤثر و اجتناب از اشتباه‌های رایج است. با استفاده از روش‌های مطرح شده و اجتناب از اشتباه‌های ذکر شده، می‌توانید کلاس خود را بهتر مدیریت کنید و محیطی مناسب برای یادگیری فراهم کنید. به یاد داشته باشید، صبر و قاطعیت کلید موفقیت در مدیریت کلاس است. *

پی‌نوشت‌ها

1. How to make a noisy class quiet – Classroom Management Strategies for teachers with a loud class.
برای مشاهده این فیلم می‌توانید از نشانی زیر استفاده کنید:
<https://aparat.com/v/lqk6l07>
2. Harry Wong
3. Wong, H. K., & Wong, R. T. (2009). The first days of school: How to be an effective teacher. Harry K. Wong Publications.
۴. عنوان این بازی در اصل بود سایمون می‌گوید (Simon Says).

روزی که کودکان بازیگوش گیسوی شمشادها را می‌بافند
و کوچه‌ها از رنگ پر می‌شود.

سار که بر بلندای چنار می‌خواند.
خورشید که در ارتفاع پرچم مدرسه می‌ایستد و دست
بر سینه سرود کشورم را سر می‌دهد.
معلمی که در جاذبه نیوتون خدا را می‌شناساند.
و در حوصله اعداد و با چهار عمل اصلی، تکلیف
شاگردانش را با حساب و کتاب آینده روشن می‌کند.
معلمی که در بلندای جغرافیای این آب و خاک، در
ارتفاع الوند، دماوند و سبلان، در نقره‌فام خلیج
همیشه فارس،

غیرت به وطن را می‌آموزد.
در تورق و گذر از سطر سطر تاریخ،
شرح احوال این سرزمین را به یاد می‌آورد
و از کلمات جان، خون، ایثار و دل‌بستگی و
عزت قصه می‌آفریند.
و از خشت خشت رؤیاهای شاگردانش،
بنایی از امید می‌آفریند؛
استوار، محکم و شورآفرین.
مردم شهر و روستای من باور می‌کنند
که مهر، این خاستگاه بالندگی،
این دروازه مسیر حیات طیبه
این فصل دانایی، آغاز شده است.

پس آغاز مهربانی، شور، هیاهو
و بیداری و تجلی زندگی بر
طالبان «شیفتگان» دانایی
مبارک باد!
مهرتان پرفروغ. ❀

بوی نارگل، بوی نارنج
بوی نم پاییز، بوی رنگ تازه دیوار
بوی مداد و قلم و کتاب نو،
بوی بیداری نسیم در آخرین لحظات داغ تابستان،
بوی ابریشمی از برگ زرد و نارنجی،
بوی آفرینش مهر به دست هفتمین ماه از سال،
بوی نفس کاج که به گوش آفتاب پاییزی شعر می‌خواند،
یادآور آن است که خداوند، با معجزه‌ای به نام مهر
و نعمتی عظیم به نام شوق،
یک بار دیگر تجلی زندگی را در کوچه‌های شهر به تصویر می‌کشد.

معلم
که عشق را دوباره ورق می‌زند،
همدلی را صدا می‌کشد و معرفت را روی تخته سرمشق می‌دهد.

معلم
که قلبش می‌شود نقطه تلاقی مهربانی و دانایی،
وقتی کلمات کودکان را از سادگی پر می‌شود. دست‌ها، که از
شور گرم می‌شود.

و چشم‌ها که از مهربانی ستاره
قهر، که بعید می‌شود
و لب‌ها که به لبخند گشوده
و دل‌ها که لبریز از آشتی.
رفاقت که روی تخته صرف می‌شود.
آن وقت

تقویم‌ها به آمدن مهر بشارت می‌دهند.
و شهر ایمان می‌آورد که مهر آمده است.
که ذات مهر مهربانی است
و ذات مهر دانایی است
و ذات مهر رویاندن است
مثل بهار، مثل باران، مثل دل‌انگیزی انگیزه.

عجزه‌ای به نام

مهر

مرجان هداوند
کارشناس تعلیم و تربیت

سفره سلامت

شیمای مظهری
کارشناس ارشد علوم تغذیه و رژیم درمانی

متینا قهرمانی
کارشناس علوم تغذیه و رژیم درمانی، قزوین

نگاهی به اصول تغذیه مناسب دانش آموزان

دانش آموزان خود را به سمت تصمیم گیری های غذایی آگاهانه راهنمایی کنید؛ باشد که با تغذیه سالم، دانش آموزانی توانمندتر و آماده برای رسیدن به موفقیت های تحصیلی و کامیابی در سایر حیطه های زندگی داشته باشیم.

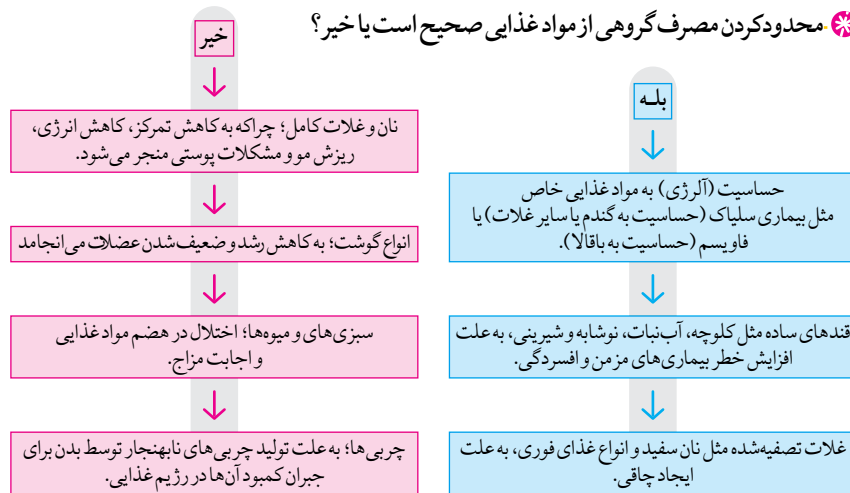
در جدول ۱ به طور خلاصه فایده های تغذیه سالم برای نوجوانان نشان داده شده است و منابع غذایی پیشنهادی مربوط به آن را ارائه می کند.

نقش مهمی که تغذیه در رشد دانش آموزان ایفا می کند، بر هیچ کس، به ویژه معلمان، پوشیده نیست. در طول این دوره حساس و تأثیرگذار رشد سریع، رژیم غذایی متعادل برای حمایت از عملکرد ذهنی، فیزیکی و سلامت عمومی دانش آموزان ضروری است. با این حال، این روزها انتخاب غذاهای سالم می تواند برای نوجوانان دشوار باشد، به ویژه با گسترش اطلاعات نادرست، متناقض و فشارهای اجتماعی منابع نامعتبر. این مقاله اطلاعاتی پایه ای به شما ارائه می دهد تا

منابع غذایی	اثر بخشی	توضیح
تخم مرغ، لوبیا، عدس، نخود، لپه، گوشت قرمز، گوشت پرندگان، شیر، ماست، پنیر، دوغ	کمک به رشد دانش آموز	تأمین مواد مغذی مورد نیاز نوجوانان برای ساخته شدن استخوان ها، ماهیچه ها و اندام های سالم
گردو، بادام هندی، فندق، تخمه کدو، تخمه ژاپنی، بادام، بادام زمینی، ماهی، میگو، شکلات تلخ	ارتقای عملکرد مغز با تقویت توان یادگیری و حافظه	تأمین مواد مغذی لازم برای عملکرد بهینه مغز و ارتقای عملکرد شناختی و ذهنی
نان سنگک، نان بربری، جو دوسر، برنج، سبوس گندم و برنج، آب میوه های طبیعی	تأمین انرژی	تأمین انرژی لازم برای فعالیت های روزانه معمول و فعالیت های سنگین تر نظیر ورزش، امتحانات و فعالیت های فوق برنامه
دانه کتان، سویا، گوجه فرنگی، کلم بنفش، انواع توت، زغال اخته، زردچوبه، آب چغندر	کاهش خطر بیماری ها	جلوگیری از توقف رشد، به تأخیر افتادن یا زودتر از موعد رخ دادن بلوغ، بی نظمی های قاعدگی و انواع بیماری های مزمن

جدول ۱

* محدود کردن مصرف گروهی از مواد غذایی صحیح است یا خیر؟



* فعالیت های پیشنهادی کلاسی

می توانید راهبردهای عمومی تغذیه سالم دانش آموزان را در کلاس درس به بحث و تبادل نظر بگذارید:

درشت مغذی های سه گانه: بر اهمیت رویکرد متعادل به وعده های غذایی و میان وعده ها و نیز بر گنجاندن پروتئین، چربی های سالم و کربوهیدرات های غنی از فیبر در هر انتخاب غذایی تأکید کنید. پروتئین به عنوان سنگ بنای عمل می کند، باعث سیری و کاهش تمایل به مصرف میان وعده های غیر ضروری می شود و در نتیجه بر تمرکز دانش آموزان در طول آموزش کلاس می افزاید.

پروتئین، کلید رشد و نمو مطلوب: نقش حیاتی پروتئین در تقویت فرایندهای کار اندام شناسانه (فیزیولوژیک) رشد و تکامل نوجوانان را مشخص کنید. پروتئین حس سیری را تقویت می کند، از نیاز به میان وعده های غیر ضروری می کاهد و بر پایداری سطح انرژی در طول ساعت های تحصیل می افزاید. نمونه هایی از منابع عالی پروتئین عبارت اند از: انواع گوشت های لخم و بدون چربی، تخم مرغ و حبوبات.

فیبر، ماده ای استثنایی برای سلامت دستگاه گوارش و انرژی: بر اهمیت فیبر غذایی برای حفظ سلامت دستگاه گوارش و ارتقای سطح انرژی تأکید کنید. دانش آموزان را تشویق کنید با انواع غلات کامل، سبزی های نشاسته ای و لوبیا (که همگی قهرمانان حوزه مصرف فیبر هستند) آشتی کنند.

چربی های سالم، ضروری برای عملکرد بدن: این تصور غلط را که همه چربی ها برای سلامت مضر هستند از بین ببرید. نقش حیاتی چربی های سالم را در تأمین انرژی بدن، تقویت رشد و تکامل و کمک بسیاری از فرایندهای کار اندام شناختی ضروری توضیح دهید.

میزان انرژی تنوع غذایی: دانش آموزان را تشویق کنید به طور روزانه طیف متنوعی از میوه ها و سبزی ها را مصرف کنند. حتی اگر در برابر گزینه های خاصی از خود مقاومت اولیه نشان دهند، قرار گرفتن مداوم در معرض انتخاب های جدید می تواند در پیدا کردن سبزی های مورد علاقه شان به آن ها کمک کند.

با گنجاندن این راهبردها در برنامه های آموزشی خود و ایجاد بحث های آزاد و گروهی در مورد عادات های سالم غذایی، دانش آموزان خود را قادر می سازید تصمیم های غذایی آگاهانه بگیرند. این جریان می تواند بر سلامت کلی، سطح انرژی و موفقیت تحصیلی آن ها تأثیر قابل توجهی داشته باشد.

شما به عنوان معلم در ترویج سبک زندگی سالم برای دانش آموزان خود نقشی حیاتی ایفا می کنید. یکی از جنبه های کلیدی این نقش، هدایت آن ها به سمت انتخاب های غذایی آگاهانه است. در اینجا برای تأثیرگذاری شما به عنوان مشاور و ارزشمند در این حیطه، نکاتی بیان شده اند:

1. تغذیه سالم و زندگی روزمره دانش آموزان

رژیم غذایی متعادل و متناسب نه تنها انرژی مورد نیاز فعالیت های روزمره را تأمین می کند، بلکه باعث افزایش تمرکز، افزایش قدرت یادگیری، افزایش توان جسمی و بهبود خلق و خود را فراهم می شود.

2. بشقاب غذایی رنگارنگ و افزایش اشتها

دانش آموزان را تشویق کنید انواع سبزی های و میوه ها با رنگ های متفاوت را در برنامه غذایی روزانه خود جای دهند، چراکه هر کدام از آن ها گروه های متنوعی از ویتامین ها و مواد معدنی دارند که برای عملکرد طبیعی بدن ضروری هستند.

3. مصرف انواع گوشت برای ساخت عضله و استخوان

منابع پروتئینی بدون چربی مانند ماهی، تخم مرغ، انواع حبوبات و گوشت مرغ را که دانش آموزان می توانند در ناهار خود بگنجانند، پیشنهاد کنید.

4. نقش غلات کامل در افزایش انرژی

فایده غلات کامل مانند نان سبوس دار و انواع غلات تصفیه نشده را برجسته کنید. این گزینه ها انرژی دانش آموزان را حفظ می کنند و تمرکز آن ها را در طول روز می افزایند.

5. نقش چربی های ضروری در رشد

این باور اشتباه را که همه چربی ها مضر هستند رد کنید. اهمیت چربی های سالم مثل انواع روغن گیاهی مایع، روغن زیتون و آجیل را برای رشد مغز و سلامت عمومی توضیح دهید.

6. لبنیات، جزو جبران ناپذیر رژیم غذایی

در مورد اهمیت کلسیم برای حفظ استخوان های طبیعی و سالم صحبت کنید. گزینه هایی مانند ماست، پنیر و شیر را پیشنهاد دهید و جایگزین های غیر لبنی مانند شیر انواع آجیل ها را برای کسانی که محدودیت های غذایی دارند، تأیید کنید.

7. میان وعده سالم، فرصت مناسب افزایش عملکرد تحصیلی

انتخاب میان وعده های سالم و راحت مانند میوه های تازه، سبزی های خرد شده، آجیل ها یا کرم های آن ها، لقمه های حاوی غلات کامل و منابع پروتئینی یا لبنی تازه و سالم برای تأمین انرژی مورد نیاز در طول روز و جلوگیری از افت قند خون و عملکرد بهتر تحصیلی و اجتماعی دانش آموزان مفید است.

شما به عنوان معلم در ترویج سبک زندگی سالم برای دانش آموزان خود نقشی حیاتی ایفا می کنید

منابع

1. Nutrition in adolescents: physiology, metabolism, and nutritional needs, Jai K Das 2017.
2. Addressing Knowledge Gaps in Adolescent Nutrition: Toward Advancing Public Health and Sustainable Development, Chelsey R Canavan 2019.
3. Dietary Patterns among Adolescents Are Associated with Growth, Socioeconomic Features, and Health-Related Behaviors, Tali Sinai 2021.
4. Associations between Dietary Intake and Academic Achievement in College Students: A Systematic Review, Tracy L. Burrows 2017.
5. Youth Athlete Development and Nutrition, Ben Desbrow 2021.

دکتر محمد حسینی
عضو هیئت علمی پژوهشگاه
مطالعات آموزش و پرورش

پیش درآمد

در بخش نخست، که در شماره ۸ دوره قبل به چاپ رسید، درباره درس تفکر در نظام آموزشی و دانش و هنر معلمی (پداگوژی) مناسب آن، یعنی دانش و هنر معلمی گفت و گویی بحث کردیم. در این بخش درباره دانش و هنر معلمی گفت و گویی و لوازم آن بیشتر توضیح می دهیم.

موضوع گفت و گو

گفت و گوهای کاوشگرانه نمی توانند در خلأ و بدون موضوع و مسئله رخ دهند. هر کاوش گفت و گویی نیازمند مسئله یا ابهامی ذهنی است. به سخن دیگر، فکروزی نیازمند تحریک ذهن است. ابهام و مسئله ای، یا پرسشی باید ذهن اعضای اجتماع کاوشگر را به جوشش و تکاپو وا دارد. به طور طبیعی، وقتی ذهن ها با امر مبهم و پرسشی مناسب و به طور کلی با چالش مواجه شوند، فکر تحریک و فعالیت آغاز می شود.



برای دسترسی به بخش اول،
رمز QR را پیش کنید.

بخش دوم

دانش کاوشگرانه



برخی فیلسوفان و متفکران بر این باورند که حیرت و شگفتی موجب تحریک ذهن و گام نخست برای اندیشه‌ورزی است. وقتی توضیحی قوی و قانع‌کننده برای موضوع یا پدیده‌ای وجود ندارد، یا توضیحات موجود کافی و قانع‌کننده نیستند، ذهن به حیرت می‌افتد و تکاپویش برای رسیدن به روشنائی فهم عمیق‌تر می‌شود و پاسخی روشن‌تر را آغاز می‌کند. سقراط بر این باور است که آگاهی به جهل خود، مهم‌ترین عامل انگیزشی برای کاوش است. خردمندترین انسان‌ها کسانی هستند که به جهل خود آگاهی داشته باشند. از این روست که می‌بینیم عموم واحدهای یادگیری درس تفکر یک محرک اولیه فکرورزی دارند.

بیشتر این محرک‌ها حاوی مضمون‌ها و موضوعاتی هستند که در قالب فیلم کوتاه، داستان، بازی رویدادهای زندگی واقعی در زندگی شخصی، مدرسه‌ای، جامعه محلی و ملی و حتی بین‌المللی و مانند این‌ها ارائه می‌شوند.

مضمون‌های مورد توجه در کتاب‌های تفکر پایه‌های ششم، هفتم و هشتم متعددند. برای نمونه، مضمون واحد یادگیری «دیوار شیشه‌ای» در کتاب پایه هفتم، «خطای تعمیم تجربه» است. این مضمون در قالب روایتی از نتایج یک پژوهش علمی آمده است. مضمون واحد یادگیری «کیمیاگر» در کتاب پایه ششم هم آن خوشبختی^۲ است. این مضمون در قالب یک پویانمایی ارائه می‌شود. مضمون‌های دیگری که در کتاب‌های تفکر مورد توجه قرار گرفته‌اند عبارت‌اند از:

- / هویت
- / ارزش به معنای عام و ارزش‌های خاص
- / شناخت
- / زیبایی
- / عقل
- / علت و معلول
- / راست و دروغ

این مضمون‌ها موضوعات بحث‌برانگیزی هستند که تأمل درباره آن‌ها از طریق گفت‌وگوها صورت می‌گیرد.

روشن است که درک و فهم عمیق‌ترین موضوعات هدف مهمی برای نظام تربیت گفت‌وگویی، درک و فهم این مضمون‌ها هدف منحصر به فرد نیست، بلکه آن‌ها در عین حال دستمایه گفت‌وگو و فکرورزی هستند تا از قیل این گفت‌وگوها در دانش‌آموزان توانایی‌های ارزشمندی تحقق یابد. به بیان دیگر، هر چند

ممکن است در طی گفت‌وگو و بحث درباره مضمون‌ها، درک و فهم عمیق‌تری از موضوعات و فهم همه‌جانبه‌تری از مسائل برای گفت‌وگوکنندگان ایجاد شود، اما هدف مهم دیگر، توسعه توانایی خردورزی و فکرورزی است. می‌گویند «در مثال مناقشه نیست.» اگر بخواهیم به تمثیل صحبت کنیم، نسبت مضمون و توانایی خردورزی و فکرورزی در تربیت گفت‌وگویی، مانند نسبت بین دودمانه یک کوه است که هر دو جنبه پیامدهای گفت‌وگو، کامل‌کننده تربیت گفت‌وگویی است.

به همین ترتیب، در واحد یادگیری «خرسی که می‌خواست خرس بماند»، بی‌تردید دانش‌آموز در پایان گفت‌وگو به درک عمیق‌تری از مضمون «هویت» می‌رسد. همچنین، در واحد یادگیری «نقاشی شاهزاده خانم» در کتاب تفکر و سبک زندگی پایه هشتم، دانش‌آموزان با مضمون شناخت «شهودی»^۳ درگیر می‌شوند، اما افزون بر این‌ها غرض دیگری هم در کار است که همانا توسعه توانایی‌هایی است که از آن‌ها صحبت شد. اگر بنا بود دانش‌آموزان صرفاً درباره «هویت» یا «شهود» مباحثی رافرا گیرند، روش سهل الوصول‌تری نیز وجود داشت و به این همه طول و تفصیل نیاز نبود. برنامه‌ریزان درسی و مؤلفان این کتاب‌ها را به گونه‌ای تدوین می‌کردند که براساس آن معلم در دقیقه‌هایی کوتاه درباره تعریف هویت و انواع آن توضیحات مسسوطی ارائه دهد و در فرصتی از دانش‌آموزان بپرسد، تا مطمئن شود آن‌ها یاد گرفته‌اند؛ به همین سادگی.

گفته می‌شود: «چو صد آید نود هم نزد ماست»، اگر بحث و گفت‌وگو حول مضمون به خوبی درگیرد، طبیعی است درک و فهم طرفین گفت‌وگو از مضمون نیز توسعه می‌یابد. بنابراین، معلم در تربیت گفت‌وگویی مترصد و مراقبت شکل‌گیری گفت‌وگویی ناب و اصیل است که یکی از ثمرات آن درک و فهم عمیق مضمون مورد بحث است.

در هر تکاپوی تربیت گفت‌وگویی، آنچه به دست می‌آید، جمع اندیشه‌ها یا حتی ضرب آن‌ها نیست، بلکه اندیشه به توان همه است.

✱ اجتماع کاوشگری گفت‌وگویی

هر جریان کاوشگری گفت‌وگویی در واقع تکاپو و اهتمامی جمعی است که حداقل نیازمند دو نفر است. در آیین تربیتی سقراط، گفت‌وگو عموماً دو نفره است. یعنی کاوشگری گفت‌وگویی با دو نفر شکل می‌گیرد. در روش گفت‌وگوی سقراطی، دو نفر به یاری هم تلاش می‌کنند از جریان یک گفت‌وگوی سازنده و از تقابل و تضارب دو دیدگاه، حقیقتی را آشکار کنند، اما در نسخه‌های معاصر تربیت گفت‌وگویی، متأثر از دیدگاه‌های سازنده‌گرایی

اجتماعی، از جمله ویگوتسکی، کاوشگری گفت‌وگویی در اجتماع صورت می‌گیرد. برخی به جای اجتماع از اصطلاح حلقه استفاده می‌کنند. این اصطلاح از این نظر که به ساختار کالبدی حلقه‌وار جلسه‌های گفت‌وگو ناظر است، مناسب به نظر می‌رسد، اما از آنجا که اصطلاح «community» که در زبان فارسی معادل اجتماع است، معنایی فراخ‌تر از حلقه دارد، به نظر مناسب نیست. این اصطلاح به گروه کوچکی از انسان‌هایی ناظر است که وحدت و انسجام بالایی دارند، اما در فضای تربیت گفت‌وگویی، به گونه‌ای روابط ویژه و خاص برای اعضای یک نشست ناظر است که با یک هدف مشترک و مطابق با اصول و قواعد، کاوشی همیارانه را آغاز می‌کنند. از این رو، اصطلاح اجتماع بهتر از حلقه است. این نکته نیز شایان یادآوری است که اصطلاح حلقه در تاریخ آموزش و پرورش ایران و اسلام اصطلاحی شناسنامه‌دار و دارای تبار تاریخی است که به مفهوم امروزی کلاس درس ناظر است تا یک اجتماع. اما در محیط‌های یادگیری مدرسه‌ای و کلاسی، این جمع متشکل از اجتماع کلاسی است. بنابراین، هر کلاس باید به یک اجتماع کاوشگر تبدیل شود تا در واقع پداگوژی گفت‌وگویی اتفاق بیفتد. نکته حساس و حیاتی در این دانش و هنر معلمی پداگوژی این است که لزوماً وقتی تعدادی دانش‌آموز در کنار هم وزیر یک سقف جمع شده باشند، اجتماع کاوشگر شکل نمی‌گیرد. لیکن که خود واضح الگویی برای آموزش فکرورزی و فلسفیدن است، بر این باور است که اجتماع کاوشگری محیطی برای تجربه فکرورزی است و باید چند خصوصیت داشته باشد:

- / تأمل و تعمق غیر خصمانه درباره مسائل؛
- / درک و فهم مشترک مسائل.

ایجاد یک اجتماع کاوشگر شرط و شرطی دارد که بدون تحقق آن‌ها چنین اجتماعی شکل نمی‌گیرد. در بخش‌های بعد به این مهم نیز پرداخته می‌شود. ممکن است این پرسش در ذهن خوانندگان مطرح شود که معلم در اجتماع چه نقشی دارد؟ آیا از بیرون به اجتماع می‌نگرد و آن را هدایت و رهبری می‌کند؟ یا نقش دیگری بر عهده دارد؟ واقعیت این است که معلم نیز عضوی از این اجتماع کاوشگری است. او مانند دیگر اعضا به جریان کاوش می‌پیوندد. او دیگر دانای کل جریان نیست که پاسخ همه مسائل را می‌داند، بلکه عضو مهم آن است. به دلیل همین عضویتش در اجتماع کاوشگری نمی‌تواند آموزشگری و به توضیح



یک

تهدید

واقعی

اعتیاد مجازی و عوارض
روانی و اجتماعی آن

جعفر اکبری

مشاور و مدرس آموزش خانواده

* مقدمه

ضریب نفوذ بالای گوشی های هوشمند در جامعه از یک سو و نبود آموزش لازم و کافی برای مقابله کاربران با فرصت ها و تهدیدهای ناشی از آن باعث شده است موضوع آسیب های روانی اجتماعی فضای مجازی، در جهان امروز، به ویژه در جامعه ایرانی اسلامی، برای آحاد مردم و خانواده ها به عنوان یک معضل اجتماعی مطرح باشد.

موضوع وابستگی بیمارگونه اعضای خانواده، به ویژه فرزندان، به فضای مجازی، از جمله نگرانی های شایع خانواده ها محسوب می شود. صرف نظر از بی در و پیکر بودن چارچوب های اخلاقی در گستره فضای مجازی و دام گستره های سودجویان از طیف های گوناگون در این حیطه، سؤال اساسی این است که در شرایط کنونی قبول یار دصد در صدی امکان دسترسی به گوشی های هوشمند و فضاهای مجازی امری مذموم و بد محسوب می شود یا رشد فکری و پیشرفت مهارتی اطلاعاتی فرزندان و اعضای خانواده را در پی دارد؟

بعضی از عوام مثال ملموس نگرانی نداشتن جامعه امروز کشور را این در مورد فضای مجازی و خطرات آن را فرض می کنند که با وجود آزادی های فراوان در حیطه ورود به فضای مجازی، در آن سنت ها

و تفهیم مباحث اقدام کند. با اینکه معلم عضو اجتماع است، اما تسلط و اقتدار روشی بر جریان گفت و گو دارد. یعنی قادر است بحث ها را به بهترین صورت مدیریت کند. در بخش های بعد بیشتر به این موضوع پرداخته می شود. به همین سبب می توان چنین نظر داد که معلم عضو ویژه اجتماع کاوشگری است.

روشن است که معلم به سبب دانش و توانایی بیشتر در تراز دانش آموزان قرار ندارد، اما در تربیت گفت و گویی، از آنجا که محرک اولیه تفکر و خردورزی به تعبیر سقراط درک چهل است، قاعدتاً معلم باید نقشی مشابه دانش آموزان ایفا کند؛ یعنی خود را (به طور موقت) در موضع جاهل نسبت به موضوع قرار دهد. به تعبیر دیگر، علم خود را داخل پرانتز قرار دهد و آشکار نکند. هر چند ممکن است در اجتماع موضوعات و مضمون هایی برای گفت و گو انتخاب شوند که معلم نیز نسبت به آن ها درک و فهم کاملی نداشته باشد. در این شرایط، موقعیت معلم و دانش آموزان در اجتماع کاوشگری مشابه است. با وجود این، معلم به خاطر دانش و توانایی بیشتر خود در زمینه تربیت گفت و گویی، عضو ویژه اجتماع کاوشگری محسوب می شود.

از وجه دیگر، نقش معلم در تربیت گفت و گویی قابل بحث است. معلم به لحاظ ویژگی های اخلاقی نیز عضو ویژه اجتماع محسوب می شود. او منش های اخلاقی گفت و گو را دارد و این منش ها را نیز در عمل از خود نشان می دهد. به عبارت دیگر، او الگوی عملی اخلاق گفت و گویی است.

* چند منبع برای مطالعه بیشتر

به احتمال، همکاران عزیز با خواندن این مقاله اجمالی علاقه مند خواهند شد مطالعاتی تکمیلی در این باب داشته باشند. خوشبختانه در زمینه تربیت گفت و گویی منابع و آثاری به زبان فارسی نوشته شده اند. در اینجا به سه مورد اشاره می شود:

۱ / اصول و مبانی دیالوگ: روش شناخت و آموزش. نویسنده محمدرضا نیستانی. نشر آموخته. ۱۳۹۸.

۲ / هنر گفت و گو. نویسنده دیرافاین. ترجمه مرجان مهدی پور. نشر قطره. ۱۴۰۱.

۳ / دیالوگ. نویسنده پیترو وویاک. ترجمه مژده ثامنی. نشر بصیرت. ۱۳۹۷.

۴ / علی ستاری (۱۳۹۷). آموزش تفکر به کودکان و نوجوانان. تهران. انتشارات سمت.

۵ / دارلین سوئیت لندوران استولبرگ (۱۳۹۸). آموزش تفکر به کودکان و نوجوانان. ترجمه سیدسینا میرعربشاهی. تهران. انتشارات فیروزه.

پی نوشت ها

۱. نتیجه یک تجربه رانمی توان بدون در نظر گرفتن شرایط به تجربه ها و موقعیت های دیگر تعمیم داد.

۲. واحدی یادگیری شادی در کتاب پایه هشتم نیز مضمون خوشبختی دارد که در قالب داستان قدیمی «حکایت پدر و دو دختر» ارائه شده است.

۳. فیلسوفان تعریف های زیادی از شهود کرده اند، اما در تعریفی ساده می توان آن را درک بی واسطه حقایق دانست.

۴. اگر هم باشد، معلم در این دانش و هنر معلمی، به طور موقت خودش را ناآگاه به موضوع نشان می دهد.



معرفی و بگاه‌های مفید و آموزنده نحوه
بارگیری و بهره‌مندی و عضویت در آن‌ها.
مدیریت بهینه فرصت‌ها و زمان مفید
اعضای خانواده به صورتی که زمان حضور
در فضای مجازی محدود باشد و اوقات فراغت
اعضای خانواده با سایر فعالیت‌های مفید و
سازنده پوشش داده شود.

با توزیع متناسب اوقات فراغت فرزندان و اعضای خانواده به صورتی برنامه‌ریزی کنیم که فرصت پرسه‌زدن در فضای مجازی نامحدود نباشد و با ثبت نام فرزندان در کلاس‌های آموزشی، ورزشی و مهارتی سازنده و شاد، امکان وابستگی مفرط به حضور در فضای مجازی سلب شود.

نکته

فرصت یا تهدید بودن فضای مجازی بستگی مستقیم به همسویی نهادها و ارگان‌های مربوط به مدیریت آموزشی تربیتی جامعه، به منظور آگاهی بخشی و آماده‌سازی فکری آن در پذیرش و غربالگری اطلاعات ورودی و استفاده صحیح از آن دارد. ❁

منابع

۱. بیابانگرد، اسماعیل (۱۳۹۰). روش‌های افزایش عزت نفس در کودکان و نوجوانان. تهران. انجمن اولیا و مربیان.
۲. تربسی، برایان (۱۴۰۲). حرف‌نریند عمل کنید. ترجمه مهرباب حسونند. تهران. نیک‌فرجام.
۳. فرهادی ثابت، عباس (۱۳۸۶). مادر و پدری که آرزویش را دارید. تهران. چاپار فرزانگان.

خطرات ممکن الوجود فضای مجازی، نحوه بهره‌مندی از فرصت‌های طلایی آن را هم برای فرزندان تشریح کنیم. تنوع دسترسی فرزندان به دنیای اطلاعات متنوع، در جهان امروز به حدی جذابیت ایجاد کرده است که امکان ندارد والدین و مربیان بتوانند با روش‌های سنتی و نصیحت‌محور مانع دسترسی آنان به فضای مجازی و وابستگی‌های بیمارگونه آن بشوند.

راکارها

صرف‌نظر از مباحث کلی در خصوص اعتیاد مجازی، فهرست‌وار به راهکارهای در دسترس و عملیاتی شیوه کاستن از وابستگی (اعتیاد) مجازی اشاره می‌شود:

تقویت گفت‌وگو درون خانوادگی و ایجاد زمینه و فرصت گفت‌وگو و شنود کلامی عاطفی و تخلیه هیجان اعضای خانواده؛

برنامه‌ریزی به منظور تنوع بخشی به سرگرمی‌های اعضای خانواده، به ویژه مسافرت‌های کوتاه و شاد در آخر هفته؛

مدیریت زمان بندی استفاده از فضای مجازی و اعمال نظارت بر آن به عنوان یک الگوی صحیح رفتاری؛

ایجاد گروه‌های مجازی خانوادگی، فامیلی و دوستانه که همه اعضای خانواده در آن عضو هستند و ضمن نظارت مستقیم، اطلاعات علمی مفید را با هم مبادله می‌کنند.

آموزش‌های اعضای خانواده در خصوص نحوه حضور و استفاده از مزیت‌های فضای مجازی و تبیین خطرات بالقوه و بالفعل ورود و حضور در وبگاه‌های ناشناس و فرصت طلب.

و آداب مربوط به احترام به اصول و اعتقادات و حرمت جایگاه بزرگ‌ترها کاملاً حفظ شده‌اند. به روشنی می‌توان اذعان کرد، مقایسه جامعه مذهبی ایران و سایر سرزمین‌ها (ژاین) در خصوص استانداردها و اعتقادات مذهبی، قیاس مع الفارق است. چارچوب‌های اصول اخلاقی و مذهبی در کشور ما هیچ شباهتی با کشوری چون ژاپن و حتی سایر کشورهای اسلامی ندارد. لازم است این اصول و معیارها و رعایت آن‌ها بدون مقایسه با سایر جامعه‌ها مورد ملاحظه قرار گیرند.

چه باید کرد؟

بر خورد منطقی و عقلانی با تهدیدها و فرصت‌های بی‌نظیر فضای مجازی می‌تواند مشکل گشای نگرانی‌های موجود در خصوص اعتیاد مجازی و عوارض آن باشد. اگر بخواهیم از زبان تمثیل مدد بجویم، فضای مجازی نقش کارد آشپزخانه را دارد. این ابزار با توجه به نوع کاربرد آن می‌تواند زندگی بخش یا زندگی سوز باشد. به تجربه ثابت شده است، بر خورد‌های همه یا هیچ نتوانسته‌اند در کاهش وابستگی‌های فرزندان به گوشی و فضای مجازی مؤثر واقع شوند. در جای جای کتاب آسمانی ما به میانه روی و تعادل در امور توصیه شده است و بهترین مسیر را مسیر میانه معرفی کرده‌اند (خیرالامور اوسطها). این آموزه قرآنی به ما یادآوری می‌کند که افراط و تفریط راه به جایی نمی‌برند و باید با آموزش‌های صحیح، ضمن برشمردن آفت‌ها و

اشاره

موضوع چرخش‌های تحول‌آفرین از مباحث مهمی است که به معلمان عزیز و دانش‌آموزان کمک‌شایانی خواهد کرد. در هر شماره یکی از چرخش‌های تحول‌آفرین سند را با مصداقی از «دانش و هنر معلمی» (پداگوژی) تقدیم شما خواهیم کرد.

* عنوان چرخش: رویکرد فرهنگی تربیتی در کلاس درس

یکی از چرخش‌های سند تحول، رویکرد فرهنگی تربیتی درس‌ها و کلاس‌هاست.

«...گاهی ممکن است کاری از شما دبیر ریاضی، ادبیات یا معلم پایه اول دبستان صادر نشود و به شخصیت نوجوان شکل مطلوب بدهد که صدسال از حرف زدن به شکل‌های دیگر اثرش بهتر است.»
(بیانات مقام معظم رهبری در دیدار معلمان استان فارس، ۱۳۸۷/۲/۱۲)

* چیستی آموزش مبتنی بر رویکرد فرهنگی تربیتی (اسلامی)

رویکرد فرهنگی تربیتی عبارت است از:
/ فراهم آوردن زمینه تربیت‌پذیری دانش‌آموزان متناسب با فرهنگ اسلامی؛
/ باورها و کارکردهای معنوی و منویات اسلام در همه فرایندهای آموزشی؛

/ نورانیت علم (آموزش و تربیت) و اثر تربیتی آن، که باید در انسان (نه فقط در مغز، بلکه در قلب) پرتوافکنی کند.

علم و هستی به طبیعت منحصر نیست و در ماورای طبیعت نیز وجود دارد. بنابراین، به جای طبیعت می‌توان از واژه «خلقت» استفاده کرد. اگر عالم را خلقت تلقی کنیم، آنگاه به خالق توجه خواهیم کرد. وقتی قطعه‌ای از خلقت را در درس‌های گوناگون یاد می‌دهیم (شیمی، فیزیک، اجتماعی، تاریخ، زمین‌شناسی و زیست‌شناسی)، اگرچه چیستی موضوع (اجزا، روابط، قوانین و...) را بیان می‌کنیم، ولی بالاتر از آن به چرایی خلقت و غایت آن نیز توجه خواهیم کرد.

در این صورت، علم و دانش جهت‌دار می‌شود. در این حالت تمام علوم و دانش‌ها نمی‌توانند اسلامی و دینی نباشند، اگر معلمی منهای این مفهوم را آموزش دهد، آموزشی ابتر و ناقص عرضه کرده است.

* دورویکرد کلی متفاوت در این خصوص وجود دارد:

/ آموزش به منزله علم و دانش منحصر به مواد و حوزه‌های درسی؛
یعنی مفاهیم ریاضی، فیزیک، جغرافی و...

/ رویکرد فرهنگی تربیتی شامل باورها و جهت‌گیری‌های فرهنگی و کارکردهای معنوی و رعایت منویات اسلام در همه فرایندهای آموزشی و تربیتی.

به نظر می‌رسد رویکرد فرهنگی تربیتی باید بر تمام عناصر

چرخش‌های

منوچهر فضلی خانی
دکترای برنامه‌ریزی درسی

تحولی



**رویکرد
فرهنگی تربیتی
باید بر تمام عناصر
و مؤلفه‌های
برنامه درسی و
آموزشی تابانده
شود، تا روپود
آن را تغییر دهد
و جهت‌گیری
آن‌ها را به سمت
منویات اسلامی و
دینی سوق دهد**

و مؤلفه‌های برنامه درسی تابانده شود،
تار و پود آن را تغییر دهد و جهت‌گیری
آن‌ها را به سمت منویات اسلامی و دینی
سوق دهد. در غیر این صورت، الحاق کردن
مکانیکی مسائل دینی و اخلاقی به برنامه
درسی مدل مؤثری نخواهد بود.
بارویکرد فرهنگی تربیتی، هر درس دو وجه دارد:
الف) مفاهیم تخصصی درسی؛
ب) حامل بودن تربیت.

۱. آیا معلم فقط مفاهیم درسی را یاد دهد و مربی
و معلم قرآن و دینی مسائل دینی را؟
۲. آیا هر دو در آموزه‌های دینی و اخلاقی نقش
دارند، ولی باروش‌های متفاوت؟

❁ چگونه آموزش مبتنی بر رویکرد فرهنگی تربیتی

بر اساس مطالب بیان شده، یک نمونه طرح
درس بارویکرد گفته شده تقدیم می شود
(جدول ۱):

فرایند یاددهی یادگیری

معلم بر اساس شرایط کلاس، به صورت متنوع، در قالب‌های
گوناگون، این اقدامات را انجام می دهد (ظرفیت‌های
اعتقادی، اخلاقی و تربیتی پیوست درس است):

۱. ذکر نام خدا (متناسب با موضوع درس): بسم الله
الرحمن الرحيم. به نام خداوند شکافنده دانه‌ها.
۲. ذکر نام ائمه اطهار (ع): متناسب با موضوع درسی یا
مناسبت‌ها (ولادت، شهادت و...): همه ائمه اطهار (ع)
به کشاورزی علاقه داشتند، به ویژه امام علی (ع) که
مزرعه‌ها و کشتزارهای زیادی به وجود آوردند و بعد
آن‌ها را وقف کردند.

۳. ایجاد ارتباط (احوال پرسى، حضور و غیاب و
...): «بچه‌ها حالتان چطور است؟ رو به رشدید؟»
۴. انگیزه‌سازی: نمایش تکه فیلم رشد گیاهانی
که با سرعت در حال رشد و بزرگ شدن هستند.
۵. ارزشیابی آغازین (پیش‌دانسته‌ها): به نظر
شماسه عامل آب، خاک و نور برای رشد گیاهان
کافی هستند؟ (ایجاد شک)
توجه: سه بند ۳، ۴ و ۵ را می توان به صورت
تلفیقی ارائه کرد.





❁ جدول ۱. مدل طرح درس مبتنی بر سند تحول.

جدول ۱. مادهٔ درسی: علوم پایهٔ پنجم عنوان درس: بکارید و بخورید.

عناصر	ملاک‌ها	شرح عناصر
اهداف آموزشی تربیتی	۱. اهداف براساس راهنمای برنامهٔ درسی سازمان پژوهش به همراه سطح‌های عملکردی آورده می‌شوند. ۲. اهداف فرهنگی تربیتی متناسب با محتوای درس نوشته می‌شوند. ۳. اهداف براساس چرخش‌های تحولی تدوین می‌شوند.	۱. اهداف درسی مصوب سازمان پژوهش ۲. اهداف فرهنگی تربیتی: هدف اصلی: باور و اعتقاد به ارادهٔ خداوند در عالم (رشد گیاهان) اهداف جزئی: ۱. شناخت گیاهان به عنوان بخشی از عالم خلقت (نماد قدرت و آیه‌ای از آیات خدا) ۲. تدبر و تفکر در پدیدهٔ رشد گیاهان (شرایط و موانع رشد) ۳. اهمیت شغل کشاورزی ۴. درک مفهوم دنیا مزرعهٔ آخرت است
روش تدریس	۱. انتخاب روش تدریس متناسب با محتوای درس ۲. انتخاب روش با جهت‌گیری اکتشافی ۳. انتخاب روش با جهت‌گیری تعاملی و گروهی ۴. بهره‌گیری از روش تدریس تلفیقی	۱. روش علمی (آزمایشی-تجربی) ۲. روش بحث گروهی
فضا و مدل کلاس	۱. بهره‌گیری و استفادهٔ بهینه از منابع محیطی ۲. نحوهٔ چیدمان کلاس درس ۳. تنوع بخشی به محیط یادگیری متناسب با روش تدریس	۱. کلاس درس ۲. حیاط یا باغچهٔ مدرسه ۳. حیاط یا باغچهٔ منزل ۴. باغ، مزرعه و... ۵. مسجد و کتابخانه ۶. اردوگاه
وسایل و رسانه‌ها	۱. تناسب وسایل و رسانه‌ها با اهداف و روش تدریس ۲. تناسب وسایل و رسانه‌ها با نیاز و توانایی فراگیرندگان ۳. استفاده از وسایل دانش آموز و معلم ساخته ۴. استفاده از فناوری‌های نوین در آموزش	همچنین بهره‌گیری از: ۱. قرآن مجید ۲. پوستر ۳. تکه فیلم‌های مرتبط (معجزات قرآنی و...) ۴. نرم افزارهای قرآنی و علمی
فرایند یاددهی یادگیری (فعالیت‌های معلم-دانش آموز)	نام خدا، پیامبر (ص) و ائمهٔ اطهار (ع) ۱. ایجاد ارتباط ۲. انگیزه‌سازی (دانش آموز با موضوع) ۳. ارزشیابی آغازین (پیش‌دانشه‌ها) ۴. فعالیت‌های گروهی متناسب با روش و سازمان‌دهی کلاس درس (تشکیل گروه و...) ۵. تعیین اقدامات معلم در فرایند یاددهی یادگیری (طبق روش تدریس انتخاب شده) ۶. تعیین انتظارات از دانش آموزان (فعالیت دانش آموزان، طبق روش تدریس انتخاب شده)	به بخش فرایند یاددهی یادگیری در صفحه‌های ۳۱ و ۳۳ مراجعه شود.
ارزشیابی پایانی	۱. انتخاب روش ارزشیابی مناسب (مبتنی بر هدف و محتوای درس) ۲. طراحی و ساخت ابزار اندازه‌گیری مناسب ۳. استفاده از روش‌های متنوع (مشاهده، عملکرد، مصاحبه و...) ۴. ثبت نتایج ارزشیابی	۱. از مقایسهٔ رشد گیاهان و انسان چه نتیجه‌ای می‌گیرید؟ (شباهت‌ها و تفاوت‌ها) ۲. احساس قلبی خود را دربارهٔ گیاهان مطرح کنید؟ ۳. در مقابل خلقت گیاهان چه وظیفه‌ای داریم؟ ۴. به نظر شما آیا آب، خاک و نور برای رشد گیاهان کافی است؟ شرح دهید؟ ۵. برای عنوان درس «بکارید و بخورید» چه پیشنهادی می‌دهید؟
فعالیت‌های تکمیلی و تکلیفی	۱. تناسب فعالیت و تکلیف با محتوا و اهداف درسی ۲. تنوع تکالیف (تمرینی، آماده‌سازی، بسطی و خلاقیتی) ۳. توجه به انواع شیوه‌های ارائهٔ تکالیف درسی (فردی، عمومی و گروهی)	۱. یک داستان قرآنی در خصوص کشت و زرع انتخاب کنید و ترجمهٔ آن را بنویسید. ۲. گیاهان دارویی نام‌برده در قرآن را بررسی کنید. ۳. دربارهٔ اهمیت کشت و زرع در احادیث بررسی کنید. ۴. محیط زیست و نقش گیاهان را در آن بررسی کنید. ۵. انسان برای رشد و کمال به چه چیزهایی نیاز دارد؟ ۶. خداوند متعال در سورهٔ مبارکهٔ واقعه، چگونه زراعت و کشاورزی را به خود نسبت می‌دهد؟

در انتهای تدریس صفحه ۸۶،
طبق روش کتاب، این سؤال از
دانش آموزان پرسیده می شود:

❁ به نظر شما سه عامل خاک، آب و

نور برای رشد گیاهان کافی هستند؟

از بچه ها خواسته می شود موضوع را
به صورت بحث گروهی بررسی کنند.

سپس نظر خود را ارائه دهند. بعد معلم
ترجمه آیات ۶۳ تا ۶۵ سوره واقعه را تبیین
می کند:

❁ «أَفَرَأَيْتُمْ مَا تَحْرُثُونَ» (۶۳): آیا در باره آنچه

کشت می کنید، هیچ اندیشیده اید؟!

❁ «أَأَنْتُمْ تَرْزُقُونَهُ أَمْ نَحْنُ الرَّازِقُونَ» (۶۴): آیا شما

آن را می رویانید یا ما می رویانیم؟!

❁ «لَوْ نَشَاءُ لَجَعَلْنَاهُ حُطًا مَا فَطَرْنَاكُمْ تَفْكَهُونَ» (۶۵):

هرگاه بخواهیم، آن را به کاه درهم کوبیده مبدل می کنیم
که تعجب کنید!

سپس از دانش آموزان می خواهد نتیجه گیری کنند.

معلم در تدریس صفحه های ۸۷، ۸۸ و ۸۹ کتاب درسی
این موارد را نیز مطرح می کند:

❁ دانش آموز به جای اینکه دودانه عدس بکارد و بعد
از جوانه زدن یکی را آب ندهد و پس از ۱۳ روز آبیاری
کند (اول اینکه اقدام مناسبی نیست، دوم اینکه بعد از
۱۳ روز بعید است دوباره رشد کند، از ابتدا یکی را آب
ندهد و پس از رشد اولین گلدان، شروع به آبیاری دومین
گلدان کند).

❁ معلم در موقعیتی که صلاح می داند، سوره زمر آیه
۲۱ را بخواند و ترجمه کند: «أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ أَنْزَلَ مِنَ
السَّمَاءِ مَاءً فَسَلَكَهُ يَنَابِيعَ فِي الْأَرْضِ ثُمَّ يُخْرِجُ بِهِ زَرْعًا
مُخْتَلِفًا أَلْوَانُهُ ثُمَّ يَهِيَغُ فِيهِ فَرْثًا مُصْفَرًّا ثُمَّ يَجْعَلُهُ حُطَامًا إِنَّ
فِي ذَلِكَ لَذِكْرًا لِّأُولِي الْأَلْبَابِ»: آیا ندیدی که خداوند
از آسمان آبی فرستاد و آن را به صورت چشمه هایی در
زمین وارد نمود، سپس با آن زراعتی را خارج ساخت
که رنگ های مختلف دارد؟ بعد آن گیاه خشک می شود،
به گونه ای که آن را زردی روح می بینی. سپس آن را
در هم می شکنند و خرد می کند؛ در این مثال تذکری
است برای خردمندان (از ناپایداری دنیا).

معلم در صفحه ۹۰ کتاب درسی (خاک)، در
صورت صلاح دید، به اینکه انسان از خاک آفریده
شده است اشاره و داستان قرآنی مربوطه را
مطرح کند.

بعد از تدریس صفحه های ۹۱ و ۹۲ معلم
مطرح کند: «همان طور که امروز یاد گرفتید،
برای رشد گیاهان عوامل و موانعی وجود

دارند، ما انسان ها هم برای رشد بدنی و معنوی، عوامل
و موانعی داریم: انجام کارهای نیک و پرهیز از کارهای
بد باعث رشد معنوی ما می شود.

❁ برای مطالعه بیشتر

الف) مستندات قانونی

۱. تبصره های ۶ و ۸ قانون احیای
معاونت پرورشی (مصوب مجلس
شورای اسلامی)
تبصره ۶. وزارت آموزش و پرورش موظف
است سیاست تلفیق آموزش با پرورش و
تعمیم رسالت پرورشی در معلمان دروس
مختلف... و تدوین کتب درسی تنظیم نماید.
تبصره ۸. وزارت آموزش و پرورش موظف است
گزارش عملکرد خود را در توسعه و تعمیق مسائل
پرورشی و آموزشی در پایان هر سال تحصیلی
به کمیسیون آموزش و تحقیقات مجلس شورای
اسلامی ارائه نماید.
۲. منویات مقام معظم رهبری در تعلیم و تربیت اسلامی
مبتنی بر فلسفه تربیتی اسلامی
۳. سند تحول بنیادین:

❁ گزاره های ارزشی نظام تعلیم و تربیت رسمی عمومی
عبارت اند از: آموزه های قرآن کریم، نقش معنوی،
اسوه ای، هدایتی و تربیتی پیامبر اکرم (صلی الله علیه و
آله) و حضرت فاطمه زهرا (سلام الله علیها) و ائمه
معصومین (علیهم السلام)؛
❁ فرایند تعلیم و تربیت در تمام ساحت ها، شامل
تعلیم و تربیت اعتقادی، عبادی، اخلاقی و... منطبق بر
نظام معیار اسلامی؛

❁ زمینه سازی کسب شایستگی های پایه، با تأکید بر
خصوصیات مشترک اسلامی ایرانی و انقلابی؛
❁ نقش معلم (مری) به عنوان هدایت کننده و اسوه ای امین
و بصیر در فرایند تعلیم و تربیت و مؤثرترین عنصر در تحقق
مأموریت های نظام تعلیم و تربیت رسمی عمومی؛

ب) هدف های عملیاتی و راهکارهای سند تحول

۱. حاکمیت رویکرد فرهنگی تربیتی در تولید محتوا و
تقویت شایستگی های پایه دانش آموزان:
- ۲-۱. تدوین برنامه های عملیاتی لازم در راستای
ترویج، تقویت مستمر و تحکیم فضایل اخلاقی در
محیط های تربیتی؛
- ۳-۱. ایجاد ساز و کارهای ترویج و نهادینه سازی
فرهنگ ولایت مداری تولا و تبرا، امر به معروف و
نهی از منکر، روحیه جهادی و انتظار «زمینه سازی
برای استقرار دولت عدل مهدوی (عج)»، با تأکید بر
بهره گیری از ظرفیت حوزه های علمیه و نقش الگویی
معلمان و اصلاح روش ها. ❁

....گاهی ممکن
است کاری از
شما دبیر ریاضی،
ادبیات یا معلم
پایه اول دبستان
صادر شود و به
شخصیت نوجوان
شکل مطلوب
بدهد که صد سال
از حرف زدن به
شکل های دیگر
اثرش بهتر است»
(مقام معظم
رهبری)

اشتباه

مختار



عکاس: مرتضی سلطانی

محمد علی قائم‌پور دارای مدرک کارشناسی ارشد برنامه‌ریزی توسعه منطقه‌ای و پژوهش‌های اجتماعی و دکترای جامعه‌شناسی فرهنگی، یادگاری از هشت سال دفاع مقدس است که از چهارده سالگی به جبهه‌های جنگ تحمیلی رفت. او به صورت متناوب ۱۱ ماه در جبهه حضور داشت و در نهایت در ۱۶ سالگی و در عملیات خیبر اسیر شد؛ اسارتی که هفت سال، یعنی تا شهریور سال ۱۳۶۹ به طول انجامید. اکنون قائم‌پور معلم است. او می‌گوید، با انگیزه قوی وارد شغل معلمی شده است. او به عنوان دبیر علوم اجتماعی، ۳۰ سال سابقه کار در آموزش و پرورش دارد. در دانشگاه‌ها به عنوان استاد مدعو تدریس می‌کند و کارهای ستادی را نیز به عنوان کارشناس بر عهده داشته است. در رابطه با ارزش‌های دفاع مقدس و میزان فهم و درک آموزش و پرورش از این ارزش‌ها با او گفت‌وگو کرده‌ایم.

گفت و گو با دکتر محمد علی قائم پور معلم آزاده در خصوص ارزش های دفاع مقدس در آموزش و پرورش

تنظیم کننده گفت و گو: ائلدار محمدزاده صدیق

تقل نکنیم!

به نظر شما، چقدر ارزش های دفاع مقدس هنوز در آموزش و پرورش و مدرسه های ما ارزش است؟ بچه ها چه سؤال هایی درباره جنگ و دفاع مقدس از شما می پرسند و چه ابهام هایی در ذهنشان است؟

ما دو بحث را باید در آموزش و پرورش و ارزش ها جدا و تفکیک کنیم. اول اینکه چه مواردی ارزش هستند و دوم اینکه برنامه های آموزش و پرورش برای ارزش ها چگونه است؟ اگر به بخش اول سؤال نگاه عمیق کنیم، باطن بچه ها با بحث ارزش ها زاویه جدی ندارد. دانش آموزان بارز ماندگان دفاع مقدس و شهدا زاویه ندارند، بلکه علاقه مندند بیشتر بدانند. برای مثال، من در دوره ای عنوان مربی پرورشی را داشتم. وقتی به یک اردو رفتیم و بچه ها فهمیدند من جبهه ای هستم، رفتارشان با من فرق کرد. یعنی قبلاً به عنوان مربی پرورشی شاید خیلی مرانمی پذیرفتند، ولی وقتی فهمیدند من به جبهه های جنگ تحمیلی رفته ام، اصلاً نگاهشان به من خیلی بهتر شد. در واقع بچه ها وقتی با واقعیت روبرو می شوند، همراهی می کنند. هر چند که در برنامه های صوری، حالت دفاعی می گیرند. این نشان می دهد دانش آموزان ما پیوندی جدی با ارزش های اصیل و خالص دارند. اما از آنجا که انسان ها به دنبال اصالت هستند، ممکن است وقتی برنامه ها جنبه شکلی و صوری پیدا می کنند، شاید نمایندگانی که به دنبال انتقال ارزش ها هستند، خیلی خوب نتوانند این کار را انجام دهند. من خیلی جاها این صحبت را می کنم. برنامه های ما به شدت صوری و شکلی شده اند. ما فقط دنبال گزارش هستیم. دنبال عمق دادن به مطالب نیستیم. ضمن اینکه توان این عمق و هنر این عمق دادن را هم نداریم! ولی برمی گردم به خود آموزش و پرورش، یعنی یک کار صوری صورت می گیرد. چیزها و کارهای ارزشی که نمی تواند جنبه صوری داشته باشد! چیزهایی که ارزش است، باید واقعی باشد و اصالت داشته باشد و هنر مندانه منتقل شود! وقتی کارشناسی خبره نیست، خوب برنامه ریزی نمی کند و فقط به دنبال کار گزارش محوری و اجرای بخش نامه و دستورالعمل است، به ضد خودش تبدیل می شود.

کمی در رابطه با سال های جنگ تحمیلی و حضور خودتان در جبهه صحبت کنید؟

محصل بودم که به جبهه رفتم. در عملیات مقدماتی بیت المقدس حضور داشتم و در عملیات خیبر اسیر شدم. حدود ۱۶ سال داشتم. بعد از اسارت، جمعیتی ۴۵۰ نفری را از بقیه هم زمان جدا کردند که به طور عمده از لحاظ سنی دانش آموز بودند. از موصل به اردوگاه بین القفسین منتقل شدیم. بعد از آن دوباره ما را به تکریت، اردوگاه صلاح الدین، انتقال دادند. یکی از دلایلی که افراد را جابه جایی کردند، فعالیت هایی بود که افراد انجام می دادند. کسانی که سخنرانی می کردند، تدریس می کردند یا کلاس درس برگزار می کردند، شناسایی و از سایرین جدا می شدند.

آموزش و معلمی در دوران اسارت چگونه بود؟

در اسارت از سن ها و قشر های گوناگون اجتماعی بودند. اتفاق مهمی که در آن دوران افتاد، شکل گیری آموزش در اسارت بود؛ آموزشی که به لحاظ کیفیت شاید بهتر از آموزش رسمی باشد! شاید علت آن، اشتیاق فراوان اسیران به آموزش بود. البته امکان آموزش در زندان در ابتدا متفاوت بود. مثلاً داشتن خودکار یا کاغذ ممنوع بود. اگر کسی خودکار یا کاغذ داشت و چیزی را می خواست آموزش دهد، شکنجه می شد. با این توصیف، هر کسی چیزی می دانست، سعی می کرد انتقال دهد. این انتقال همراه با شکنجه، اضطراب، فشار روانی و بدون قدردانی بود. اما چه اتفاقی آنجا می افتاد که یک معلم با تمام سختی ها و نبود امکانات، بهترین آموزش ها را می داد و موقعی که اسیران برمی گشتند، همه باسواد بودند! دانش آموز ما چند زبان بلد بود. حوزوی های ما به خوبی عربی یاد گرفته بودند. حال این سؤال مطرح است که چرا ما با وجود امکانات و نظام آموزشی نمی توانیم مفاهیم و ارزش ها را به دانش آموزان انتقال دهیم؟



فکر می کنید چرا آموزش و پرورش به صورت جدی به این قضیه نمی پردازد. مسئولان آموزش و پرورش بارها گفته اند که انتقال ارزش های دفاع مقدس جزو رسالت های آموزش و پرورش است. ولی هیچ کار جدی در این زمینه صورت نگرفته است. فقط در حد بخش نامه مانده است. با توجه به اینکه شما در حوزه ستادی بوده اید، ضعف کار را کجا می بینید؟

یکی از علت ها نبودن نیروهای توانمند و متخصص است که ارزش های دفاع مقدس را به صورت واقعی درک کنند. وقتی بدنه آموزش و پرورش توانمند و تخصصی نباشند، درک درستی هم از مسائل نخواهند داشت. اگر درک درستی هم نداشته باشند، توان و تخصصی ندارند که آن را سرازیر و به بدنه آموزش و پرورش تزریق کنند که عنصر اصلی آن دانش آموز است. به نظر من، در این رابطه عزم جدی وجود ندارد. عزمش که باشد، آدم توجه می کند، از فناوری و از افراد متخصص و توانمند در این راستا کمک می گیرد. البته گاهی اوقات شاهد عزمش هستیم. برخی ها دوست دارند در واحدهایی که به ایثارگری مربوط است، کار کنند. دوست دارند این اتفاق بیفتد؛ اما واقعیت این است که بلد نیستند. علم و تخصصش را ندارند. شما وقتی ضعیف عمل کنید، چرخه ادامه پیدا می کند و به ضد خودش تبدیل می شود و در انتقال خیلی از مفاهیم و ارزش ها به اشتباه برخورد می کند. دانش آموزان دوست دارند مفاهیم از زبان کسی که خودش درگیر بوده است، منتقل شود. در شرایطی که اصل جنس هست، چرا از آن استفاده نمی شود؟

نسل ها عوض می شود. بالاخره همیشه که نمی توان از خود رزمندگان بهره برد؟

اشکال ندارد. اما این انتقال از نسلی به نسل دیگر که باید اتفاق بیفتد. اولاً هنوز بخش زیادی از ایثارگران هستند که تحصیلات عالیه و تخصصی دارند و صاحب اندیشه هستند. اما می گویند که اندیشه شما با اندیشه نسل سومی جور در می آید یا نه؟ در واقع، میزان تشخیص نسل جدید قرار می دهند. حالا به جای اینکه اصلی ها در این مسیر مفاهیم را انتقال دهند، جدیدها می آیند و میزان ارزیابی را مشخص می کنند. نداشتن رسانه جدید، به روز نکردن زبان، نداشتن تخصص و پس زدن اصالت ها از جمله عواملی هستند که سبب شده اند ما نتوانیم ارزش ها را منتقل کنیم. به هر حال، عده ای انتفاع طلب که به دنبال



شما وقتی ضعیف عمل کنید، چرخه ادامه پیدا می کند و به ضد خودش تبدیل می شود و در انتقال خیلی از مفاهیم و ارزش ها به اشتباه برخورد می کند

بهره مندی از اسم شهدا هستند و نه انتقال ارزش ها، ارزش های صوری در زمینه مواردی نظیر صداقت، اخلاص و شجاعت را منتقل می کنند. ما چیزهای شکلی را منتقل می کنیم. ممکن است بعضی از شعارهایی را که نمود داشتند منتقل کنیم. شاید پشت سؤال ها، اصالت و اخلاق مهمی نهفته بود. مثل گذشت و ایثار، اما ما مفهوم ایثار را تزریق نمی کنیم، بلکه شعارش را می دهیم.

معلم ها و مدیر مدرسه چقدر می توانند در انتقال ارزش های دفاع مقدس به دانش آموزان مؤثر باشند؟ در شرایطی که در مدرسه های ما، به ویژه متوسطه دوم، تنها چیزی که برای دانش آموزان مهم است، آزمون سراسری است؟

قاعدتاً مدیر، معلم یا سایر عوامل اجرایی می توانند این کار را انجام دهند، اما متغیرهای زیادی وجود دارند که این اتفاق نمی افتد. دقیقاً بر می گردد به همان علت ها که من گفتم. مثلاً زمان جنگ، مدیران و معاونان به گونه ای رفتار و عمل می کردند که انگیزه داشتند و علاقه مند بودند. بچه ها هم از ارزش ها استقبال می کردند و به جبهه می رفتند. این یک تجربه عینی است. مدیران، معاونان و معلم های ما هر کدام در این مسئله نقشی داشتند و خودشان هم اعزام می شدند و می رفتند. اما الان نمی توانیم یک روایت را به دانش آموز منتقل کنیم، چه برسد که به جبهه برود. حالا اینکه آزمون سراسری ارزش و هدف دانش آموز است، درست، اما قبل از دوره متوسطه دوم، خیلی وقت داریم که ارزش های دفاع مقدس را به دانش آموزان منتقل کنیم. حداقل اگر ارزش ها منتقل نمی شوند، لااقل ضد ارزش ها هم منتقل نشوند. در مدرسه، با وجود نبود انگیزه درس خواندن در دانش آموزان، ضد ارزش منتقل می شود. الان دانش آموزان دیگر به درس خواندن و دادن آزمون سراسری هم علاقه ندارند و می گویند به زور پدر و مادر به مدرسه می آیند.

در سنین نوجوانی معمولاً بچه ها به دنبال قهرمان می گردند. قهرمان هایی که الان در عموم جامعه می بینیم، شخصیت های مجازی و غیرواقعی هستند. چرا ما نتوانسته ایم قهرمان های واقعی را به جامعه دانش آموزی بقبولانیم؟

نبودن نامه ریزی، نبود نیروی متخصص، استفاده هنری نکردن، به روز نکردن زبان ارتباطی ما و استفاده نکردن از رسانه، از جمله دلایل هستند. شاید اگر اصلاً به موضوع نمی پرداختیم، خود دانش آموز بر اساس واقعیت ها به دنبال موضوع و ارزش های دفاع مقدس می رفت و قهرمان خود را پیدا می کرد. اما از آنجایی که می خواهیم ارزش های دفاع مقدس را به بدنه دانش آموزی تزریق کنیم و تزریق بلد نیستیم، موفق نمی شویم و اثر منفی می گذاریم. ای کاش خیلی از شعارها را نمی دادیم. بلکه با آموزش خوب، قدرت خلاقیت دانش آموز را بالا می بردیم، تا خودش ارزش ها را پیدا کند. اما وقتی با بخش نامه و به صورت



نداشتن تخصص و پس زدن اصالت ها از جمله عواملی هستند که سبب شده اند ما نتوانیم ارزش ها را منتقل کنیم



ندارم، چون خیلی از رز منده‌های دفاع مقدس هم ممکن است دفعه اول که رفتند با همین نگاه رفته باشند. ولی بعد که رفتند و مشاهده کردند، تا آخر ماندند.

■ به نظر شما چه ارزش‌هایی از دفاع مقدس را می‌توان به نسل امروز انتقال داد؟

یک مجموعه از ارزش‌ها را وقتی می‌گوییم ایثار، جان‌فدا کردن به ذهن می‌آید. اما ایثار که فقط شهادت نیست. مفاهیم نباید به اشتباه منتقل شوند. مادر عملیات سعی می‌کردیم زنده بمانیم. شهادت طلبی به مفهوم رفتن به سمت مرگ نیست، بلکه رفتن در مسیری است که می‌تواند به شهادت بینجامد و اگر شهید شد باید راهش را ادامه دهیم، نه اینکه سینه سپر کنیم در مقابل گلوله. بنابراین، در مفهوم ایثار باید واکاوی کنیم و آن را فقط تحت عنوان جان‌فدایی تعریف نکنیم. ایثار در اسارت، از خودگذشتگی‌های ساده بود. مثلاً وقتی غذا کم بود، با هم تقسیم کنیم. اخلاق ناب و اینکه ریاکاری نباشد. مهم‌ترین ویژگی اینکه از ریا دوری کنند. مثلاً نماز را برای انتفاع نخوانیم. این خلاف ارزش‌هاست و سبب می‌شود دانش‌آموز دور و بزرگ شود. چیزی که در تمام ادیان و مذاهب است، صداقت، راستی، اخلاص، تکلیف و مسئولیت‌پذیری و مسئولیت‌شناسی است. این‌ها را تزیین می‌کنیم تا دانش‌آموز سالم تحویل جامعه سالم بدهیم. ✨

صوری عکس نصب می‌کنیم و مراسم ظاهری می‌گیریم، این کار اثر منفی و معکوس دارد. توصیه من در این مورد خنثا عمل کردن است تا خود دانش‌آموز با مطالعه، قهرمان واقعی خود را پیدا کند. در واقع اگر نمی‌توانیم درست کار کنیم، اصلاً کاری انجام ندهیم. ما گاهی اوقات آنچه به عنوان استقبال در گزارش‌های صوری می‌آوریم، در واقع کیاست بیجه‌هاست که ما از آن به عنوان آمار واقعی استفاده می‌کنیم.

■ مهم‌ترین کاری که آموزش و پرورش برای ارزش‌های دفاع مقدس انجام می‌دهد، اردوهای راهیان نور است. به نظر شما این حرکت چقدر مفید و موفق بوده است؟

نیازمند مطالعه جدی است و نمی‌توانم به جنبه شاهد یا شواهد خودم بسنده کنم. اما شواهد نشان می‌دهد، آن‌هایی که به راهیان نور می‌روند، دو گروه هستند. کسانی که دنبال ارزش‌ها هستند، اما تعدادشان از نظر فراوانی کم است و تحت تأثیر فضای غالب عقب‌نشینی می‌کنند، یا اجازه بروز نمی‌دهند و شاید هم منصرف می‌شوند. گروهی هم از باب اعتقاد نمی‌روند، از باب فرصت یا از روی کنج‌کاوی می‌روند. همین که برویم! ضمن اینکه من با این قسمت هم مخالفتی

یک مجموعه از ارزش‌ها را وقتی می‌گوییم ایثار، جان‌فدا کردن به ذهن می‌آید. اما ایثار که فقط شهادت و مرگ نیست. مفاهیم نباید به اشتباه منتقل شوند

ایجاد ارتباط

حیات

تربیتی

سید علی عبداللہی حسینی
مری آموزشی دبستان مهرگان بابل

دکتر عذرا بیگم هژبری
مدرس دانشگاه، مدیر دبستان دخترانه مهرگان بابل

الهام گرفتن از برخی ویژگی‌های مارموت‌ها در مدیریت کلاس

ایجاد ارتباط مثبت: بسیاری از موجودات

در طبیعت از ارتباط صوتی و بصری برای ارتباط با یکدیگر استفاده می‌کنند؛ نماد برقراری ارتباط مثبت. با دانش‌آموزان از طریق صحبت کردن، گوش دادن و تشویق کردن، ارتباط مثبت و قوی برقرار کنید. مثلاً حین ورود به کلاس، با انرژی و روحیه مثبت به دانش‌آموزانتان خوشامد بگویید و با لبخند و احترام با آن‌ها برخورد کنید. یا وقتی دانش‌آموزی صحبت می‌کند، تمام توجه خود را به او بدهید و از او پرسید دقیقاً چه می‌گوید. به صورت مثبت به هر دانش‌آموز توجه داشته باشید؛ یعنی برای هر دانش‌آموز زمان کافی بگذارید تا با او ارتباط برقرار کنید. از او پرسید و دانش و نظر او را تأیید کنید.

تشویق به همکاری و هم‌بستگی: تأمین غذا و محافظت از یکدیگر، با همکاری و هم‌بستگی بین اعضای گروه عمل می‌کنند. شما هم می‌توانید از فعالیت‌های گروهی، تشویق همکاری و هم‌بستگی بین دانش‌آموزان استفاده کنید تا احساس انسجام و تعلق به گروه تقویت شود. مثلاً قبل از شروع هر فعالیت گروهی، هدف و وظایف مشترک را به دانش‌آموزان توضیح دهید تا انگیزه بیشتری برای همکاری داشته باشند، یا وقتی دانش‌آموزان با همکاری و هم‌بستگی خوبی کار می‌کنند، آن‌ها را تحسین و ارزش همکاری را تأکید کنید. به عبارت دیگر بازخورد مثبت بدهید.

ارتباط بین نقش‌ها: در گروه مarmot‌ها، زنبورها مورچه‌ها هر کدام نقشی مشخص مانند نگهبان، شکارچی، ناظر و کارگر دارد که برای بقا و پیشرفت گروه

اشاره

این اثر یک موضوع به ظاهر ساده اما بسیار حیاتی را بررسی می‌کند؛ توجه به نقش آموزشی و تربیتی نمادها در زندگی و همچنین «مدیریت کلاس درس» و تنوع در محیط‌های یادگیری. مدیریت کلاس یکی از اصول اساسی تدریس موفق است. بدون مدیریت مؤثر، حتی بهترین برنامه‌های درسی نیز نمی‌توانند به خوبی اجرا شوند. مدیریت مؤثر کلاس به ایجاد محیط آموزشی مثبت، کاهش رفتارهای نامناسب و افزایش انگیزه در دانش‌آموزان می‌انجامد.

همه ماسعی می‌کنیم از افراد بزرگ درس زندگی بگیریم و دوست داریم رمز و راز موفقیت آن‌ها را بدانیم. کتاب‌ها، منابع علمی و مقالات گوناگون را مطالعه می‌کنیم، با این امید که بتوانیم نظریه‌های مدیریتی را با واقعیت‌های کلاس خود ترکیب کنیم. اما فراموش می‌کنیم که گاهی اوقات بزرگ‌ترین درس‌های زندگی را می‌توان از اطراف خود گرفت!

کم نیستند موجوداتی که رفتارها و الگوهای آنان در طبیعت الهام‌بخش هستند. از جمله مورچه‌ها، زنبورها و حتی مarmot‌ها. برای مثال مورچه‌ها را در نظر بگیرید. آیا باور می‌کنید این موجودات کوچک می‌توانند به ما یاد بدهند چطور باید زندگی بهتری داشته باشیم؟ یا همکاری و کار تیمی زنبورها می‌تواند به ما معلمان نشان دهد چگونه می‌توان تعامل و همکاری را بین دانش‌آموزان تقویت کرد.

در اینجا از این موضوع به عنوان نقش تربیتی نمادها یاد می‌کنیم. وجود و نقش بسیاری از موجودات در زندگی انسان‌ها مفید بوده و انسان‌ها از گذشته‌های دور از طبیعت درس گرفته‌اند. با کمی دقت در طبیعت مشاهده می‌کنیم، بسیاری از موجودات می‌توانند به عنوان نماد تربیتی و آموزشی مورد توجه قرار گیرند. از بردن دانش‌آموزان به طبیعت در قالب‌های گردش علمی و اردوهای علمی، آموزشی و تربیتی، برای یادگیری بهتر و حفظ محیط زیست استفاده کنید.



اهمیت دارد. این نقش‌ها بر اساس تخصص و قابلیت‌های هر فرد در گروه تعیین می‌شود و برای حفظ تعادل و تنظیم امور گروهی ضروری است. با گفت‌وگو در جمع دانش‌آموزان در طبیعت یاد ر کلاس و با بهره‌گیری از روش ایفای نقش (نمایش)، می‌توانید نقش‌های متفاوت، همکاری و حمایت را به دانش‌آموزان توضیح دهید و این نقش‌ها را تقسیم کنید. مثلاً قبل از شروع فعالیت گروهی، به دانش‌آموزان توضیح دهید هر کس چه نقشی دارد.

تفکر خلاق: تفکر راهبردی و خلاق و غریزی، مانند بعضی از موجودات، بر مفاهیمی همچون انعطاف‌پذیری، تدبیر و تحمل پیچیدگی استوار است. مارموت‌ها با تحلیل محیط اطراف و استفاده از منابع موجود برای ساختن خانه‌های خود، در مواجهه با چالش‌های طبیعت، موفقیت‌آمیز عمل می‌کنند.

سازمان‌دهی و برنامه‌ریزی: سازمان‌دهی و برنامه‌ریزی مارموتی به معنای بهره‌گیری از راهبردهای مارموتی برای تنظیم و ترتیب دادن فعالیت‌ها و برنامه‌های درسی است. این رویکرد بر پایهٔ انعطاف‌پذیری، تدبیر و استفاده از منابع بهینه برای بهبود کیفیت آموزش و یادگیری تأکید دارد. برای آموزش این مرحله می‌توانید مراحلی چون

تحلیل نیازها و اولویت‌بندی، تدوین اهداف آموزشی، انتخاب منابع و مواد آموزشی، طراحی فعالیت‌های آموزشی، ارزیابی و بازخورد را سازمان‌دهی کنید.

مدیریت زمان با الهام از طبیعت: مثلاً مارموت‌ها و دیگر موجودات صبح زود زمان بیدار شدن خود را با موقعیت آفتاب تعیین می‌کنند. سپس زمان صبحانه و شکار را بر اساس این موقعیت آفتاب مشخص می‌کنند. وقتی ساعت‌های روز می‌گذرد و آفتاب به طرف غروب می‌رود، مارموت‌ها نیز فعالیت‌های خود را به پایان می‌رسانند و به تدریج به خواب می‌روند.

انطباق با محیط: اغلب موجودات و به خصوص موجوداتی که به صورت گروهی زندگی می‌کنند، مثل مارموت‌ها، خود را با تغییرات محیطی انطباق می‌دهند تا بقا و حیاتشان را تضمین کنند.

بهره‌گیری از نقش تربیتی نمادها در طبیعت (حیوانات، گیاهان، دشت‌ها، رودها و دریاها) هم انس و مهربانی دانش‌آموزان را افزایش می‌دهند که در نهایت به حفظ محیط‌زیست منجر می‌شود و هم یادگیری عمیق و آموزش خلاق و فعال در طبیعت و تنوع محیط‌های یادگیری را در پی دارد.

پی‌نوشت

۱. مارموت‌ها حیواناتی بزرگ‌تر از سنجاب هستند. آن‌ها در مناطق سرد و کوهستانی زندگی می‌کنند، از فصل بهار تا پاییز فعالیت می‌کنند و در فصل زمستان به خواب زمستانی می‌روند.

پیرما در کلاس درس



عکس: اعظم لاریجانی

دکتر مرتضی فاضل
دکترای مشاوره، مدرس
استعدادیابی و خلاقیت، اصفهان

مدل پرما^۱ برگرفته از پنج حرف اول عبارت‌هایی انگلیسی است که همه در زمینه سلامتی و شادکامی در زندگی هستند و سلیگمن آن را طراحی کرده است. این پنج عنصر شامل هیجان مثبت، غرقگی و مشغولیت مثبت، روابط مثبت، معنا و دستاوردهای بیشتر در زندگی می‌شوند. سلیگمن، پدر روان‌شناسی مثبت‌گرا، معتقد است این عناصر پنج‌گانه به مردم کمک می‌کنند به زندگی کامل، شادکام و معنادار دست پیدا کنند. کلاس درس اولین و مهم‌ترین مکان اجتماعی است که در آنجا می‌توان این عناصر پنج‌گانه شادکامی و خوشبختی را رشد داد و تقویت کرد. در ادامه ضمن معرفی عناصر پنج‌گانه، چگونگی ایجاد و تقویت این عناصر در کلاس درس بررسی می‌شود.

* احساسات مثبت^۲

ایجاد و داشتن احساسات مثبت در زندگی آشکارترین لایه شادکامی است. این ویژگی به یادگیری هیجانات مثبت در زندگی افراد اشاره دارد. یکی از بهترین مکان‌هایی که در آن افراد می‌توانند احساسات مثبت را در زندگی تجربه و تمرین کنند، کلاس درس است. شاید دقیقه‌های ابتدایی و پایانی کلاس درس دقیقه‌های طلایی تجربه و درک احساسات مثبت باشد! اینکه معلم و دانش‌آموزان احساس و هیجان مثبت را در همان دقیقه‌های آغازین کلاس ابراز و بیان کنند، بر میزان یادگیری و سلامت روان معلم و دانش‌آموزان تأثیر خوبی خواهد گذاشت. هیجان مثبت احساس لذت، خوش حالی، ذوق، سرمستی، امید، شغف و راحتی است. معلم می‌تواند از ابراز احساسات مثبت به عنوان عامل تشویق و تقویت دانش‌آموزان استفاده کند. البته باید توجه داشته باشد، احساسات مثبت درباره تمامی دانش‌آموزان ابراز شود. همچنین، گاهی معلم می‌تواند به صورت نوشتاری احساسات مثبتش را زیر برگه‌های امتحانی یا تکلیف دانش‌آموزان ثبت کند. این کار به مراتب تأثیر بیشتری از بیان کلامی دارد.

* راهکارهای پیشنهادی برای معلمان

از هر فرصتی برای ابراز احساسات مثبت و خوب بین بچه‌ها استفاده کنید.
دانش‌آموزانی را که احساس منفی زیادی دارند، درک کنید و بلافاصله احساسات خوب را در آن‌ها تقویت کنید.

در همان دقیقه‌های ابتدایی شروع کلاس، به عنوان مراسم آغازین، احساس مثبت ابراز کنید و از دانش‌آموزان بخواهید احساسات مثبت خودشان را به یکدیگر ابراز کنند.

چند دقیقه پایانی کلاس را برای زدودن احساسات منفی به جامانده در دانش‌آموزان صرف کنید. برای این کار بار دیگر احساسات مثبت را ردوبدل کنید.

آگاه باشید برخی از دانش‌آموزان، به‌ویژه دانش‌آموزان دارای مشکل درسی، بیش از بقیه به دریافت احساسات مثبت نیاز دارند.

* درگیری یا غرقه شدن^۳

عنصر دوم، یعنی مجذوب شدن، به معنای مشغولیت شدید است. هرچقدر نحوه ارائه مطالب برای دانش‌آموزان انگیزه‌بخش، مناسب با درک و فهم و نیازها و خواسته‌های آنان باشد و به هراندازه که مطالب و محتوای درسی مشغولیت عملی و روان‌شناختی بیشتری برای دانش‌آموزان فراهم کند، این غرقگی برای آنان بیشتر خواهد بود. غرقگی یعنی دانش‌آموز در کلاس

معلم در کلاس
لازم است به
دانش‌آموزان
کمک کند معنای
خاص زندگی‌شان
را پیدا کنند یا
معنای جدیدی
برای خود بسازند
و تحصیل و درس را
به نوعی به معنای
خود مرتبط کنند



درهم تنیده اند؛ به گونه ای که نمی شود آن ها را جدا از هم تصور کرد. نمی شود تنها بود و احساس خوشبختی هم کرد. نتایج پژوهش طولی ۷۰ ساله پرفسور والدینگر (یکی از روان شناسان مثبت گرا) نشان داده است، مهم ترین عامل رضایت از زندگی در طول عمر، داشتن روابط مثبت پایدار با دیگران است. پژوهش ها نشان داده اند، وقتی افراد احساس تنهایی می کنند و تنها هستند، مراکز درد در مغزشان فعال می شود. یکی از رسالت های مربیان و معلم بررسی روابط دانش آموزان با یکدیگر است. برخی از دانش آموزان ممکن است مورد بی مهری، غفلت و حتی طرد هم سالان و دوستان قرار بگیرند. در چنین شرایطی مداخله مربیان و معلمان ضروری است. لازم است معلمان در کلاس درس، فراتر از تدریس و یادگیری، به ویژه برای کودکان سنین پایین، دانش آموزان مطردکننده و مطردشونده را شناسایی کنند و در جهت رفع مشکلاتشان به آنان کمک کنند. مداخله در بستر کلاس درس مهم ترین و بهترین راه کاهش طرد دانش آموزان است؛ هر چند گاهی ممکن است رفتار خود معلم به شکل مستقیم و غیر مستقیم باعث طرد و تنهایی دانش آموزان در کلاس درس شود. روابط صمیمی و خوب دانش آموزان با یکدیگر و با معلم مانند کمر بند ایمنی در برابر آسیب ها و اختلالات روانی در حال و آینده عمل می کنند. گاهی دانش آموزی دچار مسئله و مشکلی غیر قابل حل یا بسیار آسیب زای می شود. در اینجا تنها روابط خوب به او کمک می کند. معلمان از طریق گروه سنجی به راحتی می توانند دانش آموزان تنها و مطرود کلاس خویش را شناسایی و علاوه بر کمک به آنان در کلاس درس، با ارجاع آنان به مراکز مشاوره، از رسیدن آسیب جدی به آنان مانع شوند.

❖ راهکارهای پیشنهادی برای معلمان

❖ از دانش آموزان بخواهید نظرات، انتقادات و دلخوری های خود را بدون ذکر نام و به صورت محرمانه در مورد کلاس و شخص خودتان انعکاس دهند.

❖ اگر دانش آموزی به خاطر ارتباطات نامناسب شما دچار طرد شده است، از او دلجویی، جبران و مراقبت کنید.

❖ حداقل سالی دو مرتبه از فن گروه سنجی استفاده کنید. در این فن از دانش آموزان بخواهید اسم خود را روی برگه ای بنویسند. سپس ابتدا اسم بهترین دوست هم کلاسی خود را زیر آن یادداشت کنند و در مرحله بعد اسم دوست هم کلاسی دیگری را بنویسند. در مرحله آخر سومین دوست هم کلاسی خود را نام ببرند. حال جدولی رسم کنید و اسم کلیه دانش آموزان را روی محورهای افقی و عمودی بنویسید. سپس به انتخاب اول

❖ راهکارهای پیشنهادی برای معلمان

❖ در کار تدریس سعی کنید تجربه های جذاب معلمان دیگر را فرا بگیرید و تجربه های جذاب خود را انتشار دهید؛

❖ از بازی های آموزشی برای درگیری بیشتر دانش آموزان با مفاهیم درسی نهایت استفاده را ببرید؛

❖ فهرستی از فیلم ها و مستندهای جذاب را که برای دانش آموزان انگیزه بخش هستند پیدا کنید، به دانش آموزان معرفی کنید و در کلاس درس به کار گیرید؛

❖ درس ها را با همدیگر ترکیب کنید و شادی و نشاط را با آموزش پیوند بزنید. مثلاً ریاضی را با ورزش، و ادبیات را با هنر ترکیب کنید؛

❖ تکلیف های عملی و ترکیبی خارج از کلاس برای دانش آموزان تعریف کنید و فرصتی دهید تا آن ها حق انتخاب داشته باشند.

❖ ارتباط

یکی دیگر از مهم ترین جنبه های زندگی که می تواند احساس خوشبختی را تضمین کند، روابط خوب است. اصولاً روابط خوب و سلامت روانی

درس چنان غرق در کار و یادگیری باشد که انگار خود را فراموش کرده باشد و زمان برایش متوقف شود. فعالیت هایی درسی که بیشتر جنبه عملی، دست ورزانه و گروهی داشته باشند و با نشاط و شادی همراه باشند و به تولید و دستاوردی منجر شوند، می توانند چنین تجربه ای را برای دانش آموزان فراهم کنند. لذا معلم می تواند از شیوه های فعال، اکتشافی و انگیزه بخش در تدریس استفاده کند و با در نظر گرفتن تکلیف های متنوع، خلاقانه، پروژه ای و مناسب با استعداد و رغبت دانش آموزان، این غرقگی را در آن ها ایجاد کند.

البته گاهی رقابت و مسابقه برای دانش آموزان مجذوبیت و غرقگی ایجاد می کند. غرقه شدن با هیجان مثبت فرق دارد و حتی گاهی متضاد آن است. اگر از دانش آموزی که احساس غرقگی را تجربه می کند پرسیده شود به چه چیزی فکر می کند و چه احساسی دارد، غالباً خواهد گفت: «هیچ چیز». در احساس غرقگی، فرد با موضوع مورد نظر یکی می شود و این حالت هیجانی را به وجود می آورد که فرد تمامی منابع شناختی و هیجانی را که تفکر و احساس را تشکیل می دهند به کار می گیرد و مصرف می کند.



به دانش آموزان یاد دهید ابتدا خود ارزش ها و سپس بر اساس ارزش هایشان اهدافشان را پیدا کنند.

معناهای خاص زندگی هر دانش آموز را به شیوه گفت و گوی همدانه پیدا کنید.

بخش زیادی از وقت خود را برای انگیزه بخشی و احیای انگیزه های سالم در نوجوانان صرف کنید.

❁ دستور و موفقیت

داشتن هدف در زندگی به افراد کمک می کند به چیزهایی دست پیدا کنند که برایشان احساس موفقیت ایجاد کنند. معلمان در کلاس درس لازم است به دانش آموزان کمک کنند اهداف خاص، قابل اندازه گیری، قابل دستیابی، واقع بینانه و محدود به زمان داشته باشند. تلاش کردن در راستای این اهداف و رسیدن به آن ها به فرد احساس رضایت و موفقیت می دهد. بسیاری از دانش آموزان تلاش می کنند خودشان را به نحوی بهتر و برتر سازند. این بهتری و برتری تسلط بر یک مهارت، رسیدن به یک هدف ارزشمند یا برنده شدن در یک رویداد رقابتی است. احساس موفقیت نتیجه ای است که دانش آموزان در رسیدن به اهداف، کسب مهارت، موفقیت در یک رقابت یا به پایان رساندن یک کار یا فعالیت به دست می آورند. برای رسیدن به موفقیت، داشتن پشتکار و انگیزه و اشتیاق برای رسیدن به اهداف ضروری است. لذا لازم است معلمان برای انگیزه بخشی و ایجاد امید و اشتیاق در دانش آموزان نهایت تلاش خود را به کار گیرند و به آنان کمک کنند بدون مقایسه خود با دیگران، هر روز در راستای هدف گذاری هایشان گام های بیشتری را طی کنند.

❁ راهکارهای پیشنهادی برای معلمان

آموزش هدف گذاری را برای دانش آموزان از همان ابتدای سال تحصیلی شروع کنید.

سطح پایه موفقیت هر فرد را ارزشیابی کنید و رقابتی درون فردی با خود برایش ایجاد کنید.

فن رصد کردن خویشتن و ارزیابی توانمندی ها، نقاط ضعف، تهدیدات و فرصت ها را به دانش آموزان یاد دهید.

فن تحلیل سود و زیان را به دانش آموزان بیاموزید.

به دانش آموزان یاد دهید دفترچه موفقیت درست کنند و کوچک ترین موفقیت خود را در آن ثبت و ضبط کنند. ❁

پی نوشت ها

1. PERMA
2. positive emotions
3. Engagemen
4. Relationships
5. Meaning
6. Accomplishment/Achievement

منابع

1. سلینگمن، مارتین (۲۰۱۱). از شادکامی تا بالندگی. ترجمه هره قربانی. سایه سخن. تهران.
2. Seligman, martin. (2018). PERMA and the building blocks of wellbeing. The journal of positive psychology 13(4), 333-335

تا سوم هر فرد، به شکل معکوس و به ترتیب، امتیاز ۳ تا ۱ بدهید. هر چقدر دانش آموزی بیشتر انتخاب شده باشد و در اولویت بالاتری باشد، امتیاز بیشتری کسب می کند. پس از جمع بندی نتایج، دانش آموزان محبوب، ستاره و مطرود کلاستان را شناسایی کنید و برای کمک به دانش آموزان مطرود (دانش آموزانی که هیچ کس آن ها را انتخاب نکرده است) و دانش آموزان غیر محبوب (دانش آموزانی که افراد کمتری آن ها را انتخاب کرده اند)، مداخله جدی کنید.

از ظرفیت و توانایی دانش آموزان محبوب و ستاره کلاس برای کمک به دانش آموزان مطرود و منزوی استفاده کنید و آنان را از انزوای خارج کنید.

بین دانش آموزان اتحاد های چندگانه و روابط صمیمانه جدیدی برقرار کنید.

محل نشستن دانش آموزان را به شکل دوره ای در کلاس تغییر دهید تا فرصت برقراری دوستی های گوناگون فراهم شود.

❁ معنی

رولومی، یکی از بزرگ ترین روان شناسان وجودی، معتقد بود خوشبختی و شادکامی واقعی از آفرینش معنادر زندگی به دست می آید، نه فقط از دنبال کردن فعالیت های لذت بخش. زندگی با معنا انسان را به چیزی فراتر از خودش پیوند می دهد. پیوند داشتن با چیزی فراتر از خود، سیر بالای امنی در برابر افسردگی است. معنی به معنای احساس تعلق یا انجام کاری برای دیگران است که بیشتر از خدمت به خود مان است. وقتی فردی در زندگی از هر چالش یا سختی مهمی عبور می کند، داشتن معنا به او کمک می کند از آن عبور کند و مسیری داشته باشد. دانش آموزانی که در زندگی تحصیلی خود معنا و هدف دارند، رضایت و انگیزه بیشتری از زندگی تحصیلی دارند. هر دانش آموزی ممکن است در زندگی معنا و هدف متفاوت خود را داشته باشد و راه های متفاوت آن را دنبال کند. معلم در کلاس لازم است به دانش آموزان کمک کند معنای خاص زندگی شان را پیدا کنند یا معنای جدیدی برای خود بسازند و تحصیل و درس را به نوعی به معنای خود مرتبط کنند. هر چقدر این ارتباط وضوح و استحکام بیشتری پیدا کند، انگیزه و تلاش آنان بیشتر می شود.

یکی از مشکلات دانش آموزان امروزی، نداشتن انگیزه تلاش و کوشش مستمر در تحصیل است. برخی فعالیت ها، مانند گذراندن وقت با دوستان و کمک کردن به آن ها، کار داوطلبانه، یا انجام کارهای محبت آمیز، واقعا می توانند حس معناداری را در زندگی دانش آموزان بهبود بخشند. دانش آموزانی در کلاس درس دیده شده اند که برای درس خواندن معنایی پیدا کرده اند. مثلاً برخی از دانش آموزان معنای درس خواندنشان شاد کردن پدر و مادر است و برخی از آنان تشکر از والدین. برخی معنا و هدفشان دور شدن از زندگی فعلی و به تعبیر خودشان دور شدن از بدبختی هاست. عده ای هم معنای زندگی شان کمک به دیگران و برخی کسب درآمد و ثروت است. اگر چه ممکن است معنا های کودکان و نوجوانان غیر اصیل و کاذب باشد، اما مهم تر از بهسازی معنا های دانش آموزان، هنرمندی معلمان لازم است تا ارتباطی جذاب بین معنا های آنان و تحصیل پیدا کنند.

❁ راهکارهای پیشنهادی برای معلمان

سعی کنید دانش آموزان را درگیر ارزش ها و هدف گذاری برای زندگی شان کنید.

تنظیم کننده گفت وگو: مریم ظفرمند

اشاره

علی صانعی مدرک تحصیلی کارشناسی فیزیک از دانشگاه تربیت معلم و کارشناسی ارشد تربیت بدنی از دانشگاه آزاد اسلامی دارد. او به عنوان معلم فیزیک استخدام آموزش و پرورش شد، اما افتخارات گسترده ورزشی وی در سطح ملی سبب شد چند سالی نیز به عنوان مربی تربیت بدنی خدمت کند. از جمله سابقه های ورزشی وی، خارج از آموزش و پرورش، می توان به بازیکنی، مربیگری و قهرمانی به همراه تیم ملی فوتبال ایران اشاره کرد. همچنین، او مسئول استعدادیابی فوتبال ایران و مدرس «ای اف سی» است. علی صانعی با اشاره به نام گذاری هفته تربیت بدنی در تقویم سراسری کشورمان گفت: «روز یا هفته تربیت بدنی تنها یک نماد است، اما همه روزها و ماه های سال باید به ورزش توجه شود. ورزش باید جزئی از سبک زندگی معلم ها و دانش آموزان باشد. نوع نگاه سایر کشورها به ورزش با ما متفاوت است. همان طور که هر روز مسواک می زنیم، هر روز باید ورزش کنیم. یک روز صرفاً می تواند نماد (سمبل) ورزش و تربیت بدنی باشد، ولی ورزش باید در کل سال در سبک زندگی دانش آموزان و معلم ها قرار داده شود.»

گفت و گو



ورزش کنیم

باید هر روز

مسواک زدن،

گفت و گو با
علی صانعی

مربی تربیت بدنی
مدارس اسلامشهر

و سرمربی تیم ملی
امیدفوتسال ایران

چطور شد که در آموزش و پرورش استخدام شدید و چرا در آموزش و پرورش ماندید؟

من با مدرک کارشناسی فیزیک از دانشگاه تربیت معلم فارغ التحصیل و در آموزش و پرورش استخدام شدم. یک سال در استان بوشهر، منطقه شبانکاره، خدمت کردم و مابقی را در اسلامشهر بودم. از سال ۱۳۹۶ تا ۱۴۰۲ در تربیت بدنی فعالیت کردم. مسئولیت آزمایشگاه، معاونت مالی، فناوری و هوشمندسازی را نیز در کارنامه فعالیت های خود دارم. آموزش و پرورش را برای خود فرصت می دانستم. محیط آموزشی و کارکردن با بچه ها را دوست دارم. از طرف دیگر، با توجه به اینکه آموزش و پرورش در مجموع هفت ماه کار فعال دارد، تداخل کاری کمتری با وقت من داشت و می توانستم به تمرین ها، اردوهای تیم ملی و سفرهایم برای شرکت در مسابقاتها برسم.

به نظر شما، تربیت بدنی یا حرکت های بدنی در مدرسه های مادر چه وضعی است؟ وضعیت تربیت بدنی در مدرسه ها را چگونه می بینید؟ چیزی که به اشتباه در آموزش و پرورش تصویب شده است، حذف معلم ورزش از دوره ابتدایی است. به جای

اینکه به تربیت بدنی در دوران ابتدایی بیشتر توجه کنیم، محدودیت ایجاد می کنیم. من به کشورهای بسیاری سفر کرده ام. ورزش را به پایه و سنین هفت هشت سال می آورند تا تشخیص دهند بچه در چه سن هایی ورزش می کند. با تجربه ترین معلم ها را به دوره های ابتدایی می آورند. مثلاً در اروپای شرقی یک دکترای تربیت بدنی به اجبار شش سال باید در دوره ابتدایی کار کند، زیرا متخصص تربیت بدنی متوجه مواردی مثل حرکت های اصلاحی و انحراف انگشت در دانش آموزان می شود و اگر نیاز باشد، همان موقع تذکر می دهد. همچنین، اگر بچه استعداد خاصی دارد، همان موقع تشخیص می دهد که بهتر است این بچه به دنبال چه ورزشی برود. مثلاً ورزش شنا یا ژیمناستیک انجام دهد، به دنبال کشتی برود یا فوتبال. فراموش نکنیم، بچه ها باید از زنگ ورزش لذت ببرند. در کل هر ورزشی یک سرگرمی است. معلم ورزش نباید خودش در سایه بنشیند و به بچه ها کلاغ بر بدهد! اینکه معلم تخصصی ورزش در ابتدایی نداریم، اشتباه بزرگی است. باید با تجربه ها را به اجبار در ابتدایی به کار گیرند. آموزش و پرورش باید در بخش های سخت افزاری و نیروی انسانی برای مدرسه های دوره ابتدایی برنامه داشته باشد.



که درس را رها کرده اند. آن مدل درس خواندن و حشمتاک، برای آدم‌های خاص است.

چه مشکلات جسمانی ای در بچه‌ها می بینید که لازم باشد به آموزش و پرورش هشدار دهید؟ و به معلم‌ها، برای اینکه مقداری از این وضعیت دانش آموزان بکاهند، چه توصیه ای دارید؟

اولین مشکل دانش آموزان کم تحرکی است. بنابراین، باید به ساعت ورزش در طول هفته افزوده شود؛ به جای یک جلسه در هفته، سه جلسه در هفته باشد. معلم تنها می تواند به دانش آموز توصیه کند. من به بچه‌های می گویم ورزش کنید. خوب، دانش آموز می گوید کجا بروم؟ باید یک مکانی باشد، امکانات ورزشی باشد، نه اینکه امکانات فقط در اختیار بخش خصوصی باشد. دولت باید مکان‌های ورزشی را زیاد کند. در کنار بوستان‌ها مکان‌های ورزشی بزرگ و دو طبقه ایجاد کند و آن‌ها را با قیمت مناسب در اختیار عموم قرار دهد.

با توجه به امکانات و شرایط موجود چه توصیه ای دارید؟

فقط می توانیم حرف بزیم! پسر و ورزش کن! زیاد حرف بزیم، می گوید با کدام امکانات؟ یا تشویق به پیاده روی نکنیم. معلم‌ها هم به همین ترتیب. ورزش الکی جواب نمی دهد. ورزش برنامه مربی می خواهد. در حالی که می توان مکان‌های آموزش و پرورش را در تابستان به رایگان در اختیار علاقه‌مندان قرار داد. البته باز هم به خوبی جواب نمی دهد، چون مربی خوب و امکانات کم است، یا مکان‌های ورزشی پر هستند.

به نظر شما در استفاده از مکان‌های آموزش و پرورش چه خلأهایی وجود دارد؟

امروزه در آمدری برای آموزش و پرورش مهم است و این مکان‌ها را در تابستان به پیمانکارها کرایه می دهند. آن‌ها هم به دلخواه خودشان آن‌ها را در اختیار علاقه‌مندان قرار می دهند. ساعت‌های طلایی را با قیمت بالا ارائه می دهند و ساعت‌هایی را که دیگر کسی برای ورزش نمی آید، مثلاً ۹ شب به بعد را با قیمت کمتر محاسبه می کنند!

بچه‌هایی که در آموزش و پرورش ضعیف هستند و قدرت مالی کمتری دارند، امکان استفاده برایشان مهیا نیست.

به نظر من، همان طور که به فکر فرهنگ مطالعه و کتاب خوانی هستیم، باید به فکر فرهنگ ورزش هم باشیم. بین معلمی که کتاب می خواند و ورزش می کند با معلمی که این کار را انجام نمی دهد، فرق قائل شویم. آزمون سلامتی، آزمون پزشکی و آزمون ورزش باید در ساختار آموزش و پرورش اصلاح شود. به این ترتیب، مانع راکد شدن آموزش و پرورش می شویم. من در مدرسه ای که معاون آن بودم، همواره تشویق می کردم وسایل ورزشی برای مدرسه تهیه کنند: شطرنج، راکت و توپ را به مقدار کافی تهیه می کردم. در توقفگاه (پارکینگ) مدرسه فضای راکدی بود که آن را به مکان ورزشی مجهز به امکانات تبدیل کردم. باید باور کنیم کارکردن برای دانش آموزان هزینه نیست، بلکه سرمایه گذاری است. بنابراین، باید به گونه ای دیگر فکر کرد و تهیه امکانات ورزشی را هزینه ندید. مدرسه خوب باید حیاط خوب، کلاس خوب و امکانات ورزشی خوب داشته باشد. در واقع در مدرسه باید نگاه مثبت اندیش حاکم باشد تا بتوان چنین کارهایی را انجام داد.

کمبود مربی باعث شده است معلم‌های سایر رشته‌ها به کار تربیت بدنی مشغول شوند. شما در این باره چه توصیه ای دارید؟

ابتدا باید معلم‌هایی این کار را به عهده بگیرند که ورزش را دوست دارند. خودشان ورزشکار یا اهل ورزش باشند. فرقی نمی کند معلم دینی یا ادبیات باشند، مهم این است که با ورزش دمخور باشند. دوم اینکه باید برای همکاری که ابلاغ ورزش می گیرند، دوره ضمن خدمت برگزار شود؛ دوره‌های فشرده‌ای که مثلاً کالبدشناسی (آناتومی) بدن، علائم در رفتگی و کوفتگی را یاد بگیرند. حداقل کارها را یاد بگیرند. دوره‌های ضمن خدمت و دانش افزایی مفید برایشان بگذارند و معلمانی انتخاب شوند که توانایی جسمی و بدنی کافی داشته باشند، نه اینکه حتی راه رفتن هم سختشان باشد.

بعضی از دانش آموزان در دوره متوسطه، به خصوص دوره دوم، شیظنت‌های خاص خودشان را دارند. در برخورد و مواجهه مربیان تربیت بدنی با این دانش آموزان، به آن‌ها چه توصیه ای می کنید؟

بچه‌های جوان انرژی دارند. باید از معلمانی بهره ببریم که آن‌ها نیز انرژی لازم را برای مواجهه با این دانش آموزان پر انرژی داشته باشند، نه معلمی که حوصله ندارد و معلم ورزش می شود! یا معلمی که اصلاً ورزش نمی داند و ابلاغ ورزش می گیرد! وقتی معلم با دانش آموز همراه است و با او بازی می کند، بچه‌ها اصلاً شر نخواهند بود و با او راه خواهند آمد. مگر مورد خاصی باشد. طبیعت نوجوان انرژی داشتن است و او باید این انرژی را خالی کند. ما باید دانش آموزان را بر اساس علاقه‌شان هدایت کنیم.

تربیت بدنی چقدر می تواند دانش آموز را در درس هایش موفق کند؟

می گویند عقل سالم در بدن سالم است. شما برای هر فعالیتی نیازمند سلامت بدن هستید. ورزش باعث بهره‌وری بهتر خواهد بود. سبک زندگی ورزشی سبب سلامت بیشتر خواهد شد. تغذیه درست و ورزش عمر مفید را بالا می برد. اگر ما بچه‌ها را به ورزش عادت دهیم تا با آن خوب بگیرند، عمر بازدهی شان بیشتر خواهد شد و در کار خود موفق تر خواهند بود.

مشاورهای تحصیلی فقط به بچه‌ها نگویند درس بخوان. مشاور به دانش آموز می گوید همه چیز را رها کن و فقط درس بخوان! حتی نخواب و فقط درس بخوان! این غلط است. من خیلی‌ها را دیده‌ام که با این ایده درس را رها کرده اند. به قدری فشار از پدر، مادر و مشاور داشته اند



همان طور که به فکر فرهنگ مطالعه و کتاب خوانی هستیم، باید به فکر فرهنگ ورزش هم باشیم



موضوع تربیت بدنی هزینه نیست، بلکه سرمایه گذاری است

شرایط بدنی خود را آماده نگه دارند. این کار هزینه‌ای هم برای آموزش و پرورش ندارد. بازی‌ها را از مدرسه شروع کنیم. تیم‌های منتخب به منطقه و از آنجا به سطح شهر و استان بروند.

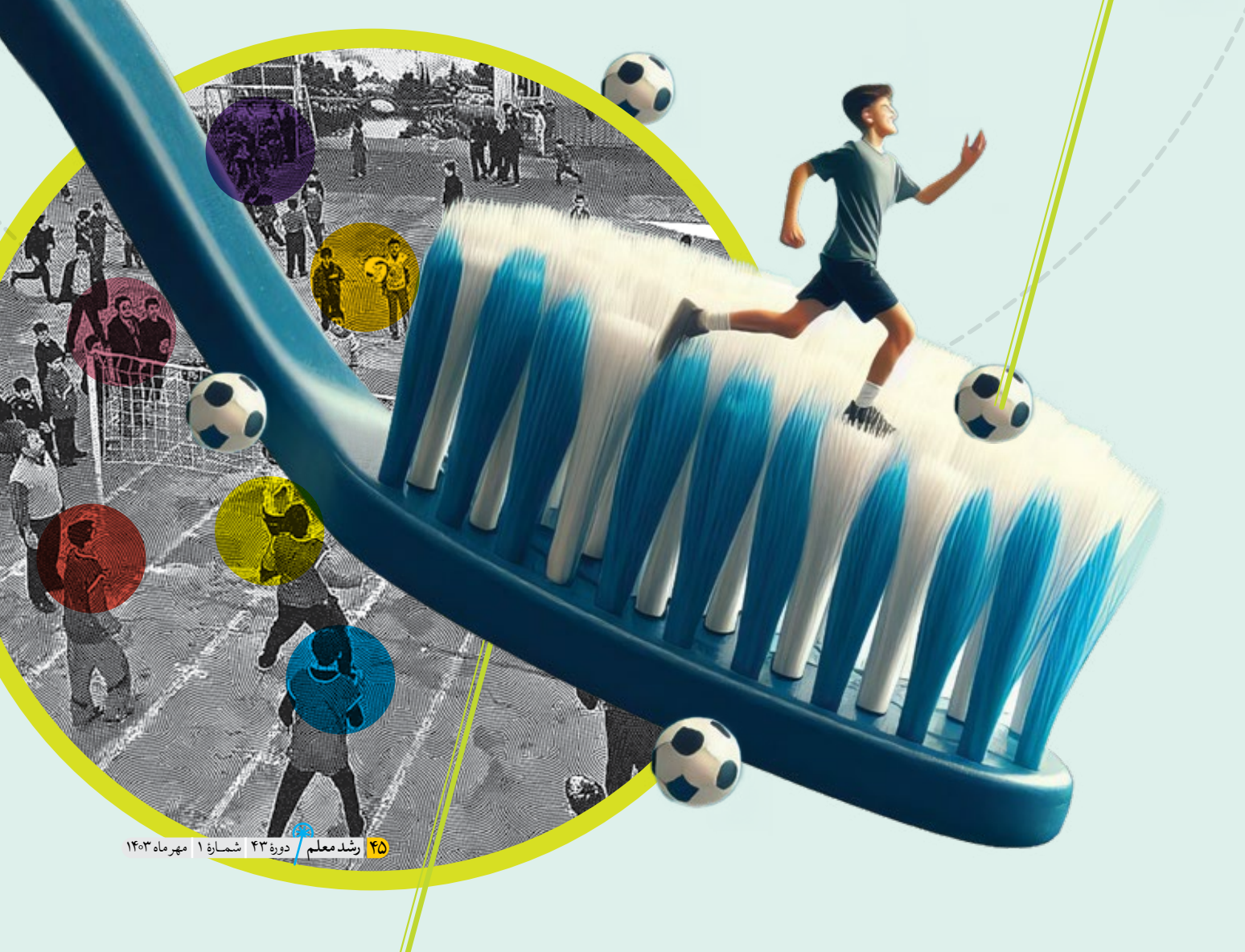
رودرو با مدیران و تصمیم‌گیران آموزش و پرورش چه حرف یا خواسته‌ای دارید؟

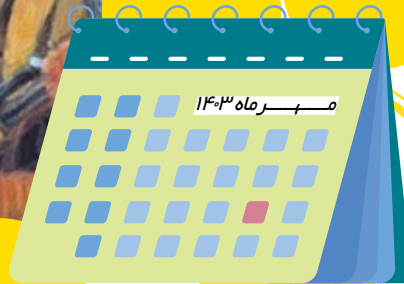
موضوع تربیت بدنی هزینه نیست، بلکه سرمایه‌گذاری است. وسایل ورزشی، توپ و... برای بچه‌ها بخردند و این‌ها را هزینه نبینند. این بچه‌ها بعد از چند سال به دوره دیگری می‌روند. باید برایشان هزینه کنیم. خرج کردن برای بچه‌ها لذت دارد. لباس خوب، امکانات ورزشی خوب، امکان رفت و آمد و ناهار بچه‌ها را در اردوهای ورزشی تأمین کنیم. تجهیز فضاهای ورزشی مدرسه‌ها را در برنامه خود قرار دهیم و بهانه نداشته‌باشن پول نیاوریم. ورزش کردن بچه‌ها به سلامت جامعه کمک می‌کند. ضمن اینکه معلم ورزش خوب باید با مدیر بجنگد و او را قانع کند که این کار را انجام دهد.

برگزاری مسابقه‌هایی در چند روز، به درد دانش‌آموزان و معلم‌ها نمی‌خورد! مسابقه‌ها باید در طول سال و در چند ماه باشند. طوری برنامه‌ریزی شود که ورزش و مسابقه در کل سال در مدرسه‌ها و بین دانش‌آموزان و معلم‌ها جریان داشته باشند. مسابقه‌ها در کل سال حداقل هفت ماه طول بکشند. بازی‌ها از ۲۰ مهر شروع شوند و تا اوایل اردیبهشت ادامه داشته باشند. ورزش در مدرسه‌ها نشاط می‌آفریند. کمک می‌کند بچه‌ها به صورت فردی یا جمعی تمرین کنند. انگیزه ورزش در مدرسه ناخودآگاه همه‌گیر می‌شود. نشست و برخاست یا انجام دادن چند حرکت سر صاف، برای بچه‌های پرنرژی هفت سال به بالا ورزش محسوب نمی‌شود. ورزش تعریف دارد. باید طول زمان داشته باشد و از استانداردهای خود برخوردار شود. استمرار و ایجاد تنوع در بازی‌ها و مسابقه‌ها کمک می‌کند بچه‌ها از چند ماه قبل آمادگی کسب کنند و

با توجه به اینکه دانش‌آموزان کم‌تحرك هستند، آیا می‌توان قبل از درس حرکتهایی در کلاس انجام داد تا برای درس خواندن آماده شوند؟ در کلاس نمی‌توان این کار را کرد. کلاس جای درس است. اینکه دانش‌آموز بلند شود و بنشیند که ورزش نیست! ضمن اینکه تمرکز درسی دانش‌آموز به هم می‌خورد. من سال‌ها معلم فیزیک بوده‌ام. همین که در کلاس باز می‌شد، تمرکز کلاس به هم می‌ریخت، چه برسد به اینکه بخواهند ورزش انجام دهند. نمی‌شود در کلاس از دانش‌آموزان خواست چنین کاری کنند. شاید در کلاس انشا بشود، اما در کلاس ریاضی، فیزیک و شیمی نمی‌شود.

آموزش و پرورش هر ساله مسابقه‌های ورزشی برگزار می‌کند. آیا امکان توسعه این‌ها وجود دارد؟





مهر

دکتر لیلیا میرزایی
دانش آموخته فلسفه تعلیم و تربیت

و نسل جدید تر و یخ کنند و خود از این راهبردها به شکل منطقی و جاذب بهره بگیرند، افراد جامعه نیز خوی مدارا و تفاهم را در خود پرورش می دهند و در روابط بین فردی و مناسبت های اجتماعی خود از طریق مهرورزی به مصالحه دست می یابند. اگر مهرورزی نباشد، هیچ اندیشه ای بارور نمی شود و هیچ جامعه ای به تعالی نمی رسد.

دفاع از حق همیشه مقدس است

ملت سرافراز ایران «هفته دفاع مقدس» را گرامی می دارند و با سر بلندی اعلام می کنند که در هشت سال جنگ تحمیلی در برابر هجوم دنیای استکبار ایستاده و با اهدای بیش از ۱۹۷ هزار شهید، از جمله حدود ۵۰۰۰ شهید فرهنگی و ۳۶۰۰۰ شهید دانش آموز و صدها هزار جانباز اجازه ندادند حتی یک وجب از خاک میهن اسلامی شان به یغما برده شود! و امروز با شعار «ما مقتدریم!» که به واسطه جان فشانی و ایثار جوانان جان برکف، و رهبری حکیمانه انقلاب و بهره گیری از اندیشه متعالی و توان نخبگان این مرز و بوم به دست آمده است، به تمامی ابر قدرت های دنیا هشدار می دهند که دیگر هیچ کس جرئت نگاه چپ به سرزمین شیران را نخواهد داشت.

هفته پیوند اولیا و مربیان

خانه و مدرسه، دو بال نظام تعلیم و تربیت سند تحول بنیادین در واقع سند تربیت جامعه است. مدرسه و دو نهاد دیگر یعنی خانواده و مسجد در انجام وظایف تربیتی و پرورش مسائل دینی مکمل یکدیگرند. پیوند و ارتباط نزدیک مدرسه با خانواده و مسجد و دیگر نهادها و متولیان امور فرهنگی و تربیتی با یکدیگر، در واقع پیوند استوانه های تربیت صحیح و منطقی است. همه تلاش متصدیان تعلیم و تربیت باید بر

سرآغاز دفتر سبز مهر با اصل ارتباط.

مهرورزی و احترام به مربیان

سازمان های جهانی تعلیم و تربیت از جمله یونسکو به صراحت یادآور می شوند که یادگیری در قرن بیست و یکم بر چهار ستون استقرار می یابد که یکی از آن ها چگونه با هم زیستن است، و این خود یکی از ضروری ترین مهارت های یادگیری در جهان متکثر کنونی است و شامل مدارا، هم زیستی، هم اندیشی و مهرورزی نسبت به یکدیگر است. هیچ ارتباط نافذ مؤثری بدون فرهنگ مهرورزی امکان پذیر نیست. اگر اولیا و متولیان فرهنگی و تربیتی جامعه فرهنگ مهرورزی را بین خود

مهر با مهربانی همراه است

خلل پذیر بود هر بنا که می بینی مگر بنای محبت که خالی از خلل است

ماه مهر ماه تابش خورشید خرد و دانش و ماه مهرورزی و ترسیم چشم اندازهای بلند دانش و معنویت در ایران اسلامی است. بدون شک امسال که نامش بر محور جهش تولید با مشارکت مردم استوار است، مسئولیت تلاشگران سنگر علم و دانش در این راستا نیز سنگین تر است.

۱ مهر

بازگشایی مدرسه ها و هفته دفاع مقدس

۶ مهر

روز جهانی جهان گردی و روز گردشگری

۷ مهر

روز آتش نشانی و ایمنی، روز بزرگداشت فرماندهان شهید دفاع مقدس، گرامیداشت شهادت سرداران اسلام فلاحی، فکوری، نامجو، کلاهدوز و جهان آرا

۸ مهر

روز بزرگداشت مولوی

۹ مهر

روز هم بستگی و همدردی با کودکان و نوجوانان فلسطینی، روز جهانی ناشنویان و روز جهانی دریانوردی

۱۰ مهر

روز جهانی سالمندان

۱۵ مهر

روز روستا و عشایر و سال روز طوفان الاقصی

۱۷ مهر

روز جهانی کودک، ولادت حضرت عبدالعظیم حسنی (ع)

۲۰ مهر

روز بزرگداشت حافظ، روز ملی کاهش اثرات بلایای طبیعی

۲۱ مهر

ولادت حضرت امام حسن عسکری (ع)

۲۲ مهر

وفات حضرت معصومه (س)، میلاد حضرت امام حسن عسکری (ع)

۲۴ مهر

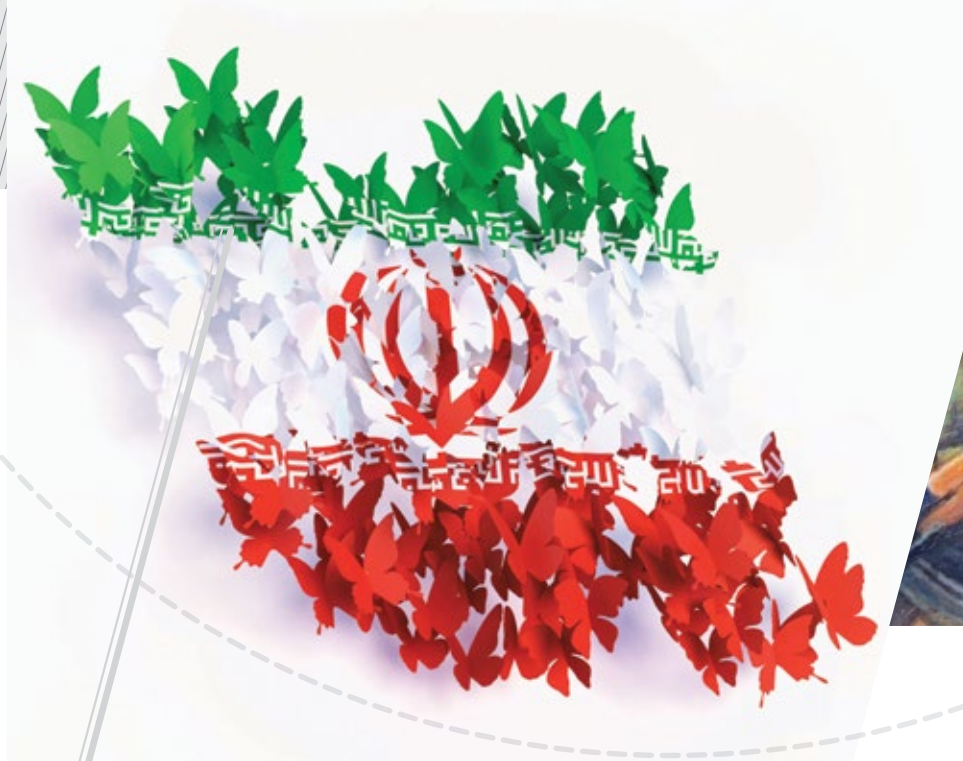
روز ملی پارالمپیک، روز پیوند اولیا و مربیان، روز جهانی نابینایان (عصای سفید).

۲۵ مهر

روز جهانی غذا

۲۶ مهر

روز تربیت بدنی و ورزش



در کنار تحصیل علم و دانش لازم است از همان روزهای اول به مسائل دینی و اخلاقی، به خصوص اقامه نماز در مدرسه توجه کرد، چرا که به ویژه برای نوجوانان و جوانان دل پاک، هیچ چیز بالاتر از اقامه نماز نیست.

برنامه‌هایی با محور تجلیل از پیشکسوتان افتخار آفرین دفاع مقدس و مقاومت و پیشکسوتان آموزش و پرورش و مدرسه تدارک ببینید.

نقش علم و فناوری را در تقویت اقتدار ملی و دفاعی پررنگ بدانید و با مشارکت مربیان در این خصوص محتواهایی تولید کنید.

تجلیل از خانواده معزز شهدا و جانبازان و ایثارگران و دیدار با جانبازان و ایثارگران دفاع مقدس، شهدای مدافع حرم و شهدای سلامت با حضور دانش آموزان را بخشی از برنامه‌های فرهنگی روز بازگشایی قرار دهید.

برگزاری مراسم مهمانی لاله‌ها در گلزارهای سراسر کشور، برپایی نمایشگاه عکس شهدا و دستاوردهای دفاع مقدس بخش‌های دیگری از برنامه‌های آغازین سال تحصیلی باشند.

مسابقه کتاب‌خوانی ویژه دانش آموزان، همکاران و خانواده‌ها با موضوع ایثار، شهادت، دفاع ملی و هویت ملی را برگزار کنید.

بازدید از نمایشگاه آثار هنری حوزه دفاع مقدس را پیگیری و اجرا کنید.

بازدید از پایگاه آتش نشانی نزدیک مدرسه و تجلیل از کارکنان مجموعه را در نظر بگیرید.

مربی‌ها را به نوشتن دل‌نویس برای کودکان و نوجوانان غزه و فلسطینی و ارسال برای آن‌ها یا مجامع بین‌المللی ترغیب کنید.

از پدر بزرگ‌ها و مادر بزرگ‌ها به مدرسه دعوت کنید و مقام و منزلت ایشان را در حضور دانش آموزان گرامی بدارید (بسته به امکانات مدرسه می‌توان از تمام پدر بزرگ‌ها و مادر بزرگ‌ها دعوت به عمل آورد).

انتخابات انجمن اولیا و مربیان را با شکوه برگزار کنید و کارگروه‌های والدین را در قالب ساحت‌های تعلیم و تربیت تشکیل دهید.

المپیاد ورزشی درون مدرسه‌ای را هم‌زمان با روز تربیت بدنی با شور و شغف فراوان برگزار کنید.

منبع

قاسمی، محمدهادی و قاسمی، محمد مهدی و مرادی بروج، محمد (۱۴۰۰). بررسی جایگاه ارتباط‌های خانواده، مدرسه و مسجد در تحقق اهداف ساحت تربیت اعتقادی، عبادی و اخلاقی سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، مجموعه مقالات همایش ملی پژوهش‌های حرفه‌ای در روان‌شناسی و مشاوره بار و یک‌داز نگاه معلم.

از آن لذت ببرید و حال و هوای مثبتی ایجاد کنید. اگر لبخند بزنید، دانش آموزان شما نیز لبخند خواهند زد. همچنین، زبان بدن مثبت را با صاف ایستادن، نگاه کردن به چشمان دانش آموزان و لبخند زدن واقعی در هر زمان ممکن به تصویر بکشید.

لبخند زدن همچنین اعتماد به نفس و گرمایی ایجاد می‌کند که به دانش آموزان شما نشان می‌دهد شما قابل دسترس هستید.

نظم را سرلوحه امور خود قرار دهید. شاید بگویید عجله‌ای نیست، اما اگر دانش آموزان بعد از گذشت یک تا دو هفته نظم لازم را در فرایند تدریس شما نبینند، در طول سال کلاس بدون نظم را تجربه خواهید کرد. مثلاً در هنگام آغاز کلاس درس، در مورد فرایند شروع کلاس و زمان‌های تفریح، شرایط کلاس را برای دانش آموزان توضیح دهید.

تئین کلاس درس از دیگر کارهای معلم در روز اول مدرسه است. تئین کلاس درس به حوزه محتوایی یا سطح کلاس شما بستگی دارد. برخی از مدیران می‌خواهند استانداردهای آموزشی خاصی روی دیوارهای کلاس شما برجسته شود، در حالی که برخی دیگر ممکن است اختیار کامل آن را به معلمان بسپارند. به یاد داشته باشید، لازم نیست همه چیز را در روز اول قرار دهید. الصاق برنامه کلاس یا تقویمی مفید در روز اول مدرسه، معلم را از سوالات اضافی دانش آموزان والدین رها می‌کند.

ثبت تاریخ تولد دانش آموزان، برنامه‌ها و جشن‌های بزرگ کلاس و مدرسه در تقویم اولیه کلاس درس، روشی دعوت کننده برای دانش آموزان است تا با اتقایی که در سال تحصیلی در آن حضور خواهند داشت، ارتباط برقرار کنند و در کلاس درس در طول سال منتظر ایام باشند.

این باشد که پیوندی واقعی بین مدرسه، خانه و مسجد ایجاد کنند، چرا که خانواده با این گونه پیوندها به فضایی اسلامی و سرشار از ارزش‌های معنوی تبدیل می‌شود.

پیشنهادهایی در راستای تعلیم و تربیت تمام ساحتی در مهرماه

به یاد داشته باشیم، در روزهای اول مدرسه معلم چگونه می‌تواند مسیر زندگی دانش آموز را تغییر دهد یا حداقل روزهایی فراموش نشدنی را رقم بزند. برنامه‌های تفریحی و تدریس در روز اول مدرسه خود را بنویسید و برای چند روز آینده نیز برنامه‌ریزی کنید! با انجام بازی‌هایی در راستای به یادماندنی شدن روز اول مدرسه برای دانش آموزان، یک روز به یادماندنی برای خود و آن‌ها رقم بزنید.

زنگ علم و ایثار را در روز اول بازگشایی به صدا در آورید.

در روزهای اول بازگشایی، به ویژه برای پیش‌دستانی‌ها و پایه اول ورودی مدرسه، تور مدرسه گردی برگزار کنید. در این مدرسه گردی به بچه‌های کلاستان نشان دهید همه وسایل کلاس کجا هستند. به آن‌ها کمک کنید بدانند کدام نیمکت برای نشستن ایشان مناسب است، در کلاس چه اجزایی وجود دارند و کارایی هر یک چیست. به آن‌ها نشان دهید سرویس‌های بهداشتی، مکان ورزش، اتاق بهداشت و غیره کجا هستند. قوانین آزمایشگاه علمی، پایگاه رایانه و ورزش‌های صرف ناهار را به آن‌ها آموزش دهید.

لبخند زدن و زبان بدن را فراموش نکنید. در حالی که برخی از معلمان ممکن است سخت‌گیری و جدی بودن را انتخاب کنند، لبخند زدن محیطی گرم ایجاد می‌کند که در آن دانش آموزان احساس راحتی می‌کنند که به شما مراجعه کنند. در حین تدریس

آسیب شناسی جامع فضای سایبر

محمد پورنوروز



از علت یابی تا
تدوین روش اقدام

مؤلفان: محمد پورنوروز،

محمد علی شکوهمیان راد، فاطمه گوهری

ناشر: تمدن نوین اسلامی (۰۹۱۲۸۵۳۷۰۰۶)

محل نشر: قم

سال نشر: ۱۴۰۲



برای آشنایی بیشتر با کتاب
با صدای نویسنده روزه را
پوش کنید.

ملت شریف ایران اسلامی به دلیل
ارائه الگوی تمدن نوین اسلامی به
جهانیان، آماج بالاترین میزان طراحی ها
و حمله های اطلاعاتی و شناختی دشمن
است. حال چه باید کرد؟

«آسیب شناسی جامع فضای سایبر» کتابی
است که از لایه های نظری تحلیلی تا ارائه
راهکارهای عملیاتی برای کنشگران فرهنگی را
مبتنی بر مبانی دینی و ثقلمینی ارائه کرده است.
فصل های کتاب شامل آسیب شناسی، بررسی
حوزه های سایبرنتیکی، بررسی عقده های ثقلمینی
و ارائه چرخه پوراد به مثابه الگویی عملیاتی برای
مواجهه هدفمند با مسائل است. این کتاب به مثابه
کتاب کار و شیوه نامه اقدام اثربخش و جریان ساز در
میدان است! ❁

فضای رایانه ای به عنوان مؤثرترین، اجتماعی شده ترین
و همه جا حاضرترین پدیده ای شناخته می شود که
بشر تاکنون ابداع کرده است. از این رو، نه تنها عرصه
ایجاد تغییرات بزرگ است، بلکه تحولات بی بدیل
و بی نظیری جهانی را رقم زده که تمام شئون فردی
و اجتماعی انسان ها را دربر گرفته اند.

از سوی دیگر، بر خلاف برخی تصورات نادرست
که فضای رایانه ای را «بستر ساز جریان آزاد
اطلاعات» تصور می کنند، این فضا کاملاً
مبتنی بر سیاست گذاری های محتوایی
مالکان جهانی آن، جریان ساز اطلاعات
مسلح شده است که به طور مستقیم
شناخت کاربران را هدف قرار می دهند.

فراخوان مجله رشد معلم

همکاران ارجمند و سروران گرامی، مجله رشد معلم با درج آثار علمی، تجربه‌های کاربردی، خاطره‌ها و دل‌نوشته‌های شما عزیزان و تعامل با دانش آموزان و اولیای محترم آنان غنی‌تر می‌شود. این نشریه به شما خوبان تعلق دارد و ما همواره مشتاق دریافت آثار ارزشمند شما استادان، کارشناسان و معلمان فرهیخته هستیم.

محورهای پیشنهادی

- / تقویت اخلاق و کرامت انسانی و باورهای دینی و انقلابی؛
- / امیدآفرینی و افزایش نشاط و شادابی در فضای کلاس و مدرسه؛
- / طراحی آموزشی و بهره‌گیری از فناوری‌های نوین، به‌ویژه هوش مصنوعی؛
- / نقد و بررسی محتوای کتاب‌های درسی و فعالیت‌های فوق‌برنامه و تکمیلی؛
- / شیوه‌های سنجش و ارزشیابی (عملکردی، فرایندی و...)
- / تجربه‌های راهنمایی و مشاوره‌ای معلمان (استعدادیابی، مشکلات سازشی، اختلالات یادگیری و...)
- / تقویت خلاقیت و نوآوری در فرایند تدریس و مدیریت کلاس؛
- / نحوه مواجهه با مسائل روز جامعه (حجاب، نماز، آسیب‌ها و فرصت‌های فضای مجازی و...)
- / آموزش مهارت‌های زندگی و آداب اجتماعی (اعتماد به نفس، عزت نفس، هم‌دلی، احترام به قانون و...)
- / ترویج و تعمیق هویت اسلامی ایرانی، ارزش‌های ملی، دینی و انقلابی، و نمادهای ملی؛
- / بسط و ترویج فرهنگ کار، کارآفرینی و تربیت اقتصادی؛
- / آموزش حفاظت از محیط زیست، احترام به طبیعت و الگوی صحیح مصرف؛
- / مطالعات تطبیقی در آموزش و پرورش و استفاده از تجربه‌های دیگر کشورها؛
- / تجربه‌های برنامه ملی شهاب (شناسایی و هدایت استعدادهای برتر)؛



برای کسب اطلاعات بیشتر
با شماره
۰۲۱-۸۸۴۹۰۲۳۲
تماس بگیرید.

قالب‌های نوشتاری: مقاله، خاطره، یادداشت کوتاه، قصه و داستان، طنز و حکایت.
حجم مطالب: حداکثر ۱۰۰۰ کلمه.
مطالب در قالب ورد و از طریق رایانامه به نشانی moallem@roshdmag.ir فرستاده شوند.
مشخصات نویسنده شامل نام، سمت، شهر، شماره تماس و نشانی حتماً ذکر شود.

فراخوان

سیزدهمین دوره جشنواره ملی دوسالانه عکس و تصویرگری رشد

سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی از عکاسان و تصویرگران سراسر کشور برای شرکت در سیزدهمین دوره جشنواره ملی دوسالانه عکس و تصویرگری رشد دعوت به عمل می آورد.

این جشنواره از تصویرگران و عکاسان محترم دعوت می کند با نگاه خلاقانه خود، براساس موضوعات جشنواره، لحظاتی به یادماندنی و تأمل برانگیز را به تصویر بکشند و با هنر خویش دریچه ای نو به روی مخاطبان بکشایند. نگرش اندیشمندانه و آثار هنرمندانه شما، غنابخش جشنواره خواهد بود.

محورهای این دوره از جشنواره، بر فضاسازی مدرسه های امروزی، روش های نوین آموزشی و نیازهای تصویری مجلات رشد، کتاب های درسی و عموم منابع آموزشی و تربیتی تمرکز ویژه دارند.

عکاسان و تصویرگران می توانند در دو گروه سنی در این جشنواره شرکت کنند:

۱. **هنرمندان بزرگسال:** الف) عکاسان و تصویرگران حرفه ای؛ ب) معلمان و مربیان.
۲. **هنرمندان دانش آموز:** دانش آموزان ۱۳ تا ۱۸ ساله.

تبصره: معلمان و مربیانی که در سمت های اداری آموزش و پرورش هستند، مشمول گروه (ب) می شوند.

موضوعات جشنواره در هر گروه سنی:

الف) **هنرمندان بزرگسال:**
۱. **مدرسه، خانه دوم**
محورها: الف) موقعیت های متنوع تربیتی (مناسبت ها، انواع مراسم، اردوها و جشن ها)؛ ب) اتفاقات و رخداد های جالب مدرسه.

۲. **نهاد خانواده**
محورها: الف) مدرسه و خانواده؛ ب) مسجد و خانواده؛ ج) مدرسه، مسجد و خانواده

۳. **کتاب درسی**
محورها: بازآفرینی تصویری؛ الف) قصه ها، شعرها

و...؛ ب) فعالیت های علمی؛ ج) سرزمین پرگهر ایران (بناهای تاریخی، مناسبت های ملی و دینی، محیط زیست، حیات وحش، طبیعت، آیین های قومی و منطقه ای و...).

نکته: رویکرد جشنواره، استفاده مناسب از آثار برگزیده در تکمیل بسته های تربیت و یادگیری (کتاب درسی، مجلات رشد، تولیدات چند رسانه ای و... است).

۴. بخش جنبی

۱. شعار سال (جهش تولید با مشارکت مردم).
۲. مهدویت.

ب) هنرمندان دانش آموز:

۱. **آزاد**
۲. **کتاب های درسی:** تمام موضوعات و رخدادها در همه گونه (زائر) های عکاسی و تصویرسازی که مستقیم یا غیرمستقیم با کتاب درسی ارتباط داشته باشند.

مقررات جشنواره

شرکت همه عکاسان و تصویرگران در این جشنواره آزاد است.

هر هنرمند بزرگسال می تواند با ارسال پنج اثر در هر موضوع جشنواره شرکت کند.

دانش آموزان می توانند حداکثر هفت عکس یا تصویر ارسال کنند.

■ در صورت راه یافتن عکس و تصویرسازی به نمایشگاه، ضروری است هنرمند اثر را در اندازه اصلی بفرستد.

■ اصلاح نور، رنگ و برش در عکس ها، در حدی که اصالت عکس را تغییر ندهد، مجاز است.

■ فن (تکنیک) و شیوه خلق آثار برای تصویرگران آزاد است.

■ ارسال حکم کارگزینی برای معلمان و مربیان الزامی است.

■ آثار باید با حجم کمتر از ۵۰۰ کیلو بایت روی وبگاه جشنواره بارگذاری شوند.

■ ضروری است هر هنرمند نام، نام خانوادگی، شماره تماس، نشانی محل سکونت، کد ملی و نشانی پیام نگار را به طور کامل و مطابق با نمون برگ فراخوان، تکمیل و به همراه آثار ارسال کند.

■ در صورت اثبات ادعای مالکیت آثار، در هر مرحله، آثار از رقابت حذف می شوند و عواقب حقوقی و جزایی آن به عهده شرکت کننده است.

■ داشتن عنوان و درج زمان و مکان عکس برداری الزامی است.

امتیازها:

آثار برگزیده به صورت نمایشگاهی در معرض دید عموم قرار خواهند گرفت.

به صاحبان هر یک از آثار (راه یافته به نمایشگاه)، مبلغی متناسب با تعرفه های سال ۱۴۰۳ سازمان پژوهش به عنوان حق التألیف پرداخت خواهد شد.

برای هنرمندانی که آثارشان به نمایشگاه راه یابد، گواهی شرکت در نمایشگاه صادر خواهد شد.

جوایز:

بخش هنرمندان بزرگسال (عکاسان و تصویرگران حرفه ای، معلمان و مربیان):

مدرسه، خانواده دوم

نفر اول: تندیس جشنواره، لوح تقدیر و جایزه نقدی؛

نفر دوم: لوح تقدیر و جایزه نقدی؛

نفر سوم: لوح تقدیر و جایزه نقدی.

جایزه ویژه: لوح تقدیر و جایزه نقدی.

نهاد خانواده

نفر اول: تندیس جشنواره، لوح تقدیر و جایزه نقدی؛

نفر دوم: لوح تقدیر و جایزه نقدی؛

نفر سوم: لوح تقدیر و جایزه نقدی.

کتاب درسی

نفر اول: تندیس جشنواره، لوح تقدیر و جایزه نقدی؛

نفر دوم: لوح تقدیر و جایزه نقدی؛

نفر سوم: لوح تقدیر و جایزه نقدی.

بخش جنبی

نفر اول: تندیس جشنواره، لوح تقدیر و جایزه نقدی؛

نفر دوم: لوح تقدیر و جایزه نقدی؛

نفر سوم: لوح تقدیر و جایزه نقدی.

بخش دانش آموزی

۱. آزاد:

به سه نفر، هر کدام به مقدار مساوی جایزه نقدی و لوح تقدیر داده خواهد شد.

۲. کتاب های درسی

به سه نفر، هر کدام به مقدار مساوی جایزه نقدی و لوح تقدیر داده خواهد شد.